

Kønnet (i klemme) i systemet

- En empirisk undersøgelse af de problemstillinger, der knytter sig til, at transkønnede børn og unge ikke kan foretage juridisk kønsskifte før de er 18 år

Julia Maria Kolb Jensen, 61988

Katja Asha Birch, 61833

Majse Wille Otte, 61892

Roskilde Universitet

Institut for Mennesker og Teknologi

Vejleder: Annette Bilfeldt

Anslag: 236.713

Normalsider: 98,6

Forord

Nærværende speciale er udarbejdet som led i kandidatuddannelsen i Sundhedsfremme og Sundhedsstrategi på Roskilde Universitet. Samtlige afsnit i specialet er blevet udarbejdet i fællesskab i perioden fra d. 9. januar til 29. maj 2019.

Vi vil gerne benytte dette forord til at rette stor tak til specialets informanter, der har afsat tid til at deltage og som danner grundlaget for udførelsen af dette speciale. Yderligere vil vi gerne takke vores vejleder, Annette Bilfeldt, som har bidraget med konstruktiv kritik og faglige inputs i specialeprocessen.

Fordelingsnøgle

Abstract	Fælles 2.79%
1.0, 1.1, 1.2, 1.3	Fælles 3.64%
2.0, 2.1	Julia 2,32%
2.2	Majse 0,5%
2.3	Julia 0,98%
2.4	Julia 1,44%
2.5	Katja 1,86%
3.0, 3.1	Majse 1,21%
3.2	Julia 0,81%
3.3	Katja 1,13%
3.4	Majse 1,13%
3.5	Katja 0,97%
3.6	Fælles 2,08%
4.0 + 4.1	Katja 2,46 %
4.2	Majse 1,43%
4.3	Julia 1,13%
4.4	Fælles 3,69%
5.0 + 5.1	Katja 3,27%
5.2 (inkl. 5.2.1, 5.2.2 og 5.2.3)	Majse 1,63%
5.3 (inkl. 5.3.1 og 5.3.2)	Majse 3,58%
5.4 (inkl. 5.4.1 og 5.4.2)	Katja 1,50%
5.5	Majse 1,16%
6.0 + 6.1	Julia 11,61%

6.2	Katja 7,33%
6.3	Julia 4,99%
6.4	Majse 7,49%
6.5	Katja 2,80%
6.6	Majse 7,22%
6.7	Katja 3,84%
7.0	Julia 2,73%
7.2	Majse 0,50%
7.3	Katja 0,72%
8.0	Fælles 4,25%
9.0	Fælles 1.02%
10.0	Fælles 1,87%

	Anslag	Normalsider	Procent
Total	236.713	98,6	100%
Julia	61.482	25,61	25,97%
Katja	61.155	25,48	25,84%
Majse	61.125	25,46	25,82%
Fælles	52.951	23,45	22,37%

Bilagsliste

Bilag 1: Interviewguide til unge transkønnede

Bilag 2: Interviewguide til forælder til transkønnet barn

Bilag 3: Interviewguide til lærer til transkønnet elev

Bilag 4: Samtykkeerklæringer - Tobias

Bilag 5: Samtykkeerklæringer - Henrik

Bilag 6: Samtykkeerklæringer - Anna

Bilag 7: Samtykkeerklæringer - Laura

Bilag 8: Samtykkeerklæringer - Simone

Bilag 9: Interview Anna

Bilag 10: Interview Tobias

Bilag 11: Interview Laura

Bilag 12: Interview Simone

Bilag 13: Interview Henrik

Abstract

This master thesis examines whether transgendered persons under the age of 18 are violated by the Danish system. Furthermore, it examines how the Danish school system and other institutional systems, such as the daycare system, accommodates transgendered students. This idea originated on the Central Person Register (CPR) system, since we found that the CPR-number has certain violating implications for transgendered persons through contact with FSTB (The Union of Support for Transgendered children).

In the process of researching the subject and interviewing our informants, we have found that the issue of the experience of violation in transgendered persons lives goes beyond the CPR-number itself, and also regards the social recognition of their gender-identities.

The above has led us to the following researchquestion:

How do the legal frameworks set by the CPR affect everyday life for transgendered persons under the age of 18, and what are the advantages and disadvantages of any possible legal change of sex for transgender people under the age of 18?

The study is conducted from a critical theoretical standpoint, based on Axel Honneth's understandings, which has utilized a theoretical work frame consisting of violation as opposed to recognition, both in relation to the system as well as the social world. Therefore, this master thesis presents a view on the gender-issue, which is not based on queer- or gender-theory, which will hopefully provide a new input in the gender-debate in Denmark. Furthermore, critical psychologist Ernst Schraube's concept of technology, and his theory on this, will be used in the work with our empirical data, in order to obtain knowledge about how the CPR-number has- and changes its meaning, when in interaction with transgendered subjects, who do not identify with its gendering digit. Lastly, Annette Bilfeldt-, John Andersen- and Iben Jensen's concept of social exclusion and -inclusion will be included, in order to obtain knowledge on the social aspect of the violation, that the system potentially causes.

Our empirical data has been obtained through five qualitative, semistructured interviews with two transgendered young girls under the age of 18, one father of a transgendered girl (speaking on behalf of his daughter) and two teachers of transgendered pupils. From our data, we have identified seven themes that all seem to have a significance for both the transgendered persons we have talked to - and heard about from the father -, as well as the teachers. These themes are, respectively; 1) The CPR-number and other gender-regulating technologies, 2) The significance of daycare institution's and general education institution's legal framework for transgendered pupils, 3) The significance of other people's understanding of transgendered young people's special situation related to the CPR-number, 4) Unpleasant everyday-situations for transgendered persons with a wrong CPR-number, 5) The transgendered youth's development after their transitions, 6) The significance of the lack of knowledge on the trans-area regarding the societal perception of transgenderhood as gender-identity and 7) The parent's significance of the transgendered child's transition-process.

In conclusion we have found that the CPR-number influences transgendered young peoples everydaylife in different ways; Firstly, it influences the way, transgendered young people uses their schools' pupil-systems/intranet and the daycares' check-insystem, since these systems are connected to the CPR-number-system. This furthermore influences those professionals (teachers and daycarers) that use the systems, since they are confronted with their transgendered pupils' or kindergartners' wrong name, which can make it harder for them to acknowledge the transgendered pupils' and kindergarteners' genderidentities. Furthermore we have found that a legal sex-change potentially will delete all past information obtained in the Danish health-system as well as the Danish states platform for digital mail, since these systems are connected to each citizens' CPR-number.

Other than that, we have found that the people – both professionals and persons with whom they have personal relations - around transgendered persons have a big significance in their possibilities for thriving in their genderidentities.

We have found that there are certain situations in which transgendered young people are confronted with their wrong CPR-number or discrepancy between their legal- and experienced gender, which is respectively in the airport when traveling and when choosing a toilet, when they have ‘male’ or ‘female’ assigned to them.

Because of the above, we see a potential in making it legally possibly for transgendered persons under the age of 18 to change their sex legally, since it would make their everydaylives easier, based on our findings.

Besides from the CPR-number, we have found that there are other areas, that has a significance for transgendered persons under the age of 18, respectively that a change of name and pronoun has a positive influence of the transgendered persons everydaylife, that a change of physical appearance can make them feel more like their experienced gender, that their parents plays a big role in whether the transgendered person has a pleasant or unpleasant transition and, lastly, how knowledge – both how much knowledge the transgendered person themselves has about the genderidentity, but also what kind of knowledge their surrounding society is presented to – has a significant relevance to both whether the transgendered person know that they in fact are transgendered, but also to how they are seen by their fellow citizens.

Based on the above findings, we have reflected on different perspectives in the field of transgendered young people that could be interesting to investigate further. These new perspectives and reflections has lead us to think, that the possibility of developing teaching- and teaching material about different gender-identities in order to raise the awareness of different gender-identities in the elementary school could be needed. Furthermore, we see potential in examining and evaluating existing material concerning transgenderhood and other gender-identities, and combining this with an observation of the teaching-situation to evaluate this as well. The idea of letting children be acquainted with transgenderhood and other genderidentities is, that this possibly could contribute to creating a general understanding- and acceptance of the fact that different gender-identities exist.

Indholdsfortegnelse

Forord	1
Fordelingsnøgle	2
Bilagsliste	4
Abstract	5
Indholdsfortegnelse	8
1.0 En indføring i det juridiske kønsskifte som problematik for unge transkønnede	11
1.1 Indledning	11
1.2 Det juridiske kønsskifte for unge transkønnede i Danmark	12
1.3 Problemformulering	15
2.0 Køn og system; et situeret forskningsfelt	15
2.1 Relevansen af at udbrede en rummelig kønsforståelse	15
2.2 CPR-nummerets oprindelse	17
2.3 Hvilken ret har børn til at definere eget køn?	18
2.4 Udgangspunktet for specialets fokusområde	19
2.5 CPR-nummerets betydning for transkønnede børn og unge - Et begrænset forskningsfelt	20
3.0 Kritisk teori som udgangspunkt for undersøgelsen af CPR-nummerets betydning for transkønnede unge	22
3.1 Mennesket i systemet	22
3.2 Den kritiske teoris erkendelsesinteresse	23
3.3 Social anerkendelse som normativ forudsætning	24
3.4 Teknologiers signifikans for subjekters hverdagsliv	25
3.5 Sociale fællesskabers betydning	26
3.6 Refleksion over det videnskabsteoretiske udgangspunkts betydning for specialets perspektiv	27
4.0 Anerkendelses- og inklusionsbegrebets (Og disses opponenter) potentialer i udfoldelsen af CPR-nummerproblematikken for unge transpersoner samt teknologibegrebets evne til at forstå CPR-nummeret som teknologi	30
4.1 Sammenhængen mellem moral og krænkelser; Krænkelsen som negativ forklaringsmåde af anerkendelse	30
4.1.1 Anerkendelse og krænkelser	31

4.1.2 Ringeagt	31
4.2 Teknologiens betydning for subjekters hverdagslivsførelse	32
4.2.1 Objektificering	33
4.2.2 Appropriering	34
4.3 Ekskluderende- og inkluderende praksisser i fællesskaber	34
4.4 Hvilke betydninger har det for specialet, at vi anvender ovenstående begrebsapparat til at udfolde en køns- og systemorienteret-problemstilling?	35
4.4.1 Vores anvendte teoretiske perspektivers styrker	35
4.4.2 Hvad kunne et policyfokuseret perspektiv have bidraget med?	38
5.0 Den kvalitative interviewmetode som udgangspunkt for undersøgelsen af transkønnede unges oplevelser med CPR-nummeret	39
5.1 Metodens relevans for udviklingen af viden om transkønnedes hverdagsliv	39
5.1.1 Forberedelse forinden interviewsituationen	40
5.1.2 Relationens relevans	41
5.1.3 Muligheden for at opdage nye perspektiver	42
5.2 Kriterier for- og rekruttering af informanter	42
5.2.1 Kriterier for specialets informanter	42
5.2.2 Rekruttering af informanter	43
5.2.3 Præsentation af informanterne	44
5.3 Det kvalitative interviews begrænsninger	45
5.3.1 Brinkmann og Kvaales kritikpunkter af interviewforskning	45
5.3.2 Deltagende observations potentiale for specialets undersøgelse af transkønnede børn og unges hverdagsliv	47
5.4 Ethiske dilemmaer forbundet med kvalitative interviews med unge transpersoner	48
5.4.1 Ethiske refleksioner	49
5.4.2 Det særlige ved at interviewe børn	49
5.5 Anvendt analysestrategi	50
6.0 Analytisk gennemgang	51
6.1 CPR-nummeret og andre kønsregulerende teknologier	52
6.1.1 Digitale systemer	52
6.1.2 Hormonbehandlings betydning	54
6.1.3 Stemmen	56
6.1.4 Håret	57
6.1.5 Den kvindelige krops udtryk og funktion	58
6.1.6 Tøjets betydning	59
6.1.7 Navnet	60

6.2 Daginstitutioners- og almene uddannelsesinstitutioners juridiske rammers betydning for transkønnede elever	63
6.2.1 CPR-nummeret som juridisk ramme i daginstitutioner og almene uddannelsesinstitutioner	63
6.2.2 Inklusion og anerkendelse i daginstitutioner og almene uddannelsesinstitutioner	66
6.2.3 Vigtigheden af samarbejde på tværs	67
6.2.4 Samarbejdet med ledelsen	68
6.3 Betydningen af andre menneskers forståelse for unge transkønnedes særlige situation ift. CPR-nummeret	70
6.4 Ubehagelige hverdagssituationer for transpersoner med et forkert CPR-nummer	74
6.4.1 Rejsesituationer	75
6.4.2 Kønsopdelte rum og situationer	77
6.4.3 Øvrige og mere generelle situationer	79
6.5 De transkønnede unges udvikling efter deres transitioner	81
6.6 Den manglende viden på trans-områdets betydning for den samfundsmæssige opfattelse af transkønnethed som kønsidentitet	84
6.6.1 Den unge transkønnedes egen viden	84
6.6.2 Andre menneskers viden	88
6.7 Forældrenes betydning for det transkønnede barns transitionsproces	91
6.7.1 Forældrenes reaktion - set fra den enkelte unges perspektiv	91
6.7.2 Forældrenes reaktion - set fra en forælder og en lærers perspektiv	93
7.0 Diskussion af specialets metodiske implikationer	94
7.1 Reliabilitet	95
7.2 Intersubjektivitet	97
7.3 Refleksivitet	98
8.0 Konklusion	98
8.1 CPR-nummerets betydning og anerkendelsespotentialitet i, at lovliggøre juridisk kønsskifte for unge transpersoner	99
8.1.1 CPR-nummeret i digitale- og institutionelle sammenhænge	99
8.1.2 Omkringværende menneskers betydning for CPR-nummerets brug	100
8.1.3 CPR-nummerets betydning ved rejser	100
8.1.4 Fordele og ulemper ved muliggørelsen af juridisk kønsskifte	101
8.2 Andre afgørende faktorer for transkønnede unges transitionsproces	102
8.2.1 Navnet og pronomenets betydning	102
8.2.2 Fysiske ændringers relevans	102
8.2.3 Den manglende viden på trans-områdets betydning for den samfundsmæssige opfattelse af transkønnethed som kønsidentitet	103

8.2.4 Forældrenes betydning for den transkønnede unges transitionsproces	103
9.0 Perspektivering	103
10.0 Litteraturliste	104

1.0 En indføring i det juridiske kønsskifte som problematik for unge transkønnede

Formålet med specialets første kapitel er at redegøre for baggrunden for såvel specialets tilblivelse som relevans for samtiden. Derfor vil vi i kapitlet rammesætte det problemfelt vi befinder os i, med fokus på både hvordan det lige nu undersøges fra regeringens side hvorvidt juridisk kønsskifte bør lovliggøres samt de konsekvenser der kan opstå for unge transkønnede der lever uden at have foretaget juridisk kønsskifte og slutteligt en beskrivelse af hvordan vi ønsker at undersøge problematikken teoretisk.

1.1 Indledning

“Hvad hvis man misbruger det”. Hvem skulle misbruge det? Hvorfor vil folk skifte et juridisk køn, hvis man ikke har en rigtig god grund til det?” (Bilag 9).

Ovenstående citat stammer fra et interview med én af specialets fem informanter, som er en transkønnet¹ ung pige. Citatet rummer en kritisk undren over hvorfor folk skulle skifte køn juridisk hvis de ikke har en god grund til det, hvilken kan ses som et udgangspunkt for tilblivelsen af nærværende speciale. Derudover kan udsagnet ses som en frustration over, at det ikke kan lade sig gøre for transkønnede unge under 18 år i Danmark at foretage juridisk kønsskifte², et tema som vi i nærværende speciale vil gå i dybden med.

¹ “Fællesbetegnelse om personer hvis kønsidentitet eller kønsudtryk i større eller mindre grad ikke er i overensstemmelse med det køn, de blev tildelt ved fødslen. At være transkønnet har ikke noget med seksuel orientering at gøre” (LGBT Danmark 2015: 64).

² “Betegnelse for ændring af kønsbetegnelse, personnummer og fornavn i CPR – Det Centrale Personregister” (LGBT Danmark 2015: 34).

1.2 Det juridiske kønsskifte for unge transkønnede i Danmark

Danmark kan på mange områder ses som et land, der prioriterer dets indbyggers rettigheder, når det kommer til seksualitet og køn; i 1933 blev homoseksualitet afkriminaliseret, i 1981 blev homoseksualitet fjernet fra den danske liste over sindssygdomme, i 1989 var Danmark det første land der gjorde det muligt at indgå i et registreret partnerskab, i 2014 blev det muligt at foretage juridisk kønsskifte for folk over 18 år, blot ved at erklære, at man oplever at tilhøre det modsatte køn end det man er født som, og i 2017 blev transkønnethed fjernet fra WHO's diagnoseliste (Udenrigsministeriet 2018: 5 - 11; LGBT Danmark 2019).

Selvom det er blevet muligt, og relativt nemt, at foretage juridisk kønsskifte i Danmark, er netop juridisk kønsskifte stadig en del af trans-området, hvor vi som land er bagud; nemlig ved spørgsmålet om juridisk kønsskifte til transpersoner under 18 år. I skrivende stund skal man altså være myndig, for at kunne foretage en ændring i et system, som, via et enkelt tal, fejlkønner én.

At kun transpersoner over 18 år kan foretage juridisk kønsskifte, leder os til en undren over, hvorvidt man først er bekendt med sin kønsidentitet når man er voksen og myndig?

Den siddende regering udsendte i 2018 en handlingsplan på LGBT³-området, hvori det nævnes, at de bl.a. ønsker at undersøge hvorvidt det bør være muligt for transpersoner under 18 år at foretage juridisk kønsskifte (Udenrigsministeriet 2018: 9). Ifølge handlingsplanen kan *“Overvejelser om eller afprøvning af ens seksuelle orientering eller kønsidentitet kan være forbundet med ensomhed og en usikkerhed på omverdens reaktioner. Det gælder for unge, der tidligt har tanker og overvejelser om at have en anden seksuel orientering eller kønsidentitet end [sic] venner og klassekammerater.”* (Ibid.). Foreningen for Støtte til Transkønnede Børn (FSTB)s hjemmeside vidner ligeledes om, at det kan være udfordrende at være under 18 år og transkønnet, da man dermed kan opleve *“akavede og måske ligefrem*

³ Et begreb, der bruges om den store mangfoldighed af personer med en anden seksuel orientering eller kønsidentitet end cisheteroseksuel (LGBT Danmark 2015: 41).

ydmygende situationer, fordi deres cpr.nr. ikke svarer til deres udseende. Det kan være i skolen, på biblioteket, i paskontrollen eller på fritidsjobbet.” (FSTB 2019). Dertil beskrives det, at de unge mennesker kan få dårlige oplevelser i disse sammenhænge, hvilket kan komme til at virke ekskluderende fra fællesskaber (Ibid.).

Vi ser, at lovgivningen om, at børn og unge under 18 år ikke kan foretage juridisk kønsskifte kan være opstået ud fra en hensigt om at beskytte børn mod at træffe forkerte valg ifm. deres kønsidentitet. Men samtidigt viser ovenstående eksempler, at de transkønnede børn, som loven har til hensigt at beskytte, oplever negative konsekvenser ved, at de ikke kan få lov til at leve i overensstemmelse med deres oplevede køn. Juridisk kønsskifte til børn kan dermed siges at være et yderst komplekst felt, eftersom der er forskellige hensyn som må medtænkes i diskussionen om, hvorvidt børn og unge under 18 år skal have mulighed for at foretage juridisk kønsskifte.

I Norge har det siden 2016 været muligt for børn at foretage juridisk kønsskifte, så snart de er fyldt seks år (Stortinget 2016). Ligeledes er det på Malta muligt for alle borgere, uanset alder, at foretage juridisk kønsskifte (Vidensbanken om kønsidentitet 2019). Dette bevidner at vi befinder os i et felt, der fortolkes forskelligt fra land til land, hvorfor det juridiske kønsskifte kan ses som en konstruktion, som vurderes og defineres individuelt i de forskellige lande. Vi finder det derfor væsentligt at forholde os kritiske til måden, det danske system forholder sig til det juridiske kønsskifte for transkønnede under 18 år.

Vi er drevet af en nysgerrighed vedr. hvorvidt unge transpersoner krænkes og ekskluderes i deres hverdagsliv grundet deres CPR-nummer, og vi ønsker derfor at undersøge, hvordan det opleves at føle sig som det modsatte køn af det man er født som, i et binært system bygget op omkring ciskønnethed⁴ som derfor ikke rummer én. Dertil ønsker vi også at rette fokus på, hvordan man i skole- og andre institutionelle sammenhænge håndterer og rummer elever, der

⁴ Person, hvis oplevede køn og kønsudtryk svarer overens med det køn, personen blev tildelt ved fødslen. Mange vil samtidig leve op til de sociale forventninger knyttet til deres køn, mens nogle vil forholde sig kritisk til disse forventninger. Det modsatte af transkønnet. Kommer af det engelske udtryk ”cisgender”. (LGBT 2015: 20)

ikke lever op til den cisnormative⁵ kønsforståelse, eftersom vi i FSTBs førnævnte udtalelse ser at der potentielt kan opstå ydmygende situationer for transkønnede elever i eksempelvis skolen. Derudover ser vi skoleperspektivet som havende stor relevans for vores interesse i at undersøge transkønnede børn og unges hverdagsliv, i og med at eleverne befinder sig en stor del af deres tid i netop daginstitutioner og uddannelsesinstitutioner.

Specialet er udsprunget af empati for transkønnede børn og unge, der ønsker at skifte køn juridisk, men endnu ikke kan få lov. Vi undrer os over hvilken skade det kan gøre på samfundet, at en minoritetsgruppe, der lige nu ikke rummes tilstrækkeligt, får lov til at indgå i samfundet på (mere) lige fod med de, der lever i overensstemmelse med deres køn.

For at undersøge betydningen af, at transkønnede under 18 år ikke kan foretage juridisk kønsskifte, har vi valgt at foretage kvalitative interviews med to unge transkønnede piger, en far til en transkønnet pige og to undervisere til elever, der ikke er ciskønnede. I arbejdet med den indhentede empiri vil vi anvende den tyske filosof Axel Honneths anerkendelsesteori. Honneth er kritisk teoretiker, og hans teori rummer derfor både et intersubjektivt perspektiv, hvorigennem der fokuseres på oplevelsen af krænkelse, samtidigt med at dette holdes kritisk op mod samfundets lovmæssigheder (Honneth 2003: 37). Teorien forbinder dermed menneske og samfund, og vil i dette speciale anvendes til at opnå viden om, hvordan bl.a. CPR-nummersystemet potentielt virker krænkende i transkønnede unge menneskers hverdagsliv. Derudover vil vi anvende begreber fra Annette Bilfeldt-, Iben Jensen- og John Andersens forståelse af inklusion og eksklusion, for at undersøge hvorvidt transpersoner under 18 år ekskluderes fra fællesskaber omkring dem. Slutteligt vil vi benytte begreber fra den kritiske psykolog Ernst Schraubes teknologipsykologiske teori. Hans begreber vil anvendes for at opnå viden om, hvordan CPR-nummeret benyttes, samt hvordan det ændrer betydning i samspil med de subjekter, der forholder sig til det i hverdagslivet.

⁵ Social norm og institutionaliseret antagelse om, at alle mennesker er ciskønnede.

Et sådan normsæt marginaliserer personer, der ikke er eller ikke identificerer sig som ciskønnede (LGBT 2015: 20).

Vi ønsker dermed, med dette speciale, at rette fokus mod spørgsmålet om, hvorvidt transpersoner under 18 år skal have mulighed for at foretage juridisk kønsskifte. Derfor ønsker vi at undersøge, hvordan transkønnede børn og unge oplever dét, at deres sociale- og juridiske køn ikke stemmer overens i deres hverdagsliv. Eftersom en stor del af børn- og unges hverdagsliv foregår i skolen- eller andre institutionelle sammenhænge, vil vi derudover undersøge hvilken rolle lærere og pædagoger har heri. Dertil ønsker vi at undersøge hvorvidt skoleelever og børnehavebørn, der ikke identificerer sig med deres biologiske køn, krænktes af såvel de juridiske rammer forskellige institutioner er underlagt som de juridiske rammer disse institutioner sætter. Dette har ledt os til følgende problemformulering:

1.3 Problemformulering

Hvordan påvirker de juridiske rammer, som CPR-nummeret sætter, hverdagslivet for transkønnede personer under 18 år, og hvilke fordele og ulemper findes der i en eventuel muliggørelse af juridisk kønsskifte for transkønnede under 18 år?

2.0 Køn og system; et situeret forskningsfelt

Ambitionen med følgende kapitel er, at læseren kan opnå indblik i det sammensatte forskningsfelt, vi har bevæget os ind i. Derfor vil vi i kapitlet præsentere de forudsætninger, som ligger til grund for tilblivelsen af specialet og dets fokus. Eftersom vi ønsker at undersøge hvilke betydninger det juridiske kønsskifte har for unge transpersoners hverdagsliv, finder vi det aktuelt at definere og begrebsliggøre hhv. den forståelse af køn vi besidder, at beskrive meningen med CPR-nummerets tilbliven samt den oprindelige hensigt med CPR-nummersystemet. Derefter vil vi bevæge os ind på den universelle forståelse der eksisterer vedr. børns rettigheder, ved at opholde os ved FNs børnekonvention. Dernæst vil kapitlet omhandle hvordan idéen om CPR-nummerets betydning for transkønnede børn og

unge opstod som baggrund for nærværende speciale, og slutteligt vil vi belyse den (manglende) forskning på området omhandlende juridisk kønsskifte for unge transpersoner.

2.1 Relevansen af at udbrede en rummelig kønsforståelse

Dette speciale sætter fokus på CPR-nummerets betydning for transpersoner, og kan derfor ikke ses som et bidrag til kønsforskningen, men tværtimod nærmere som samfundsvidenskabelig forskning vedr. CPR-nummeret, som tilfældigvis omhandler transpersoner. På trods af dette perspektiv vil vi argumentere for, at det er yderst aktuelt, at vi forholder os til hvordan vi opfatter køn i nærværende speciale. Den opfattelse vi besidder, kan ses som værende inspireret af Axil Cricchio med en tværfaglig master of arts i kommunikation og samfundsvidenskab - metateoretiske forståelse af køn og identitet, en metateori omhandlende hvordan den heteronormative forståelse skaber systemisk ulighed i samfundet for kønsidentiteter der rækker herudover, hvori han bl.a. trækker på queerteoretiske- og feministiske kønsforståelser. I dette afsnit vil vi kort beskrive denne forståelse, med udgangspunkt i hans Ph.d.-afhandling *“(de)Positioning the (hetero)normative model of identity: A metatheoretical analysis of trans*/ gender nonconforming standpoint epistemology experiences and the (trans)formation of social consciousness”* (Cricchio 2016).

Cricchio forsøger med sin afhandling at depositionere en systematisk hegemonisk heteronormativ forudindtaget af identitet, for dermed at foreslå og facilitere nye rammer for, hvordan vi kan transformere den sociale bevidsthed om køn (Ibid.: 7). Han argumenterer for, at samfundet bygger på en heteronormativ model, hvilken skaber et kønshierarki som medfører systemisk ulighed for mennesker som ikke hører under den heteronormative forståelse (Ibid.: 9).

Denne forståelse vil vi argumentere for, at dette speciale skriver sig ind i; eftersom vi har valgt at foretage interviews med transpersoner-, lærere til transpersoner samt en forælder til en transperson, med blikket rettet mod CPR-nummeret og hvordan det som en del af det danske samfundssystem kan være med til at etablere særlige ulighedsskabende, systemiske

rammer- og konsekvenser for transpersoner. Af samme årsag har vi valgt ikke at benytte os af queer- eller feministisk teori, men derimod anvende teorier som kan hjælpe os til at åbne op for et perspektiv, der rummer og forbinder samfund og subjekt, hvilket i vores specifikke tilfælde er CPR-nummersystemet og transpersoner. Formålet med dette er at kunne opnå viden om, hvordan samfundets rammer kan indeholde anderledes vilkår for transkønnede end for ciskønnede.

Med inspiration fra flere forskellige teoretikere, retter Cricchio blikket mod, hvordan mennesker som identificerer sig som andet end de binære køn 'mand' og 'kvinde' systemisk har færre rettigheder end mænd og kvinder som lever op til den heteronormative kønsopfattelse. Hertil foreslår han at man bør bevæge sig udover dreng/pige-dialogen, for at kunne indeholde alle mennesker derimellem; *"Specifically, I am proposing that until we move beyond the binary dialog of patriarchy/matriarchy, masculinity/femininity, and boy/girl then those who identify as lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersex, asexual, and so on (LGBTQIA+) and trans*/gender non-conforming individuals will never have equal systemic rights"* (Cricchio 2016: 4).

Yderligere påpeger Cricchio, at vi som samfund ikke kan skære kønsminoriteterne over én kam, og at der, på samme måde som i den heteronormative verden, eksisterer et væld af forskellige individer. *"(...) there is a wide variety of identity within this population as well as within the heterosexual population"* (Ibid.: 118). Afslutningsvist foreslår han at man, for at udbrede ovennævnte forståelse af forskellige kønsidentiteter, i fremtidig forskning bør foretage kvalitative forskningsinterviews med kønsminoritetspersoner, mhp. at få indblik i- og mulighed for at analysere på deres forskelligheder. Han mener, at dette fokus potentielt vil kunne fremme den generelle forståelse af køns-identitetsdannelsen og at det derudover vil kunne føre til en transformation af den individuelle- og sociale bevidsthed i samfundet ang. de forskellige kønsidentiteters tilblivelse (Ibid.). Disse udtalelser fra Cricchio er en del af årsagen til, at vi har valgt at foretage kvalitative forskningsinterviews med unge transkønnede i dette speciale, for derigennem at kunne undersøge CPR-nummerets betydning for deres

kønsidentitet. Vi har et ønske om, at den viden vi kan opnå derigennem, kan medføre en positiv ændring i måden transpersoners kønsidentitet forstås.

2.2 CPR-nummerets oprindelse

CPR-nummersystemet er blevet anvendt i Danmark siden 1968, af den årsag at der opstod et behov for at kunne kategorisere mennesker indenfor en voksende offentlig administration (CPR-kontoret 1991: 3). Formålet var især at gøre det muligt at kunne indhente almindelige personoplysninger, herunder bl.a. bopælsadresse, samt at kunne identificere borgerne ud fra deres CPR-numre (Ibid.: 5). I CPR-nummersystemet tildeles først personnumre med kontrolciffer for hver enkelt fødselsdato. Derudover tildeles der ydermere et fortløbende trecifret løbenummer. Det tiende og sidste ciffer i nummeret fastsættes enten som et lige tal til en kvinde eller som et ulige tal til en mand (CPR-kontoret 2008).

Det problem, som nærværende speciale er udsprunget af, opstår når transkønnede børn og unge ikke kan identificere sig med det køn, det sidste ciffer i deres CPR-nummer repræsenterer. Dette medfører at de konfronteres med denne uoverensstemmelse hver gang de befinder sig i en sammenhæng, hvor deres CPR-nummer benyttes, hvilket både er i adgangen til sundhedsvæsenet, ved indskrivning på skoler, hvor man indskrives via sit CPR-nummer, i al offentlig administration mm.

2.3 Hvilken ret har børn til at definere eget køn?

I 1989 vedtog FNs generalforsamling Konventionen om Barnets Rettigheder (Børnekonventionen), som omfatter hele verdens børn og deres rettigheder (Børnerådet 2019). Danmark tiltrådte konventionen i 1991, hvorefter landets børn (alle under 18 år i Danmark, uanset hvor i verden de kommer fra) hører under. Om Børnekonvention skriver Børnerådet, at *“børn altid skal inddrages og høres i overensstemmelse med deres alder og modenhed, når der træffes beslutninger, der har betydning for dem.”* (Ibid.). Vi ser i dette

citat, at dét, at børnenes alder og modenhed er en faktor der skal tages i betragtning, når der skal træffes beslutninger vedr. børnene selv, efterlader rum til, at det enkelte land kan vurdere hvorvidt et barn er i stand til at træffe beslutninger vedr. egen livssituation. Denne forståelse af børns (manglende) evne til at kunne foretage afgørende beslutninger på egne vegne, ser vi også som tilstedeværende i spørgsmålet om juridisk kønsskifte til transkønnede under 18 år.

I UNICEF Danmark arbejdes der ud fra Børnekonventionens artikler, hvortil de har fokus på især syv forskellige punkter; at børn i Danmark trives i skolen; at disse børn kender og forstår de rettigheder, de har ifølge FN's Børnekonvention; at børnene forstår og føler solidaritet med hinanden og med andre børn i verden; at de kan og tør tage ordet; at vi som samfund lytter til børn i sager, der påvirker deres liv; at vi beskytter de svageste børn og; at Danmark overholder Børnekonventionen, som vi har underskrevet (UNICEF Danmark 2019).

Børnekonventionens artikler omhandlende bl.a. at det enkelte land skal påtage sig at respektere barnets ret til at bevare sin identitet (artikel otte) eller at det enkelte land skal sikre at et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, skal have retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet selv (artikel 12), ser vi som udeladt fra lovgivningen omhandlende juridisk kønsskifte, som det på nuværende tidspunkt ikke er muligt for transkønnede under 18 år at foretage. Vi ser netop, at et aspekt som egen kønsidentitet er et spørgsmål om at efterleve det enkelte barns- og den enkelte unges rettigheder til at blive anerkendt og at få taget deres personlige integritet alvorligt.

2.4 Udgangspunktet for specialets fokusområde

Ifølge Honneth er det nødvendigt, at man som forsker forholder sig til sin forviden vedr. det objektområde, man beskæftiger sig med (Honneth 2003: 86). Derfor finder vi det oplagt at redegøre for netop dette, og dermed give læseren indblik i de overvejelser, der ligger til grund for tilblivelsen af nærværende speciale. Forud for specialet har to af dets forfattere tidligere arbejdet med en lignende problemstilling, nemlig om hvilke betydninger CPR-nummeret har for transpersoners hverdagsliv, når CPR-nummeret ikke stemmer overens med personens

oplevede køn. Dette perspektiv blev udforsket gennem et projektarbejde på 3. kandidatsemester på Roskilde Universitetscenter (RUC) har mulighed for at foretage juridisk kønsskifte, hvilket, ifølge FSTB, kommer til udtryk i forskellige hverdagssammenhænge. I projektet *“Men jeg er faktisk en mand” - et kandidatsemesterprojekt om CPR-nummerets betydning for transpersoner* konkluderedes det, at et forkert CPR-nummer har en række negative betydninger for den enkeltes hverdagslivsførelse og oplevelse af eget køn (Jensen & Otte 2019). Projektets analyse baserede sig på to retrospektive, kvalitative, semistrukturerede interviews med to transkønnede mænd, som begge var over 18 år. De to mænd fortalte om den proces de hver gennemgik, dengang de foretog juridisk kønsskifte.

Denne tidligere interesse for hvordan CPR-nummeret har betydning for transpersoners muligheder i hverdagslivet, danner udgangspunktet for den undren vi rejser i nærværende speciale, og derfor kan det siges at specialet bygger videre på de fund, der blev gjort i ovennævnte semesterprojekt. Vi ønsker dog med dette speciale at rette blikket mod unge transkønnede under 18 år, eftersom det er i denne målgruppe vi ser en særlig problematik i CPR-nummerets mulige begrænsende virke, da transkønnede børn og unge under 18 år ikke kan foretage juridisk kønsskifte. Særligt opholder vi os ved risikoen for, at uoverensstemmelsen mellem hhv. det oplevede køn og det juridiske køn kan påvirke transkønnede unges velvære negativt. I dette speciale har vi dermed en sundhedsforståelse som kan siges at være inspireret af WHO's sundhedsbegreb, som definerer sundhed som værende en tilstand med komplet fysisk, mentalt og socialt velvære - og ikke kun fraværet af sygdom (WHO 2019), eftersom vi opholder os ved, hvordan samfundsstrukturene hhv. krænker og ekskluderer den enkelte transkønnede. Vores perspektiv retter sig dermed mod hvordan transkønnede børn og unge under 18 år kan opnå et liv med større såvel mentalt som socialt velvære, hvis juridisk kønsskifte blev muligt for dem.

Udgangspunktet for tilblivelsen af dette speciale er en overbevisning om, at vi som samfund må forholde os til hvordan de eksisterende strukturer muligvis ekskluderer en minoritetsgruppe; nemlig transkønnede under 18 år. Dermed kan det siges at specialet er blevet til som et forsøg på at hjælpe netop unge transkønnede med at få deres stemme hørt, samtidigt med at vi ønsker at skabe fokus på den problematik, vi ser i CPR-nummersystemet.

Med et fokus på bl.a. hvordan transkønnede ekskluderes systemisk i hverdagssammenhænge, kan det siges, at specialet er et forsøg på at skabe fokus på, hvordan unge transkønnede potentielt ikke har samme muligheder og rettigheder som de af deres jævnaldrende, der lever i overensstemmelse med deres juridiske køn.

2.5 CPR-nummerets betydning for transkønnede børn og unge - Et begrænset forskningsfelt

I specialeprocessen har vi foretaget adskillige systematiske søgninger i to forskellige digitale artikeldatabaser for at blive klogere på, om der potentielt er udarbejdet rapporter, undersøgelser, afhandlinger m.fl. med samme fokus som nærværende speciales. Søgningerne har været opbygget omkring forskellige faglige søgekriterier sammensat af forskellige ord, som relaterer sig til specialet og dets fokus.

I søgekataloget REX, som er en fælles søgeportal for hhv. Det. Kgl. Bibliotek, Københavns Universitets Biblioteker og RUCs Bibliotek, fandt vi, med ordene “unge transkønnede” i et filter, der var angivet til at søge alle typer af materialer dateret tilbage fra år 1990 og frem t.o.m år 2019, tre artikler. Artiklernes titler og abstracts blev gennemlæst, hvorefter vi besluttede at ekskludere dem, da vi vurderede at de ikke kunne bidrage til vores speciale, eftersom artiklerne primært beskæftiger sig med transkønnede i sundhedsvæsenet, hvilket specialets fokus ikke er rettet imod. Efterfølgende søgte vi på “juridisk kønsskifte” med samme filter som det førnævnte. Dette gav i alt seks resultater, som på samme måde som før nævnt blev fravalgt, da disse artiklers fokus lå på forvaltningspraksisser samt kirkelige konsekvenser ved at indføre juridisk kønsskifte. Slutteligt foretog vi en avanceret søgning på ordene “young transgender” kombineret med “legal change of sex” og “Denmark” med et dertilhørende filter angivet til ikke at inkludere ord som “homosexuality”, “women’s studies”, “political science”, “law” samt til at søge efter artikler med online adgang f.o.m. 1990 og t.o.m. 2019. Søgningen gav i alt 145 resultater, og på baggrund af en gennemlæsning

af disse artiklers titler, blev de alle fravalgt, da de enten omhandlede transkønnede i andre nationer, seksuelle rettigheder, eller sundhed og medicinsk behandling.

I websøgemaskinen Google Scholar gav kombinationen af ordene “unge transkønnede” og “juridisk kønsskifte” med filtrene ‘nøjagtige sætninger’, at ordene skulle indgå ‘et hvilket som helst sted i artiklen’, samt et daterings-filter spændende fra alle år tilbage og frem til år 2019, i alt ni resultater. Tilsvarende gav søgningen med ordene “transkønnede børn” med filtreringen, at ordene skulle indgå ‘i artiklens titel’ ét resultat. Disse i alt ti artiklers titler samt abstracts blev gennemlæst, hvortil alle ti blev ekskluderet enten ved læsning af titlen eller efter læsning af abstractet, da artiklernes fokus lå for langt fra dette speciales, hvorfor vi vurderede at de ikke kunne sammenholdes. Efterfølgende blev der foretaget en ny avanceret søgning, denne gang iblandt international forskning. Ordene “young transgender” og “legal change of sex”, med filtreringen, at ordene skulle indgå ‘et hvilket som helst sted i artiklen’ og et daterings-filter spændende mellem årene 2014-2019 gav 25 resultater, som alle blev gennemgået som tidligere forklaret. Hertil valgte vi at gå videre med resultatet *“Trans kids: being gendered in the twenty-first century”* af Tey Meadow (2018), da denne bl.a. opholder sig ved familier med et transkønnet barn og deres proces imod at imødekomme deres barn og dets ønsker. Det beskrives i artiklen at forældrene bl.a. tillader barnet at bære det tøj, som vedkommende selv vælger, kalder deres barn ved dennes nye navn, samt henvender sig til staten mhp. at ændre kønsbetegnelsen på barnets pas og fødselsattest. Ligesom dette speciale er Meadows studie baseret på interviews. Vi forholdt os ikke yderligere til studiet, både grundet at studiet ikke finder sted i dansk kontekst, samt at det ikke er dette speciales udgangspunkt at analysere på de fund, som Meadows har gjort sig - det er dog umiddelbart det eneste resultat på disse forskellige artikeldatabaser, som har juridisk ændring af køn hos børn og unge transkønnede som fokus ligesom nærværende speciales.

Vi ser altså, at der eksisterer materiale som har belyst transkønnethed med andre perspektiver, men at dette speciales særlige fokus på unge transkønnedes mulighed for at få juridisk kønsskifte i Danmark ikke bliver belyst i disse artikler. Vi mener derfor, at vores speciale, med dets særlige fokusområde, har en enestående mulighed for at sætte fokus på relevansen af, at Danmarks transkønnede børn og unge kunne få mulighed for at skifte deres køn juridisk.

3.0 Kritisk teori som udgangspunkt for undersøgelsen af CPR-nummerets betydning for transkønnede unge

Formålet med dette kapitel er at give læseren indblik i specialets bærende videnskabsteoretiske ståsted. Derfor vil vi først redegøre for specialets videnskabsteori, Axel Honneths kritiske teori. Dernæst vil vi reflektere over hvad denne videnskabsteoretiske positionering har impliceret for vores undersøgelse. Slutteligt vil vi beskrive vores refleksioner over socialkonstruktivismen som positionering, hvilken vi overvejede at arbejde med i specialet.

3.1 Mennesket i systemet

Videnskabsteoretisk befinder vi os inden for den kritisk teoretiske tradition, med et særligt fokus på Honneths anerkendelsesteori. Teorien kan ses som værende udsprunget af en kritik af, hvad han kalder den “*negativistiske socialkritik af den sociale livsverden*”, hvori han ser et øget fokus på systemet og dets selvstændiggørelse, hvilket han mener virker dehumaniserende for subjekterne i samfundet, og “*gør mennesket til objekter for en autopoietisk reproducerende systemmagt*” (Honneth 2003: 30).

Ligeledes argumenterer han for, at ovenstående umuliggør det at give sin kritik et socialt holdepunkt (Ibid.: 31). Han kritiserer derudover Jürgen Habermas’ videreudvikling af den kritiske teori, eftersom han mener at Habermas’ tanke indeholder samme forståelse af, at systemmagter opløser muligheden for at der kan findes et socialt holdepunkt (Ibid.: 32).

Ifølge Honneth er det nødvendigt at opholde sig ved “... *hvordan man nærmere kan beskrive den refleksive sammenhæng, der må være mellem den førvidenskabelige praksis og den*

kritiske teori” (Ibid.: 33). Dermed mener han at man, i sit videnskabelige virke, bør forholde sig til sin egen rolle som forsker, samt den forståelse man har af emnet og den kritik man ønsker at rejse. Ydermere kritiserer han tanken, han mener findes i Max Horkheimers udvikling af den kritiske teori, om, at samfundsgrupper tilhørende samme socioøkonomiske klasse har en fælles bevidsthed og objektiv interesse (Ibid.). Dermed forholder han sig kritisk til antagelsen om, at man kan anskue en hel folkemængde som værende ens og som havende ens ønsker.

I stedet for at anskue en befolkningsgruppe som en enhed, argumenterer han for at man må have fokus på de intersubjektivitetsteoretiske, sociologiske forudsætninger det enkelte menneske har; *”I denne retning peger allerede den tese, at moralske erfaringer (...) skabes af krænkelser af socialisatorisk erhvervede identitetskrav”* (Ibid.: 36). Dermed argumenterer han for, at man i højere grad bør forholde sig til menneskene (og dermed deres subjektivitet) der tilhører de samfundsgrupper man ønsker at undersøge. På den måde kan der argumenteres for, at han vender blikket væk fra strukturens isolerede betydning, og hen imod menneskets subjektivitet i samspillet mellem subjekt og struktur.

3.2 Den kritiske teoris erkendelsesinteresse

Habermas beskriver i en skriftlig gengivelse af en forelæsning i 1965, hvordan der i den kritiske socialvidenskab findes et emancipatorisk sigte, og beskriver at videnskaben *” (...) bestræber sig på at afprøve, hvornår teoretiske udsagn begriber invariante lovmæssigheder for social handlen overhovedet, og hvornår de begriber fastfrosne, men i princippet foranderlige afhængighedsforhold”* (Habermas 1965: 52). Dertil beskriver han, at målet med denne type videnskab er, gennem kritisk formidlet viden om faktiske samfundsforhold og lovmæssigheder, at udløse refleksionsprocesser hos de personer, der undertrykkes, for dermed at kunne forandre de undertrykkende lovmæssigheder (Ibid.).

Grundlæggende kan det siges, at den emancipatoriske erkendelsesinteresse er fælles for kritisk teoris forskellige forståelser, hvortil de normative idealer er dér, hvor de adskiller sig fra hinanden.

Eftersom vi i nærværende speciale specifikt benytter Honneths forståelse af kritisk teori, vil vi fokusere på det normative ideal han fremskriver.

Specialets problemstilling er opstået af en personlig undren over, hvorfor transpersoner under 18 år ikke kan få lov til at leve i overensstemmelse med det køn som de identificerer sig som, blot grundet et statsligt kategoriserende system, der formentlig ikke som udgangspunkt har til formål at undertrykke de mennesker, det kategoriserer. Dermed skriver vi os ind i den kritisk teoretiske tradition ved, at vi forholder os kritisk til en lovmæssighed - CPR-nummeret - der potentielt krænker transpersoner, ved at tildele dem et juridisk køn, som ikke stemmer overens med deres oplevede køn. Hertil er vores mål at producere viden, der kan benyttes til at ændre måden man forstår CPR-nummersystemet på, med en forhåbning om at kunne rykke ved den forståelse der ligger i, at transpersoner under 18 år ikke er i stand til at vurdere egen kønsidentitet.

3.3 Social anerkendelse som normativ forudsætning

Ifølge Honneth må man, for at kunne forstå hvilke moralske processer der findes i kommunikationen i samfundet, forholde sig til de sociologiske og historiske studier foretaget ifm. *"De socialt laveste lags modstandshandlinger"* (Honneth 2003: 37). Ligeledes argumenterer han for, at man må opholde sig ved krænkelser af menneskernes intuitive retfærdighedsopfattelser, eftersom krænkelser kan ses som grundlag for protesthandlinger hos mennesket (Ibid.). Med andre ord bør man opholde sig ved de krænkelser, som den enkelte har erfaret, for at kunne rejse en kritik af samfundets lovmæssigheder. Hermed sætter han social anerkendelse som normativ forudsætning for kommunikativ handlen, hvorved han mener at subjekter forventer at blive anerkendt som moralske personer og for deres sociale evner (Ibid.). Anerkendes de ikke som værende dette, følger følelsen af foragt, skam, vrede

eller harme (Ibid.: 38). Ovenstående indikerer således, at man som forsker bør opholde sig ved subjekters erfarede krænkelse, eftersom Honneth mener, at man derigennem kan få indblik i hvordan subjektet *ikke* anerkendes.

Han mener at man bør undersøge hvordan samfundsmæssige årsager kan have ansvar for krænkelsen af anerkendelsesbetingelser for mennesker (Ibid.: 39). *”Det bør ikke længere være spændingerne mellem system og livsverden, der står i centrum, men de samfundsmæssige årsager, der er ansvarlige for den systematiske krænkelse af anerkendelsesbetingelserne”* (Ibid.). Ifølge Honneth kan man ikke forstå samfundets betydning for subjektet eller forholde sig kritisk hertil, uden at “ (...) *udpege de socialstrukturelle årsager, som til enhver tid er ansvarlig for forvrængningen i den sociale anerkendelsesstruktur.*” (Ibid.: 42). På den måde kan Honneths tilgang siges at flytte fokus fra opdelingen mellem samfund og subjekt og dermed have øje for de betingelser, der opstår for mennesket i samspillet herimellem.

Vi mener, at dette specifikke blik for processerne mellem struktur og subjekt giver os mulighed for at undersøge vores problemfelt bedst muligt, netop fordi vi ønsker at forstå hvordan systemet - specifikt CPR-nummeret - har en stor betydning for måden, transkønnede unge under 18 år, der endnu ikke har foretaget juridisk kønsskifte, kan færdes i samfundet på. At vi har positioneret os indenfor Honneths kritiske teori fordrer samtidigt, at vi forholder os til vores informanternes oplevelser med CPR-nummeret i deres hverdagsliv, med et særligt fokus på krænkelse og anerkendelse, hvorfor denne positionering kan siges at have haft betydning på vores metodiske valg, et emne der vil uddybes i kapitel 5.0.

3.4 Teknologiers signifikans for subjekters hverdagsliv

Schraubes teori kan ses som værende en teknologisk videreudvikling af kritisk psykologi, en teori hvori man ser subjekter som værende historiske, dialektiske og materialistiske. Denne tilgang tilbyder en subjektforståelse der forstår mennesket som havende agens, som er betinget af vedkommendes samfundsmæssige forudsætninger. Agensen kan ses som værende grundlag for selve subjektivitetsforståelsen, eftersom det særligt er de handlingsgrunde

mennesket agerer ud fra, der fokuseres på i denne tilgang (Schraube 2013: 24; Jensen & Otte 2019: 10). Denne måde at forstå subjekter på, netop som værende både i besiddelse af agens, samtidigt med at vedkommendes samfundsmæssige forudsætninger medtænkes, viser hvordan tilgangen har fokus på mennesket-i-verden. Dette kan på sin vis sammenlignes med Honneths kritiske videnskabsteoretiske perspektiv, hvortil han netop har fokus på samspillet mellem subjekt og samfund.

Schraube beskriver, at der i den kritiske psykologi forekommer en fundamental ontologisk symmetri i menneskelige relationer, hvilket vil sige at subjekter oplever sig selv og verden fra sit eget perspektiv og standpunkt. Samtidigt ved selvsamme subjekter, at andre subjekter ligeledes handler- og oplever sig selv fra *deres* perspektiv. Denne bevidsthed om, at vi selv- og andre handler ud fra eget standpunkt definerer den menneskelige socialitet, hvortil andre subjekters første-personsperspektiv anerkendes (Schraube 2013: 25). Han argumenterer for, at denne måde hvorpå menneskelige relationer kan forstås også bør benyttes i måden, vi forholder os til den materielle verden (Schraube 2009: 298). Med sin teknologi-psykologiske forståelse viderefører han derfor denne tanke til teknologier, hvortil han argumenterer for, at man må anskue teknologier gennem deres relationer til det menneskelige subjekt, der anvender dem (Ibid.: 297). Han tilbyder dermed et perspektiv som anerkender, at de teknologier vi i hverdagen skaber- og benytter har en stor betydning for måden vi lever vores liv.

Vi har fundet Schraubes perspektiv særligt oplagt ifm. at opnå viden om hvordan nogle teknologier har særlig relevans for transkønnede unges hverdagsliv - herunder CPR-nummeret anskuet som teknologi (via dets virke som kategoriserende nummer, hvortil den definerer subjekters køn (Jf. afsnit 2.2)). Eftersom Schraube netop mener at teknologier må anskues i relation til de menneskelige subjekter der bruger dem, ser vi at hans perspektiv kan benyttes til at begribe, hvordan eksempelvis teknologien CPR-nummeret skaber særlige oplevelser- og muligheder for at handle for vores unge, transkønnede informanter.

3.5 Sociale fællesskabers betydning

Ifølge Bilfeldt et. al. kan social eksklusion beskrives som *“at individer og/eller grupper helt eller delvist er udelukket fra selvbestemmelse og indflydelse på egen situation, og helt eller delvist er udelukket fra de livsvilkår, som flertallet af medborgere har adgang til i samfundet, samt eksklusion fra at påvirke samfundets socioøkonomiske og socio-kulturelle udviklingsretning”* (Bilfeldt et. al. 2016: 8). Denne tilgang skriver sig dermed også ind i et perspektiv, som har øje for hvordan individer indgår- og har muligheder for at handle inden for de samfundsmæssige rammer de eksisterer i. Eksklusionen er et resultat af at man som individ eller gruppe ikke lever op til de standarder, som af majoriteten i samfundet opfattes som værende passende, og der er derfor mulighed for at disse individer eller grupper bliver ekskluderet i de forskellige arenaer, som de befinder sig inden for eksempelvis på arbejdspladser, i skolen, i børnehaven, i det offentlige rum m.m. (Ibid.: 6). Dermed hjælper begrebet os med at indstille blikket på de hverdagssituationer, hvori vores informanter befinder sig samt på de mulighedsbetingelser, man som transkønnet ung har for at indgå i (majoritetens) fællesskaber. Bilfeldt et. al. opererer desuden med begrebet social inklusion, som er en modpol til social eksklusion. Begrebet omhandler marginaliserede og/eller ekskluderede gruppers muligheder for at få *“(...) adgang til samme levevilkår og rettigheder som flertallet i samfundet har adgang til (Larsen & Andersen, 2013)”* (Bilfeldt et. al 2016.: 9). Mere specifikt handler inklusion, i deres forståelse, om processerne hvori ovennævnte marginaliserede grupper får større medbestemmelse over eget liv samt indflydelse på samfundets udvikling. Ønsket med social inklusion er at give disse grupper en stemme og at de, via denne stemme, får adgang til de samme rettigheder, som majoriteten har (Ibid.). Bilfeldt et. al. betinger med deres teori dermed et særligt blik for individet som en del af en social verden. Derudfra har vi fundet det relevant at inddrage begreberne, da vi, qua disse, får mulighed for at få indblik i hvorledes specialets unge transpersoner enten ekskluderes- eller inkluderes i de forskellige fællesskaber, som de hver især opholder sig i hver dag.

3.6 Refleksion over det videnskabsteoretiske udgangspunkts betydning for specialets perspektiv

Eftersom vi i nærværende speciale ønsker at undersøge, hvilke betydninger et forkert juridisk køn kan have for transpersoner under 18 år, ifm. at regeringen overvejer at ændre lovgivningen på området (Jf. afsnit 1.2), har vi fundet det nærliggende at positionere os indenfor den kritiske teori, da der deri findes et emancipatorisk potentiale. Vi har et ønske om at specialet kan producere en viden, der kan bruges som argument for, at transpersoner under 18 år skal have mulighed for at kunne foretage juridisk kønsskifte, hvorved vores normative forståelse- samt emancipatoriske erkendelsesinteresse ses.

Ved nærværende speciales begyndelse overvejede vi at positionere os indenfor den socialkonstruktivistiske tradition, med udgangspunkt i Judith Butlers queer-teori. Dette overvejede vi, eftersom vi befinder os i et vidensfelt omhandlende køn og kønsidentitet, hvilket hendes teori omhandler.

Gennem en kritisk analyse af bl.a. den franske filosof Michel Foucault, udviklede hun sin poststrukturalistiske teori. Hun mener, at kønnene kan ses som fiktive konstruktioner af blivende substanser, hvortil kroppe defineres ud fra kønnede attributter. Hun argumenterer ydermere for at ”mænd” og ”kvinder” er to konstruktioner, som vi i sproget har defineret gennem en tilskrivning af diverse kønnende egenskaber (Butler 1990: 70).

Hun tilbyder dermed et anti-essentialistisk perspektiv på køn, som både har øje for hvordan de sociale sproglige konstruktioner former menneskers køn, samtidigt med at der findes et blik for menneskets materialitet, eftersom hun netop mener at kroppe tildeles kønnede attributter, hvilket igen kan siges at foregå socialt.

Blikket for det fysiske og materielle aspekt af køn ses også i hendes beskrivelse af, at køn kan forstås som værende *performativt*, noget der gøres: *“Vi har set, at den substantive virkning af køn bliver performativt produceret og tvunget af kønskohærensens regulerende praksisser. Inden for arven af substansmetafysisk diskurs, viser køn sig derfor at være performativ - det*

konstituerer den identitet, som det angiveligt er” (Butler 2010: 70). Dertil argumenterer hun for, at køn altid er et subjekts gøre, der eksisterer forud for handling (Ibid.).

Hun forsøger med sin teori at ophæve den binære, biologiske kønsforståelse; hun mener ikke, at det giver mening at skabe ”mænd” eller ”kvinder” ud fra kønnede egenskaber (Ibid.). Netop denne anti-essentialistiske grundtanke om køn fandt vi udfordrende at arbejde med i vores felt af to årsager;

- 1) Dét, at vi arbejder med transkønnede mennesker, indebærer implicit en essentialistisk kønsforståelse. Transkønnethed falder pr. definition ind under den binære kønsforståelse, eftersom man netop som transperson enten føler sig som en kvinde i en (forkert) mandekrop eller en mand i en (forkert) kvindekrop. Dermed kan Butlers teori siges at tilbyde et perspektiv, som ville fordre et udgangspunkt for vores undersøgelse der, i stedet for at give vores informanter en stemme ifm. deres oplevelser af krænkelser i hverdagslivet, ville fordre, at vi skulle stille os kritiske overfor selve informanternes kønsoplevelse. På den måde ville vores speciale ændre sig radikalt hen på et problemfelt, vi ikke har ønsket at opholde os ved.
- 2) Vores interesseområde har sit udgangspunkt i hvordan unge transpersoner ikke rummes systemisk i det danske samfund, og er, som nævnt i problemfeltet, udsprunget af problematikken i, at det ikke er muligt for transkønnede personer under 18 år at skifte køn juridisk. Specialet er opstået ud fra et emancipatorisk sigte, hvortil vi ønsker at tilbyde unge transpersoner en stemme, så vi - og læserne af dette speciale - kan blive bevidstgjorte om konsekvenserne ved at blive ekskluderet fra det samfund man lever i, blot fordi man har en anderledes kønsidentitet end den dominerende. Hertil vil vi igen argumentere for, at Butlers teori, på trods af at rumme et frigørende potentiale ved netop at frigøre mennesket fra sit køn, ikke vil kunne åbne op for en sådan problemstilling. Butlers teori ville i højere grad kunne skabe viden om, hvilke betydninger kønnende konstruktioner har for subjekters betingelser for at kunne agere socialt, hvor vi ønsker at forstå det samfundsmæssige systems påvirkning af transkønnedes muligheder for at indgå i det sociale hverdagsliv på lige fod med andre, ciskønnede mennesker.

Som nævnt tidligere i dette afsnit, befinder vi os i et vidensfelt, hvor et socialkonstruktivistisk videnskabsteoretisk udgangspunkt synes nærliggende. Det er imidlertid ikke dét udgangspunkt vi har ønsket at forfølge; vi har ønsket at gribe problemstillingen anderledes an. Dermed kan det siges, at vi med dette speciale forsøger at skabe en ny viden på kønsområdet, hvor fokus rettes mod subjekterne i systemet, frem for kønnende strukturers betydninger for subjekterne.

4.0 Anerkendelses- og inklusionsbegrebets (Og disses opponenters) potentialer i udfoldelsen af CPR-nummerproblematikken for unge transpersoner samt teknologibegrebets evne til at forstå CPR-nummeret som teknologi

I dette afsnit vil vi først definere de begreber vi henter fra Axel Honneths anerkendelsesteori, dernæst bevæge os over til at beskrive Annette Bilfeldt et. al.s forståelse af inklusion og eksklusion, og til sidst redegøre for Ernst Schraubes teknologipsykologiske begreber. Slutteligt følger en refleksion over, hvilke perspektiver vi mener de forskellige begreber kan hjælpe os med at åbne op for samt hvilke begrænsninger begreberne og forståelserne indeholder.

4.1 Sammenhængen mellem moral og krænkelse; Krænkelsen som negativ forklaringsmåde af anerkendelse

Honneth mener, at det at få indblik i personers oplevelse af hvad der er uretfærdigt, er en nøgle til at forstå den interne sammenhæng mellem moral og anerkendelse (Honneth 2003: 84).

Forståelsen af anerkendelse og krænkelse opdeler han i tre præmisser; For det første mener han, at det kun er levende væsner, der er i stand til at forholde sig reflektivt til eget liv, der kan krænkes, eftersom der må henvises til menneskets kvalitative standard for eget liv for at den krænkede kan være bevidst om at vedkommende krænkes. Dernæst beskriver han følgende:

”At menneskelige subjekter i deres forhold til sig selv overhovedet kan krænkes, skyldes den omstændighed, at de kun er i stand til at opbygge og opretholde et positivt selvforhold ved hjælp af andre subjekters billigende eller bekræftende reaktioner” (Ibid.: 85).

Han mener derudover, at fordi en person krænkes grundet vedkommendes positive selvforhold, henviser dette til, at en moralsk krænkelse kan siges at beskadige personligheden og identiteten hos den krænkede; *”Enhver moralsk krænkelse udgør da en akt, der beskadiger personligheden, fordi den ødelægger en væsentlig forudsætning for den individuelle handlingsdygtighed”* (Ibid.).

Honneth definerer selvforhold som *”den selvbevidsthed eller selvfølelse, som en person har i forhold til de muligheder og rettigheder, som tilkommer ham”* (Ibid.: 87).

4.1.1 Anerkendelse og krænkelse

Honneth opdeler den sociale anerkendelse, som han anskuer som værende grundlæggende for hvad han kalder *”vellykket identitetsdannelse”*, i tre; *den følelsesmæssige kontakt i intime relationer* (kærlighed og venskab), *den retlige anerkendelse* (at man anses for at være et moralsk tilregneligt medlem af et samfund) og *social værdsættelse af individuelle præstationer og evner* (Honneth 2003: 43).

Han opdeler hertil den konkrete moralske krænkelse i tre, som kan siges at stå som opponenter til ovenstående inddeling af anerkendelsesformer; *den fysiske* (herunder fysisk mishandling, voldtægt og tortur), *den retlige krænkelse*, hvilken dækker over ("*individuelle tilfælde af vildledning og bedrag til retlig diskriminering af hele grupper*") (2003.: 88)) og *den sociale* krænkelse; han nævner som et harmløst eksempel dét, ikke at hilse, men denne type krænkelse indbefatter også stigmatisering af grupper (Ibid.: 88-89).

4.1.2 Ringeagt

I forlængelse af ovenstående vil vi inddrage Honneths begreb ringeagt, der også relaterer sig til krænkelses- og anerkendelses-aspektet. Begrebet kan hjælpe os med at belyse de konsekvenser, som nægtelse af anerkendelse kan have for den enkelte og dennes identitet(sudvikling). Ringeagt beskrives som værende "*(...) den specifikke sårbarhed ved menneskets væsen, der er resultatet af den interne sammenhæng mellem individualisering og anerkendelse*" (Honneth 2006: 175). Kort sagt kan begrebet ringeagt defineres som nægtelse af anerkendelse, hvilket kan komme til udtryk på forskellige måder, som fx. fornærmelse. Der eksisterer forskellige former for ringeagt, hvilke kan afstedkomme forskellige konsekvenser (Ibid.). Den første type af ringeagt vedrører en praksisrelateret mishandling (at man med magt frarøver en person muligheden for at råde over egen krop eksempelvis ved voldtægt eller tortur), hvilken afstedkommer en konsekvens af både fysisk- og psykisk karakter og efterlader varig destruktion af subjektets selvtillid (Ibid.: 176-177). Den anden type af ringeagt vedrører en persons moralske selvrespekt og hvordan nægtelse af anerkendelse kan påvirke netop denne "*(...) når det [subjektet] systematisk udelukkes fra besiddelsen af bestemte rettigheder inden for et samfund*" (Ibid.: 177). Her frarøver man subjektets rettigheder hvortil vedkommende ekskluderes socialt. Dette påvirker subjektets selvrespekt negativt og vedkommendes tiltro til at kunne indgå som et fuldbyrdet medlem på lige fod med andre samfundsborgere (Ibid.). Tredje og sidste form for ringeagt omhandler den sociale nedvurdering af en person eller gruppe, og dermed den værdi samfundet tillægger

det enkelte subjekts- eller gruppes måde at leve sit liv på. Nedvurderingen afskærer den enkeltes mulighed for at vedkommendes evner tillægges social værdi, og bevirker derfor en nedvurdering af bestemte selvrealiseringsformer. Denne type af anerkendelses-benægtelse bevirker “ (...) *at man ikke har mulighed for personlig selv værdsættelse, dvs. at kunne forstå sig selv som én, der værdsættes for sine karakteristiske egenskaber og muligheder.*” (Ibid.: 179). Sidstnævnte form for ringeagt handler altså om, hvordan samfundet vurderer bestemte kollektive levemåder hhv. positivt eller negativt. Ifølge Honneth kan dette medføre en skamfølelse hos den eller dem, hvis såvel levemåder som personlige værdi vurderes til at være mindre værd. Denne skamfølelse, som er affødt af den manglende selvtillid, er skabt “ (...) *fordi dets [subjektets] interaktionspartner har overtrådt en moralsk norm, der, hvis den var blevet overholdt, ville have ladet subjektet gælde som den person, det i overensstemmelse med sit jegideal ønsker at være*” (Ibid.: 183).

4.2 Teknologiens betydning for subjekters hverdagslivsførelse

“*Without the human being, there would be no technology, and without technology, there would be no human beings*” (Schraube 2013: 12). Dette citat kan siges at rumme Schraubes intention med hans begrebsudvikling, som netop kan indfange relationen mellem subjekt og teknologi. Som det fremgår af citatet, ser han, at mennesker og teknologier hænger uløseligt sammen med hinanden, hvortil han mener at man er nødt til at forholde sig til relationen mellem teknologier og mennesker for at kunne begribe teknologien (Jf. afsnit 3.4; Schraube 2009: 297). I dette afsnit vil vi redegøre for de centrale begreber vi har benyttet os af i arbejdet med at undersøge CPR-nummerets betydning for unge transpersoners hverdagsliv.

4.2.1 Objektivisering

Schraube beskriver at objektivisering kan ses som det der forefindes i den skabelse, som ligger forud for en teknologi, forstået som et samfundsmæssigt, kollektivt fænomen. Samtidigt beskriver begrebet hvordan der i skabte teknologier findes menneskelighed (Jensen

& Otte 2019: 13-14; Schraube 2013: 3). Han mener dertil, at skabelsen af teknologiske objekter forudsættes af den menneskelige psyke, eftersom dét, at der overhovedet findes et behov for at skabe en teknologi, er forudsat af specifikke intentioner, vidensformer, oplevelser og behov (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2013: 3). I objektificeringsbegrebet findes forståelsen af, at menneskeskabte objekter er en objektificering af os selv som mennesker, og er derfor udtryk for menneskelig subjektivitet; *“To make it clear that, on the one hand—in line with the objectification concept—human subjectivity and agency are materialized in the object, while, on the other hand, the materiality of the object can release an independent power and efficacy, I propose to conceptualize the created objects as materialized action”* (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2009: 300). Han mener således, at der ligger en materialiseret handling indlejret i menneskeskabte objekter, eftersom de netop er skabt af subjekter med et formål, og at denne materialiserede handling udløser en magt gennem sin materialitet (Ibid.).

Hertil foreslår Schraube begrebet objektificeringens ambivalens, et begreb der dækker over måden menneskers handlinger kan ændre verden- samt den sociale virkelighed de befinder sig i (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2009: 306). Han beskriver, at handlingernes effekter kan være mere eller mindre tilsigtede, og giver et konkret eksempel på begrebets betydning ved at nævne dyrkningen af landbrug; Dét at man dyrker sin jord har det formål at man dyrker mad til vinteren. Men en effekt ved dyrkningen kan være, at jorden der dyrkes på, bliver udpint, hvilket medfører at høsten året efter slår fejl (Ibid.).

4.2.2 Appropriering

Appropriering begrebsliggør hvordan subjekter handler med-, benytter, oplever og opfatter skabte teknologiske objekter, samt måden hvorpå subjekterne er en del af at engagere sig i konstruktionen af det teknologiske objekts betydning (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4). Begrebet er et forsøg på at ophæve en deterministisk teknologiforståelse, og i dét medtænkes netop de hverdagslivssammenhænge som teknologien indgår i, for at kunne

begrebsliggøre hvordan teknologier sammen med menneskelige subjekter kan ændre de menneskelige subjekters hverdagslivsførelse (Ibid.; Ibid.).

4.3 Ekskluderende- og inkluderende praksisser i fællesskaber

Bilfeldt et. al. beskriver hvordan social eksklusion og social inklusion foregår i konkrete praksisfællesskaber, og hvordan eksklusion- eller inklusion både afhænger af, at man følger de regler der findes i det konkrete fællesskab, men også hvorvidt man ‘passer ind’ i praksisfællesskabet. De beskriver, at man kan ekskluderes grundet social baggrund, herunder hvis man er overvægtig, har anden etnisk baggrund end den dominerende i praksisfællesskabet eller en anderledes seksuel orientering. Dertil beskriver forfatterne, at man som subjekt godt kan ekskluderes, på trods af at man handler *“fuldstændigt i overensstemmelse med fællesskabets regler for, hvad der betragtes som passende, fx. være iført det samme tøj, bruge de samme ord, og alligevel opleve at blive udelukket fra fællesskabet.”* (Bilfeldt et. al. 2016: 7). De beskriver derudover hvordan eventuel eksklusion vil medføre at de individer eller grupper, der ekskluderes, vil have mindre selvbestemmelse end andre, samt miste indflydelse på deres egen livssituation: *“I et bredere sociologisk perspektiv handler social eksklusion om mekanismer og vilkår, der betyder, at individer og/eller grupper helt eller delvist er udelukket fra selvbestemmelse og indflydelse på egen situation, og helt eller delvist er udelukket fra de livsvilkår, som flertallet af medborgere har adgang til i samfundet, samt eksklusion fra at påvirke samfundets socioøkonomiske og socio-kulturelle udviklingsretning”* (Ibid.: 8).

Bilfeldt et. al. beretter, med henvisning til den norske antropolog Marianne Gullestad (2002), om et konkret eksempel med en kvinde der er født i Indien, og som, på trods af at have boet i Norge i 15 år, at hun er veluddannet samt har et arbejde, betegnes som indvandrers, hvilket hun er vred over, da denne betegnelse indeholder negative konnotationer. Eksemplet illustrerer tanken om, at man ikke kan handle sig frem til at blive noget indenfor en kategori man ikke tilhører, og viser samtidigt, at *“social eksklusion er relateret til begreber og*

definitioner, som af majoriteten betragtes som informative, men som for minoriteten udtrykker stigmatisering og magtudøvelse” (Ibid.: 8).

Modsat eksklusion, definerer Bilfeldt et. al., med henvisning til Larsen & Andersen (2013), inklusion som værende de processer, hvor “ (...) marginaliserede eller ekskluderede grupper får større grad af magt over egen livssituation og får en stemme i samfundets udviklingsretning og dermed med-/selvbestemmelse og adgang til samme levevilkår og rettigheder som flertallet i samfundet har adgang til.” (Larsen & Andersen, 2013; Bilfeldt et. al. 2016.: 9).

4.4 Hvilke betydninger har det for specialet, at vi anvender ovenstående begrebsapparat til at udfolde en køns- og systemorienteret-problemstilling?

I dette afsnit vil vi opholde os ved de styrker vi ser i vores tre teoretiske perspektiver. Dertil vil vi slutteligt reflektere over, hvordan en policy-analyse ville have kunnet bidrage til vores speciale.

4.4.1 Vores anvendte teoretiske perspektivers styrker

For at kunne rumme alle de mange dimensioner, som er kommet til udtryk i specialets komplekse felt, har vi således valgt at anvende forskellige teoretiske perspektiver fra hhv. Honneth, Schraube samt Bilfeldt et. al. Dette på trods af, at ingen af teoretikernes teorier eller begreber kan siges direkte at tilbyde et særligt kønsperspektiv, selvom vi i nærværende speciale opholder os ved et genstandsfelt omhandlende køn.

Dog vil vi argumentere for, at eftersom vi ønsker at opnå viden om, hvorvidt- og i så fald hvordan personer med en anden kønsidentitet end den ciskønnede rummes i Danmarks og dets samfundsmæssige rammer, at teoretikerne og deres tilhørende teorier er hensigtsmæssigt

valgte, eftersom teorierne netop tilbyder begreber, som kan indfange et sådant perspektiv både individuelt- men især kombineret. Vi vil argumentere for, at eftersom alle mennesker ønsker anerkendelse fra andre, konstant er omgivet af- og omgår teknologier, samt stiler efter at blive inkluderet i fællesskaber frem for ekskluderet, at specialets valgte teorier således taler ind i- og på vegne af alle mennesker uanset køn(sidentitet), alder, statsborgerskab, etnicitet, socioøkonomisk status m.fl.

Honneths begreber mener vi vil kunne hjælpe os med at undersøge hvorvidt transpersoners kønsidentitet, indenfor de rammer samfundet, med CPR-nummeret som kategoriserende system, konstituerer, anerkendes og rummes tilstrækkeligt. Dertil mener vi, at begreberne både vil kunne hjælpe os til at få indblik i hvordan det konkrete CPR-nummersystem muligvis er krænkende for transpersoner, samtidigt med at de vil kunne belyse, hvordan krænkelsen forankres i transkønnedes sociale hverdagsliv. Hertil ser vi, at vi, med hans perspektiv, både vil kunne opnå indsigt i, hvordan de samfundsmæssige, systemiske rammer hhv. anerkender- eller krænker transpersoner, samt hvilken påvirkning dette har på de transkønnede subjekter som indgår heri; Teorien tilbyder altså både et systemisk- samt et subjektivt perspektiv.

Som et supplement til Honneths anerkendelsesteori har vi valgt at anvende Schraubes teknologi-psykologiske teori, eftersom vi ser, at teknologier spiller en særlig rolle i vores problemstilling på flere måder. Vi ser, at CPR-nummeret kan anskues som en teknologi med direkte indflydelse på transkønnedes kønsidentitets-opfattelse, og at dette kan have særlige betydninger for dem. Yderligere ser vi, at Schraubes begreber kan hjælpe os til at åbne op for de forskellige muligheder transkønnede har for at moderere deres kønsudtryk gennem forskellige teknologiske tiltag, bl.a. hormonbehandling, ændring af navn, brug af make-up mm.

Schraubes begreber indfanger teknologiers betydninger for subjekter i deres hverdagsliv. Dette perspektiv tilbyder altså et andet blik på de faktorer der indgår i transkønnedes hverdagsliv end Honneth, eftersom teknologier netop medtænkes - og ikke kun andre subjekter samt de samfundsmæssige vilkår de hører under. Vi ser at hans teori har et særligt

perspektiv på, hvordan teknologier har en subjektivitet indlejret i sig - både i deres oprindelige udformning, men også i selve brugen af teknologierne. I nærværende speciale ønsker vi at benytte Schraubes begreber til at undersøge hvordan CPR-nummeret som teknologi er opstået, hvordan det muligvis kan virke krænkende på transpersoner, samt hvordan det findes- men også anvendes forskelligt, alt efter hvilke subjekter der har med det at gøre. Vi mener, at netop dette perspektiv kan give et indblik i hvordan andre subjekter, både fremmede (såsom personale i lufthavnen) og mennesker, transpersonerne kender (eksempelvis undervisere) har en central rolle i håndteringen- og anvendelsen af selve CPR-nummeret og dermed kan have en betydning for, hvorvidt transpersonerne anerkendes eller krænktes. Vi vil både anvende begreberne til at forstå hvordan vores transkønnede informanter oplever at menneskene omkring dem anvender CPR-nummeret overfor dem, samtidigt med at vi vil undersøge hvordan de to interviewede undervisere har omgået systemet for at rumme deres transkønnede elever.

Vi har ligeledes valgt at arbejde med Bilfeldt et. al.s definitioner af social eksklusion og -inklusion som begreber, da vi ser at disse kan indfange hvorvidt specialets unge transpersoner har samme adgang til sociale fællesskaber som deres ciskønnede jævnaldrende. Ydermere mener vi, at eksklusions- og inklusionsbegreberne skriver sig ind i en anerkendelsesteoretisk forståelse af mennesket i samfundet, hvortil disse begreber blot rummer anerkendelsen i en bredere social kontekst. Da Bilfeldt et. al. både opholder sig ved det enkelte individ samt de fællesskaber som individet opholder sig i (eller er udelukket fra), tilbyder deres perspektiv således en mulighed for at kunne opholde sig på såvel individplan som på et større plan i den sociale verden, som individet opholder sig i.

Ligeledes ser vi Bilfeldt. et. al.s definition som havende stor indflydelse på individets hele livssituation, i og med at de forstår at når et individ eller en gruppe udelukkes fra fællesskaber, så udelukkes de ligeledes fra både at kunne bestemme og have indflydelse på egen situation samt muligheden for at påvirke samfundets udviklingsretning. Med dette ser vi hermed, at socialt ekskluderende processer har negative konsekvenser af store proportioner for den enkelte. Da dette speciales fokus både ligger på hvorvidt unge transpersoner og deres rettigheder til at kunne bestemme over egen livssituation bliver underkendt, samt på de

almene hverdagssituationer som den enkelte informant til dagligt opholder sig i, ser vi, at inklusions- og eksklusionsbegreberne kan have stor betydning. Bilfeldt et. al.s definition af begreberne giver mulighed for at kunne analysere på hvorvidt informanterne bliver ekskluderet af samfundet, hvilket taler ind i de førnævnte betydningsfulde konsekvenser.

4.4.2 Hvad kunne et policyfokuseret perspektiv have bidraget med?

En refleksion vi har gjort os ift. perspektivet Honneth tilbyder er, hvorvidt Honneths teori, rent faktisk tilbyder et indblik i både strukturen og individet. Som beskrevet i kapitel 3, beskæftiger teorien sig ikke kun med det individuelle identitetsteoretiske aspekt, men omfavner ligeledes et større perspektiv, da han opholder sig ved hvordan anerkendelse danner grundlag for de dynamiske konflikter som, ifølge ham, er fundamentet for samfundets udvikling (Honneth 2006: 186). Men det faktum, at man med Honneths teoretiske perspektiv er optaget af de subjektive oplevelser med systemisk betingede krænkelser, implicerer netop, at man har sit fokus på selve subjektet. Derfor kan man reflektere over, hvor stort indblik dette perspektiv giver i strukturen i sig selv. Det kunne have været interessant for vores arbejde i specialet at have suppleret Honneths perspektiv med en teori der tilbød et mere direkte fokus på systemet. Hertil har vi diskuteret, hvordan Carol Bacchis teoretiske redskab '*What's the problem represented to be*' (WPR) -analysemodel ville kunne bidrage til specialet, i form af en kritisk analyse af policy-dokumenter på området ang. juridisk kønsskifte. Vi forestiller os, at vi bl.a. kunne have analyseret regeringens handlingsplan (Jf. afsnit 1.2).

WPR-analysen er et redskab, som giver en særlig mulighed for at få indblik i hvordan politikerne bag policyudvikling kan ses som værende aktive medskabere af det problem, de søger at løse, ved at der i policydokumenterne findes særlige repræsentationer og beskrivelser af selve problemet- og hvordan det bør løses (Bacchi 2009: 1). Tilgangen ville give os mulighed for at rette blikket mod- og stille os kritiske overfor måden, 'problemet' - i dette tilfælde den manglende mulighed for at foretage juridisk kønsskifte når man er under 18 år-repræsenteres på. Derudover ville vi kunne opnå viden om, hvordan denne repræsentation er

opstået, hvilke effekter dette kan have på samfundsniveau, hvilke stilheder der forekommer i dokumentet (altså hvilken viden der udelades) mm. (Ibid.: 2). Med WPR-tilgangen ville vi dermed kunne opnå viden om, hvordan strukturen og lovgivningen på området omkring transkønnede er opstået under særlige forhold, bl.a. betinget af de politikere, der sidder bag policyudviklingen. Dette ville kunne give os et større indblik i- samt et bredere perspektiv på systemets betydning for unge transkønnede.

5.0 Den kvalitative interviewmetode som udgangspunkt for undersøgelsen af transkønnede unges oplevelser med CPR-nummeret

I dette kapitel vil vi beskrive de metodiske valg vi har truffet ifm. at indhente empiri til nærværende speciale. Først vil det kvalitative, semistrukturerede interviews aktualitet ifm. at opnå viden om specialets problemfelt beskrives. Dernæst følger kriterierne for rekrutteringen af de interviewede informanter samt en præsentation af disse. Slutteligt findes vores refleksioner over den anvendte metode, samt hvordan deltagende observation ville have kunnet bidrage til belysningen af problemfeltet.

5.1 Metodens relevans for udviklingen af viden om transkønnedes hverdagsliv

I arbejdet mod at besvare nærværende speciales problemformulering, har vi fundet det nærliggende at foretage kvalitative, semistrukturerede interviews med fem informanter, hhv. to transkønnede unge piger på hhv. 15 og 17 år, to undervisere til transkønnede elever og en far til en transkønnet pige.

Vores problemstilling er, som tidligere nævnt, inspireret af Honneths forståelse af den kritiske teori, hvorfor hans forståelser for, hvordan man opnår viden, kan ses som liggende til

grund for vores metodiske valg. Han argumenterer for at man, for at kunne opnå viden om den moralske sfæres fænomener, må bevæge sig tæt ind på subjekters individuelle erfaringer for at forstå de pågældende subjekters synsvinkler (Honneth 2003: 86).

Med ønsket om at opnå viden om unge transkønnedes individuelle erfaringer, og hvordan de påvirkes (hhv. potentielt krænkes eller anerkendes) i deres hverdagsliv, har vi fundet det oplagt at benytte det semistrukturerede interview som metode, eftersom denne form for interview netop kan give indblik i menneskers hverdagsliv og personlige erfaringer og viden, ud fra informanternes egne, subjektive perspektiver (Brinkmann & Kvale - Interviews 2015: 31; Poulsen 2016: 75).

5.1.1 Forberedelse forinden interviewsituationen

Ifølge Birgitte Poulsen, er et karakteristika af det semistrukturerede interview, at man som interviewer på forhånd udformer en interviewguide med temaer og spørgsmål til ens informanter (Poulsen 2016: 76). Vi forberedte forinden de fem interviews tre forskellige interviewguides, hhv. én til unge transkønnede, én til forældre til transkønnede børn og én til undervisere til transkønnede elever (Bilag 1; 2; 3). Eftersom vi har beskæftiget os med et område som kan være følsomt for vores informanter, nemlig kønsidentitets-området, har vi fundet det særligt vigtigt at formulere vores spørgsmål respektfuldt og uden potentielt krænkende formuleringer, hvorfor vi bl.a. reflekterede over hvordan vi skulle betegne informanternes kønsidentiteter. Der kan eksempelvis være forskellige holdninger til, hvorvidt transkønnede har et 'rigtigt' køn, eller om det betegnes 'oplevede' køn. Vi valgte derfor at lade være med at formulere direkte spørgsmål hertil, men tog derimod udgangspunkt i, hvad den enkelte informant omtalte sit køn som, hvortil vi efterfølgende benyttede os af samme udtryk, for netop at undgå at støde nogen af vores informanter.

Ifølge Honneth må man, for at kunne foretage en undersøgelse af et samfund ifm. de tre krænkelsesdimensioner (hhv. den fysiske, retslige og sociale (Jf. afsnit 4.1.1), forholde sig til

“ (...) den empiriske tilstand, hvori den institutionelle legemliggørelse af disse tre

anerkendelsesmønstre til enhver tid befinder sig”, hvortil han bl.a. nævner socialiseringspraksis, familieformer og venskabsforhold som eksempler derpå (Honneth 2003: 43). Både interviewguiden henvendt til de unge transkønnede samt til forældre til transkønnede børn havde udgangspunkt i de transkønnede informanternes hverdagsliv, med tematikker omhandlende bl.a. hverdagslivet (med fokus på potentielt krænkende situationer) og identitetsfølelse, hvor vi bl.a. spurgte ind til familiens- og venners reaktion på de transkønnede informanternes kønsidentitet. Interviewguiden til underviserne havde et andet fokus, da denne var centreret omkring skolens rammer og lærerens individuelle rolle i de transkønnede elevers sociale trivsel i skolen (Bilag 1; 2; 3).

5.1.2 Relationens relevans

Ifølge professor ved institut for kommunikation på Aalborg Universitet Svend Brinkmann & leder af center for kvalitativ metodeudvikling ved psykologisk institut på Aarhus Universitet Steinar Kvale skaber det semistrukturerede interview en fælles forståelse og gensidig fortolkning af udsagn og spørgsmål via et intersubjektivt samspil mellem interviewer og informanten. Dertil mener de, at dét, at foretage et semistruktureret interview anses som en aktiv proces, hvor interviewer og informanten producerer viden socialt, gennem deres samtalerelation, som er kontekstuel, sproglig, narrativ og pragmatisk (Brinkmann & Kvale 2015: 21). At den sociale viden, der produceres, kan ses som værende relationelt betinget, sætter dermed krav til interviewer om, at vedkommende kan facilitere- og indgå i en behagelig samtaleproces, samt relativt hurtigt at kunne skabe en god relation med den informant, de sidder overfor. Vi har fundet det vigtigt at reflektere over hvordan vi kunne implementere dette i vores interviewpraksis, eftersom selve interviewenes omdrejningspunkt - transkønnedes potentielt krænkende oplevelser - er et emne, som vi vurderede kunne være sårbart for informanterne at åbne op for. På trods af, at Brinkmann og Kvale forholder sig til relationens relevans i selve interviewsituationen, mener vi at opbygningen af en tryk relation allerede starter ved første interaktion mellem interviewer(e) og informanter. Derfor forsøgte vi, lige fra rekrutteringsprocessen, som primært foregik over Facebook og e-mail, til efter

interviewene var afholdt at forholde os respektfuldt og venligt overfor informanterne. I rekrutteringsprocessen forsøgte vi at tydeliggøre vores formål med specialet, således at informanterne fik indblik i, at vi ikke ønskede at stille transpersoner i et dårligt lys, men derimod ønskede at forholde os kritisk til systemet - på vegne af dem.

I selve interviewsituationen lagde vi ud med at gøre klart, at hvis der fandtes emner, de ikke ønskede at tale om, ville dette blive respekteret. I forlængelse heraf gjorde informanten Anna os, inden interviewets påbegyndelse, opmærksomme på, at hun ikke ønskede at blive spurgt ind til sit gamle navn. Dette var ikke et emne vi ønskede at berøre igennem vores interview, eftersom vi ikke har haft et ønske om at forholde os til de transkønnede informanters liv før de sprang ud som transkønnede. Men dét at Anna fik lov at sige det højt, oplevede vi gav hende en ro til at kunne indgå i interviewet uden at skulle bekymre sig om, hvorvidt vi ville stille ubehagelige spørgsmål til hende vedr. hendes forrige navn.

5.1.3 Muligheden for at opdage nye perspektiver

Det semistrukturerede interviews form tillader muligheden for at intervieweren kan forfølge udsagn og perspektiver fra informanten, som ikke ville kunne blive indfanget alene ved brugen af den udarbejdede interviewguide. Dette betyder, at der kan afviges fra interviewguidens oprindelige struktur (Poulsen 2016: 76). Dette fandt vi bl.a. relevant i interviewet af Simone. I vores oprindelige overvejelser ifm. udarbejdelsen af interviewguiden, havde vi ikke medtænkt at det ville være af stor relevans at få indblik i alle skolens ansattes medvirken til rummelighed for transkønnede elever, men havde derimod fokuseret vores spørgsmål omkring hvilke tiltag den interviewede lærer selv gjorde for at skabe passende rammer for sin elev. Men Simone kunne berette hvordan hun og skolens resterende lærere iværksatte en temauge op til dén dag Simones elev fortalte sin klasse, at vedkommende ikke tilhørte den cisnormative kønsforståelse (Bilag 12).

5.2 Kriterier for- og rekruttering af informanter

I dette afsnit vil vi beskrive hvilke kriterier vi havde under rekrutteringen af vores informanter, samt hvordan vi rekrutterede dem.

5.2.1 Kriterier for specialets informanter

Kriterierne for udvælgelsen af specialets informanter knytter sig til vores ambition om at undersøge CPR-nummerets betydning for transpersoner under 18 års hverdagsliv. Eftersom vi har valgt også at fokusere på skolesammenhængen, har vi fundet det relevant at tale med lærere som har transkønnede elever i deres klasser. Vi har derfor fundet det ønskværdigt at rekruttere hhv. unge transpersoner under 18 år, på trods af en forestilling om, at det kunne blive svært at finde relevante informanter. Specialet er udsprunget af et projekt som to af os har arbejdet med på 3. semester på vores kandidat (Jf. afsnit 2.4). I det projekt ønskede vi også at tale med unge transpersoner under 18 år, men vi fik ingen henvendelser på trods af både at lave opslag i relevante Facebook-grupper, at skrive til forskellige foreninger samt at trække på vores netværk. Heldigvis lod det sig gøre til dette speciale at finde to unge transpersoner der ville deltage.

De krav vi har haft til relevante transkønnede informanter, har været, at de er under 18 år og ønsker at foretage juridisk kønsskifte.

5.2.2 Rekruttering af informanter

Ifm. at finde informanter til specialet, valgte vi at indsætte et opslag i forskellige Facebook-grupper for transpersoner, samt transpolitiske fora på Facebook:

Figur 1: Rekrutteringsopslag

Derigennem har vi fået kontakt til informanterne Anna og Tobias. Gennem Anna fik vi kontakt til hendes underviser Laura, som ligeledes er blevet interviewet. Igennem vores forbindelse til FSTB har vi fået kontakt til en far til en transkønnet datter som vi også har interviewet. Derudover har vi interviewet en folkeskolelærer, som er kusine til én af specialets forfattere. Dette har vi fundet oplagt, eftersom hun er klasselærer for en elev, der har en anden kønsidentitet end ciskønnet, hvortil vi mener, at hun vil kunne give os en særlig viden om, hvordan folkeskolen forholder sig til elever der ikke lever op til den ciskønnede kønsforståelse.

5.2.3 Præsentation af informanterne

Informanterne i nærværende speciale er hhv. to unge transpiger, en folkeskolelærer, en ungdomsskolelærer samt en forælder til en transkønnet pige. Eftersom vi har valgt at anonymisere informanterne, vil navnene som fremgår være opdigtede.

Den første informant, Anna, er en 17-årig transpige⁶ som går i gymnasie i Jylland. Hun påbegyndte sin transition som 15-årig (Bilag 9).

Den anden informant, Tobias, er en 15-årig transpige, som, da vi talte med ham i februar, var lige ved at springe ud med nyt navn og -pronomen (at kalde sig et feminint navn og blive tiltalt 'hun'). Derfor vil Tobias hedde sit maskuline navn og blive omtalt ved det maskuline pronomen gennem specialet, på trods af at han når at skifte sit navn inden specialets aflevering. Tobias fortalte sine forældre at han er transkønnet omkring 2017. Han går i 9. klasse (Bilag 10).

Den tredje informant, Laura, er en 37-årig gymnasielærer på en ungdomsskole, og er klasselærer i klassen hvor informanten Anna er elev. Laura var den første på skolen, som Anna betroede sin kønsidentitet til (Bilag 11).

Den fjerde informant, Simone, er en 31-årig folkeskolelærer, som er klasselærer for en 6. klasse, hvori der går en elev, der er født som dreng, med en flydende kønsidentitet. Eleven ønsker fortsat at blive kaldt ved sit givne navn og at blive tiltalt med pronomenet 'han'. Dog går han oftest i pigetøj, og føler sig mere feminin end maskulin. Simone var den første voksne, som eleven betroede sig til (Bilag 12).

Den femte og sidste informant, Henrik, er far til en transkønnet pige (Bilag 13).

I specialets analyse vil informanterne blive omtalt som netop angivet.

⁶ Person med kvindelig kønsidentitet, som ved fødslen blev tildelt mandligt køn. Foretrækker som regel at blive omtalt i hunkøn (LGBT ordbog 2015: 64).

5.3 Det kvalitative interviews begrænsninger

I nedenstående afsnit vil vi beskæftige os med de metodiske overvejelser, der ligger til grund for specialets tilblivelse. Derudover vil vi reflektere over det semistrukturerede interviews metodiske begrænsninger. Slutteligt vil vi komme ind på vores overvejelser omhandlende hvordan deltagende observation ville have kunnet understøtte vores forskningsdesign.

5.3.1 Brinkmann og Kvaless kritikpunkter af interviewforskning

På trods af, at vi ved dette kapitels begyndelse argumenterer for det semistrukturerede interviews aktualitet ifm. undersøgelsen af transkønnedes hverdagsliv, så har denne metode sine begrænsninger. Brinkmann & Kvale har samlet 12 generelle kritikpunkter af interviewviden, hvoraf vi her vil inddrage- og forholde os til fire af punkterne, som vi ser som mulige begrænsninger i vores undersøgelse:

1) *Interviewforskning er individualistisk*, dvs. den er individfokuseret og rummer ikke den måde, informanten er en del af sociale samspil (Brinkmann & Kvale 2015: 332).

I vores undersøgelse ønsker vi at opnå indsigt i hvordan de interviewede transpersoner, i deres sociale omstændigheder, anerkendes eller krænkes. Det sociale er altså et væsentligt omdrejningspunkt for vores undersøgelse. På trods af, at vi forsøger at spørge ind til de sociale omstændigheder vores informanter befinder sig i, kan man godt forholde sig kritisk til, hvorvidt vi via et interview med én deltager i det sociale fællesskab kan give et fyldestgørende indblik heri.

2) *Interviewforskning er idealistisk og ignorerer at "menneskelig erfaring og adfærd er situeret i en social, historisk og materiel verden"* (Ibid.).

Her rejser sig den samme overvejelse som i ovenstående punkt; Dét, at vi forsøger at få indblik i vores informanternes hverdagsliv gennem et enkelt interview med blot én informant, kan siges at være idealistisk, da de udsagn vores informanter deler med os stammer fra hverdagssituationer præget af både deres- men også den historie, der tilhører menneskerne

omkring dem, den fysiske omverden de agerer i, samt de sociale relationer der findes i de konkrete situationer. Dermed kan man argumentere for, at vi med interviewet som metode alene kun får et begrænset indblik i den sociale, historisk betingede og materielle verden vores informanter befinder sig i.

3) *Interviewforskning er godtroende* og forholder sig ikke kritisk til informantens udsagn, men tager alt sagt for gode varer (Ibid.).

I og med at vi udelukkende benytter interviewet til indsamling af empiri, kan man reflektere over hvorvidt det giver et nuanceret billede af informanternes hverdag. Den viden vi får adgang til er, som nævnt tidligere i dette kapitel, et udtryk for informanternes egne oplevelser og perspektiver - og netop dette kan have sine implikationer. Ovenstående to pointer medfører, at informanternes subjektivitet netop får lov til at rammesætte analysens tematikker og fund, eftersom vi ikke har anden empiri at sammenligne med, hvilket kan ses som en svaghed ved designet.

Men vores formål med at indhente empirien gennem interviewet har bl.a. været at få indblik i transkønnedes hverdagsliv, hvilket den kvalitative interviewmetode netop er udgangspunktet for. Vi vurderer dertil, at det på et generelt plan ville gøre empiri indsamlet gennem kvalitative interviews' gennemslagskraft paradoksalt lille, hvis vi skulle forholde os kritisk til deres udsagn, eftersom vi derigennem ville ophæve den ægthed, som interviewmetoden tilbyder.

4) *Interviewforskning er immobil* og er centreret omkring en statisk situation uden bevægelse eller handling i verden (Ibid.).

Dette fjerde og sidste punkt adresserer den problematik vi kan se i, at vi har foretaget enkeltstående interviews med specialets fem informanter. Interviewene er foregået indenfor nogle rammer (hhv. på forskellige caféer, telefonisk og i et grupperum på RUC), som ikke afspejler den hverdag, vi ønskede at opnå indblik i. Fysisk har vi altså befundet os meget langt væk fra de situationer, som uddybes af informanterne. Samtidigt ser vi en begrænsning i, at den viden vi får indblik i opnås retrospektivt, netop ved at informanterne fortæller om hændelser som allerede er sket, eftersom vi ser en fare i, at detaljer der, i situationen der omtales, har været væsentlige, enten underkendes- eller glemmes med tiden, hvorfor vi ikke kan være sikre på at få indblik i hele historien.

Disse ovenstående kritikpunkter understreger nogle af de overvejelser vi har haft om vores metodiske valgs begrænsninger. Dertil har vi reflekteret over, hvilke metodiske valg der kunne have været anvendt for at opnå et stærkere metodisk design, hvilke vil uddybes i følgende afsnit.

5.3.2 Deltagende observations potentiale for specialets undersøgelse af transkønnede børn og unges hverdagsliv

For at kunne undersøge problemstillingen yderligere, kunne vi have anvendt deltagende observation som metodisk tilgang. Yvonne Mørck beskriver at, metoden er en etnografisk metodetilgang, som har til hensigt at undersøge og forstå subjekters adfærd ved at observere dem i deres daglige liv. Forskeren bruger dermed sig selv som undersøgelsesredskab. Hun mener derudover, at metoden giver mulighed for, at “ (...) *fordybe sig over længere tid i deltagernes liv (...) for at få så stor indsigt som mulig i deres måder at tænke, føle og handle på*” (Mørck 2016: 156). Havde vi anvendt denne metode, ville den have givet os mulighed for at undersøge informanternes dagligdag, og derigennem få mulighed for at belyse de hverdagssituationer, hvor de bliver konfronteret med at deres oplevede køn ikke stemmer overens med deres juridiske køn, hvortil vi ville kunne opnå en større forståelse for deres grundlag for handling i deres hverdagslivssammenhænge.

Vi mener, at et deltidsfeltarbejde ville være fordelagtigt for os at kombinere vores interviewmetode med, hvilket ifølge Mørck indebærer, at man som forsker er i felten på særlige tidspunkter og fortsat bor i eget hjem (Ibid.: 157). Vi forestiller os, at det ville være særligt givende for vores undersøgelse at følge informanterne i deres skolesammenhænge, ved kontakt med sundhedsvæsenet (Ved lægen, hospitalet mm.) og i deres hjem med deres familier, frem for konstant at følge dem. Dette mener vi, eftersom vi med dette speciale ønsker at opnå viden om de nævnte hverdagslivssammenhænges betydninger for transkønnedes oplevelser af hhv. anerkendelse eller krænkelser.

Vi ser, at metoden giver mulighed for at åbne mere op for feltet, og at vi derigennem ville kunne opnå indsigt i en kultur, som vi, via det semistrukturerede interview, ikke har haft mulighed for. Samtidigt ville en kombination af det semistrukturerede interview og deltidsobservationen afhjælpe nogle af de kritikpunkter, som er nævnt tidligere i dette afsnit. Via deltagende observation ville vi få mulighed for at få indblik i det sociale samspil de er en del af i deres hverdagsliv, hvilket ifølge Brinkmann og Kvale kan siges at være svært at opnå viden om udelukkende med et interview (Brinkmann & Kvale 2015: 332). Samtidigt ligger det implicit i metoden, at subjektet netop er situeret i en materiel og social verden, hvilket igen er et punkt, som ikke rummes i interviewmetoden, ifølge kritikpunkterne i Brinkmann og Kvales værk. Derudover defineres en kritik af, at interviewsituationen er statisk og ikke forholder sig til informantens væren i verden (Ibid.). Ved at foretage deltagende observation kan der argumenteres for, at vi ville kunne opnå større forståelse for, hvordan informanterne er situerede i særlige hverdagslivspraksisser. Samtidigt mener vi, at vi, ved at foretage deltagende observation, ville kunne forholde os kritiske til informanternes udsagn i højere grad, eftersom vi netop ville kunne holde udsagnene op imod den hverdag som vi ville have været vidner til.

Deltagende observation ville yderligere kunne hjælpe os med at stille mere fokuserede spørgsmål til informanterne, hvis vi i observationerne fandt det relevant at spørge ind til en given situation eller handling. Dette fordi vi via deltagende observation, ville få en særlig indsigt i de kulturelle koder og bestemte normer, som eksisterer i de hverdagslivssammenhænge, som vores transkønnede informanter befinder sig i (Szulevicz 2015: 86). Dermed ville den deltagende observation kunne hjælpe os til at målrette vores interviews yderligere, eftersom vi netop kunne spørge ind til deres konkrete hverdagsliv, og stille spørgsmål til specifikke situationer vi har været vidner til.

5.4 Etiske dilemmaer forbundet med kvalitative interviews med unge transpersoner

Eftersom der i kvalitativ forskning arbejdes med private informationer, kan der opstå etiske dilemmaer forud for-, i arbejdet med- og efter den empiriske bearbejdning. Disse etiske dilemmaer, som vi har stået overfor undervejs i specialets proces, vil derfor beskrives i følgende afsnit.

5.4.1 Etiske refleksioner

Inden vi indsatte et skriftligt opslag i diverse Facebook-grupper for transpersoner, samt transpolitiske fora på Facebook, havde vi gjort os overvejelser ift. vores præsentation af os selv, specialets formål, samt hvad vores forventninger til den enkelte informant gik ud på (Jf. afsnit 5.2). Forskellige henvendelser har endegyldigt resulteret i specialets fem informanter (Jf. afsnit 5.2.3 Præsentation af informanter).

Siden specialets opstart har det været vores ønske at indsamle empiri gennem kvalitative interviews med unge transkønnede under 18 år. Vi var bevidste om at, der ifm. kriteriet om at informanterne skulle være under 18 år, var forbundet såvel juridiske betingelser som etiske overvejelser, hvilket vi har forsøgt at imødekomme. I vores opslag på Facebook tydeliggjorde vi, at informanterne blev sikret anonymitet, bl.a. via ændring af navn og via tilbageholdelse af personidentificerbare informationer (Jf. Figur 1). Ligeledes udarbejdede vi samtykkeerklæringer i forsøget på at tydeliggøre specialets formål samt informere informanterne om at de til enhver tid kunne trække sig fra undersøgelsen, at de ville anonymiseres mm., for derigennem at respektere informanternes beslutning om at deltage og for at undgå at skade informanterne (Brinkmann & Kvale 2015: 93).

5.4.2 Det særlige ved at interviewe børn

Eftersom to af specialets informanter er børn og unge under 18 år, er der etiske aspekter vi som forskere har skullet forholde os til i processen. Eftersom vores to transkønnede informanter var hhv. 15 og 17 år da interviewene fandt sted, kan det siges at de befandt sig i krydsfeltet mellem dét at være barn og voksen - særligt den 15-årige, som med sin unge alder blot er trådt ind i ungdommen.

I og med at de begge har været under 18 år, er det ifølge Kim Rasmussen et. al. væsentligt at medregne deres unges alder og deres kommunikative formåen (2017: 12). Under interviewsituationen med Tobias, anvendte interviewerens et udtryk, som Tobias ikke var bekendt med, hvilket vi vurderede skete grundet hans alder. Vi uddybede derfor udtrykket med andre ord, så han kunne forstå det (Bilag 10).

Ifølge Rasmussen et. al. bør man som interviewer forholde sig til at dét rum, som interviewsituationen skal finde sted i, bør være et, som barnet eller den unge informant oplever at føle sig tilpas i (2017: 13). Dette forsøgte vi at imødekomme ved at lade vores unge informanter beslutte, hvor deres respektive interviews skulle finde sted, og vi lagde i vores indledende mail-kommunikation stor vægt på, at vi gerne ville komme hjem til dem, eller kunne mødes i deres hjembyer, hvilke ligger et stykke fra vores bopæle samt RUC, hvor vi primært har arbejdet med specialet. Dog endte vores informanter med at vælge, at interviewene skulle foretages hhv. på en café i Annas tilfælde, og i et grupperum på RUC i Tobias' tilfælde. Om de valgte lokationer skabte de bedste forudsætninger og den tryggeste atmosfære for de to respektive unge informanter, er svært at kunne svare på, men vi formoder at det har haft en positiv indvirkning på Annas og Tobias' følelse af tryghed ifm. interviewsituationen, at de selv har kunnet vælge lokation.

5.5 Anvendt analysestrategi

Inden specialets analyse påbegyndes, er formålet med kommende delkapitel at præsentere den anvendte analysestrategi til det endelige analysearbejde. Til at indfange empiriske fund belyst ud fra projektets teorier, har vi udarbejdet en faseinddelende analysestrategi, hvilket bl.a. indbefatter adskillige gennemlæsninger af det transskriberede interviewmateriale.

I analysestrategiens første fase gennemlæste vi hver især de fem færdigt-transskriberede interviews for at skabe overblik over det samlede indhold, hvortil teorirelevante pointer blev markeret med dertilhørende notater for både at skabe blikfang til senere gennemlæsninger samt at få påbegyndt de første analytiske trin (Poulsen 2016: 89).

I analysestrategiens anden fase, som igen bestod af gennemlæsninger af de fem skriftlige interviews, blev der tilknyttet teoretiske begreber, herunder bl.a. Honneths anerkendelsesbegreb, Schraubes appropriering- og objektificeringsbegreber og Bilfeldt et. al.s definitioner af social inklusion og -eksklusion, til de markerede citater (Ibid.). Disse begreber udgjorde de første bud til de senere og definitive koder.

I analysestrategiens tredje fase opdelte vi de allerede markerede teori-relevante citater og passager i et skema, som illustrativt hjalp med at skabe et mere fuldendt overblik af det enkelte interviews indhold, samt interviewene på tværs (Ibid.: 90). Der blev udarbejdet syv overordnede kategorier, hvortil alle de markerede citater blev struktureret mellem disse syv kategorier. Disse lød som følgende: 'CPR-nummeret og andre kønsregulerende teknologier', 'Daginstitutioners- og almene uddannelsesinstitutioners juridiske rammers betydning for transkønnede elever', 'Betydningen af andre menneskers forståelse for unge transkønnedes særlige situation ift. CPR-nummeret', 'Ubehagelige hverdagssituationer for transpersoner med et forkert CPR-nummer', 'De transkønnede unges udvikling efter deres transitioner', 'Den manglende viden på trans-området betydning for den samfundsmæssige opfattelse af transkønnethed som kønsidentitet' og 'Forældrenes betydning for det transkønnede barns

transitionsproces'. Vi valgte at tage udgangspunkt i netop disse syv kategorier, da de fremstod tydeligt på tværs af de fem interviews.

I analysestrategiens fjerde og sidste fase udarbejdede vi selve analysen af de empiriske fund, hvor bl.a. citater blev klippet til, således at de ikke blev for lange, hvilket i givet fald ville kunne gå ud over enten læsevenligheden eller medføre at analysens indhold blev kedeligt (Ibid.: 91). Den analytiske gennemgang af alle kategorierne blev foretaget i fællesskab af projektets tre forfattere, da vi alle ønskede at alle skulle have ligelig indflydelse på specialets analytiske afsnit.

6.0 Analytisk gennemgang

I dette speciales analyse vil kategorierne 'CPR-nummeret og andre kønsregulerende teknologier', 'Daginstitutioners- og almene uddannelsesinstitutioners juridiske rammers betydning for transkønnede elever', 'Betydningen af andre menneskers forståelse for unge transkønnedes særlige situation ift. CPR-nummeret', 'Ubehagelige hverdagssituationer for transpersoner med et forkert CPR-nummer', 'De transkønnede unges udvikling efter deres transitioner', 'Den manglende viden på trans-områdets betydning for den samfundsmæssige opfattelse af transkønnethed som kønsidentitet' og 'Forældrenes betydning for det transkønnede barns transitionsproces' blive belyst med projektets teoretiske perspektiver fra Honneth, Schraube og Bilfeldt et. al. Med disse syv kategorier ønsker vi at udfolde de mest essentielle udsagn fra vores fem informanter, for således at kunne få et teoretisk indblik i problemformuleringen 'Hvordan påvirker de juridiske rammer, som CPR-nummeret sætter, hverdagslivet for transkønnede personer under 18 år, og hvilke fordele og ulemper findes der i en eventuel muliggørelse af juridisk kønsskifte for transkønnede under 18 år?'.

6.1 CPR-nummeret og andre kønsregulerende teknologier

I nedenstående analysekategori vil vi beskæftige os med hvordan specialets unge transpersoner har anvendt forskellige metoder i deres respektive transitionsprocesser. Ligeledes ønsker vi at opholde os ved de adskillige udtryksformer, pigerne har gjort brug af ifm. at opnå deres mål.

6.1.1 Digitale systemer

I en samtale med Anna omhandlende digitale systemer, beskriver hun: “ (...) er i klar over hvor kompliceret en proces det er at skifte CPR-nummer? Fordi alles computersystemer bruger det som identifikation. “Skriv dit CPR-nummer”, okay, så dit bruger-ID er dit CPR-nummer. Og det kan du ikke ændre, så skal du have lavet en ny profil og få flyttet det hele over. Jeg kender nogen der ikke har, de har mistet deres gamle e-boks. De har mistet deres diagnoser, har mistet deres lægejournaler, det ligger på det gamle nummer.” (Bilag 9). Når man skifter CPR-nummer, skal man, ifølge Anna, ændre sin profil på alle de computersystemer, som bruger CPR-nummeret som login. Yderligere fortæller hun, at hun kender folk, der har mistet deres E-boks og lægejournaler grundet det juridiske kønsskifte, eftersom disse er bundet op på CPR-nummeret. Det vidner om, at der i det juridiske kønsskifte findes utilsigtede effekter på transkønnedes hverdagsliv i form af, at lægejournaler forsvinder, og dét at ens E-boks-dokumenter forsvinder, når man får sit nye køn. Dette kan beskrives gennem begrebet objektificeringens ambivalens, som netop indebærer at handlinger med et specifikt formål, i dette tilfælde at ændre ens juridiske køn, får andre konsekvenser på personers hverdagsliv, her i form af, at man mister vigtig data ved skiftet (Schraube 2009: 306). I citatet ser vi en problematik i, at systemet ikke kan håndtere de forskellige trin, som forudsætter at juridisk kønsskifte kan blive gennemført. Denne pointe kunne være værd at medregne i diskussionen om, hvorvidt juridisk kønsskifte burde blive gjort mulig tidligere for den enkelte end hvad det nu er tilfældet, da et tidligere skift i det juridiske køn rent administrativt ville mindske sandsynligheden for at vigtige oplysninger vil gå tabt, da man,

når man er under 18, ikke er koblet op på ting såsom E-boks, netbank m.fl. Dette kunne tænkes at være fordelagtigt for både den enkelte transperson selv, og desuden også de administrative medarbejdere, som står for varetagelsen af netop disse overflytninger, da der hermed ville være færre oplysninger, som skulle flyttes fra ét CPR-nummer til et andet.

En anden måde digitale systemer kan være udfordrende på for folk med en anden kønsidentitet, fortæller folkeskolelæreren Simone om, med et eksempel fra hendes elev: “*(...) Han spurgte mig på et tidspunkt hvor de skulle lave en profil på et eller andet som vi skulle bruge i undervisningen, hvor de skulle klikke af om de var drenge eller piger eller, så var der sådan en "andet" boks, eller en "uafklaret" boks (...) han ville i hvert fald ikke klikke hverken dreng eller pige, fordi han ikke ville lægge sig fast på et bestemt køn.*” (Bilag 12).

Dét, at Simones elev ikke definerer sig som hverken dreng eller pige, skaber et problem for vedkommende, som ikke vil opstå for transkønnede på samme måde, eftersom transpersoner netop definerer sig som ét af de to binært opstillede køn. Vi finder det alligevel relevant at belyse, hvordan dette digitale system får lov til at hæmme Simones elevs mulighed for at vælge det rigtige køn i en undervisningssammenhæng. Citatet er udtryk for at den binære, cisnormative kønsforståelse, der er til stede i den teknologi, klassen skulle bruge i undervisningen, kan virke hæmmende for mennesker, der ikke definerer sig selv som tilhørende et af de to køn. Det kan ses som udtryk for, at det er en særlige vidensform der ligger til grund for den måde, teknologien er blevet udviklet (Schraube 2013: 3; Jensen & Otte 2019: 14); Dét at der kun er opstillet de to køn, og at man derudover blot kan vælge en “uafklaret” kategori, er formentligt udsprunget af netop en cisnormativ kønsforståelse hos udviklerne bag teknologien. Samtidigt giver det indblik i hvilke utilsigtede effekter teknologien kan have (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2009: 306). Det kan antages, at udviklerne bag teknologien ikke ønskede, at non-binære personer skulle udelukkes fra at bruge deres teknologi, eftersom de netop har medtænkt en kategori ud over “mand” og “kvinde”. Dog ser vi en problematik i at man, hvis man ikke kategoriserer sig som hverken “mand” eller “kvinde”, må kategorisere sig selv som værende “uafklaret”, hvilket implicerer at man ikke er sikker på sin egen kønsidentitet. Dermed ligger der en implicit eksklusion af non-binære personer, eftersom udviklerne kun har medtænkt kønnene “mand” og “kvinde”.

6.1.2 Hormonbehandlings betydning

I det følgende citat fortæller Anna, at hun opsøgte- og selvmedicinerede med kønshormoner ulovligt, eftersom processen mod at få hormonbehandling gennem Sexologisk Klinik trak ud: *“Ja. Jeg selvmedicinerede faktisk fra januar 2018, fordi jeg vidste at Sexologisk [Klinik] de var nogle ... røv. Og de ville ikke give mig nogen tidslinje på, hvornår jeg faktisk kunne få hormoner (...) jeg spurgte hele tiden, og så "Ej men det kan vi ikke svare på". Så fik jeg bare nok og bestilte det på nettet. Det må man jo ikke. Men jeg fandt ud af det. (...) De sagde "Ej det må du altså ikke, vi kan ikke anbefale at du gør dette her" og så sagde jeg "Okay, men det er ikke mit problem, så må i bare få mig igennem så jeg kan få rigtig behandling" og det gjorde de så.”* (Bilag 9).

Citatet er udtryk for, at det at starte på hormonbehandling var af afgørende betydning for Anna, eftersom hun valgte at tage kønshormoner ulovligt. Den måde hvorpå Anna omgår systemet, hvor systemet her forstås som Sexologisk Kliniks (manglende) tilbud om hormonbehandling, kan beskrives som en form for appropriering af den teknologi, hormonbehandlingen kan ses som værende (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4). Anna oplevede, at Sexologisk Klinik ikke varetog hendes interesse i at få kønsregulerende hormonbehandling, hvorfor hun netop opsøgte- og opnåede hormonerne på anden vis. Dette kan samtidigt siges at være udtryk for, at hun engagerede sig i at konstruere betydningen af Sexologisk Kliniks hormonbehandling - en procedure, vi anskuer som en teknologi - anderledes, eftersom hun ikke godtog Sexologisk Kliniks besked om, at hun ikke måtte foretage sin hormonbehandling selv. Dét, at Anna endte med at få tilbudt hormonbehandling hurtigere, netop grundet det faktum, at hun selvmedicinerede, viser derudover at hun, som human agent i samspil med teknologien, altså Sexologisk Kliniks hormonbehandling, transformerede måden den blev brugt på, netop ved at hun blev tilbudt lovlig hormonbehandling, hvilket ændrede hendes hverdagsliv, og igen skriver sig ind i approprieringsbegrebet (Schraube 2017: 4).

Anna fortæller i det følgende citat, at hun fik hjælp til at selvmedicinere med hormoner gennem fora på internettet: “ (...) *Jeg fandt fora, ja. Sider der handlede om det (...) der finder du masser af guides til det.*” (Bilag 9).

At Anna finder guides på internettet til at kunne regulere sin hormonbehandling kan ses som et udtryk for, at hendes selvforhold derigennem påvirkes positivt, da menneskets selvforhold er betinget af andres subjekters reaktioner (Honneth 2003: 85). Annas transitionsproces har dermed været direkte afhængig af, at andre mennesker har tilgængeliggjort disse retningslinjer for, hvordan man kan foretage hormonbehandling på sig selv.

Samtidigt skriver ovenstående citat sig ind i approprieringbegrebet; Eftersom såvel Anna, som disse andre mennesker, der tilgængeliggjorde vejledningerne til selvstændig hormonbehandling, valgte at omgå Sexologisk Kliniks regler for hormonbehandling, kan det siges, at disse subjekter engagerede sig i konstruktionen af teknologiens betydning. Dette ser vi ved, at de vurderede at hormonbehandling kan foregå egenhændigt fremfor igennem sundhedsvæsenet. Dermed anvendes hormonbehandlingen anderledes end den måde, denne er tiltænkt hos Sexologisk Klinik (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4).

I forlængelse af Annas fortællinger vedr. sin selvmedicinering ser vi flere problematikker. Dét faktum, at hun har fundet- og har handlet ud fra inspiration på internettet udarbejdet af lægfolk, i stedet for at forholde sig til den viden og de anbefalinger, Sexologisk Klinik arbejder ud fra, vidner om hvordan Anna har oplevet transitionen i samarbejde med Sexologisk Klinik. Det kan ses, at Anna bevidst valgte at tilsidesætte de fagprofessionelles viden, hvortil hun dermed løb en sundhedsmæssig risiko med sit eget helbred. Denne civile ulydighed kan vidne om, at Anna følte sig nødsaget til at handle på en måde, som kunne være potentielt farlig for hende, efter hun oplevede at Sexologisk Kliniks svar var mangelfulde og at de ikke inddrog hende tilstrækkeligt i, hvornår hun ville modtage lovlig hormonbehandling.

At hormonbehandling er vigtigt, er et faktum som går igen hos vores tre transkønnede informanter (herunder Henriks datter); Tobias fortæller os under vores interview med ham, at han vil starte på hormoner i slutningen af marts måned 2019 (Bilag 10). Ligeledes fortæller Henrik om sin datter at: “*Hun var meget bevidst om at kvinder de har bryster... og ser ud på*

en bestemt måde. (...) Og så var hun - og det er hun stadigvæk - sindssygt bange for at få skæg! Det har vi talt meget med hende om.” Dertil fortæller han at: “ (...) *man jo heldigvis kan bruge hormoner og sådan noget, hvis hun ønsker det, så der er ting man kan gøre, så hun slipper for at få skæg.*” (Bilag 13).

Det ovenstående vidner om, at alle de transkønnede vi har talt med (eller om, i Henriks datters tilfælde) ønsker at benytte sig af hormoner for at korrigere deres kønsudtryk til et mere feminint. Dermed kan det antages, at intentionen med hormonbehandlingen som teknologi, som netop er at ændre i kønshormonbalancen hos transkønnede, således at de kan ændre deres fysiske kønsudtryk, lever op til det behov, den er opstået for at dække.

Dermed opnås indblik i objektificeringen af hormonbehandlingen hos vores informanter, deres specifikke behov og intentionen bag hormonbehandlingen (Schraube 2013: 3; Jensen & Otte 2019: 14).

6.1.3 Stemmen

Til et spørgsmål om hvorvidt Annas stemme bliver påvirket af hendes hormonbehandling svarer hun: “*Nej, hormonerne gør ingenting. Det er noget man selv gør. Jeg taler sådan her normalt, efter træning, men hvis jeg tager den ned igen, så [siger en dyb lyd med stemmen].*”.

Hun fortæller derudover, at hun går til stemmetræning for at lyde mere kvindelig (Bilag 9).

Ovenstående viser, at stemmen er en vigtig del af dét at blive kvinde for Anna, så vigtig, at hun modtager træning for at kunne regulere sin stemme. Hun oplever, at hendes stemme har en betydning for hendes kønsudtryk: “ (...) *det fylder alligevel meget for mig at jeg ikke selv passer godt med stemmen, det lyder ikke så godt, det lyder, sådan, ad helvedes til.*” (Bilag 9).

Anna selv mener ikke, at hendes stemme lyder kvindelig nok endnu, hvilket hun oplever medfører at hun ikke passer godt ind som kvinde. Stemmen kan derudfra ses som en kønsregulerende teknologi, Anna benytter sig af for at blive mere feminin. Den måde Anna bruger- og handler med sin stemme, for at få et andet kønsudtryk, netop ved at træne den og derigennem tale lysere, viser, hvordan hun approprierer sin stemme, der, i stedet for blot at

være et neutralt middel til at tale, bliver et udtryk for hendes køn (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4).

6.1.4 Håret

Anna fortæller, at dét at hun har groet sit hår længere, har haft en stor betydning for hendes egen kønsopfattelse både før og efter hendes transition: “ (...) jeg tænkte [*inden transitionen*] ”*Okay, jeg er en mand, så skal jeg klippe mit hår*”. Jeg ville gerne have langt hår, men jeg tænkte ikke rigtigt at jeg måtte. Og selvom jeg godt vidste at man måtte ”*Ej, mænd må gerne have langt hår*”, alligevel så tænkte jeg ”*Ej, det skal jeg jo ikke. Jeg må godt, men det skal jeg jo ikke. Jeg vil godt, men det skal jeg ikke.*”” (Bilag 9).

Hårets betydning for eget kønsudtryk viste sig også for Henriks datter: “ (...) [*Hun spurgte*] ”*Kan jeg også få langt hår?*”, og vi sagde ”*Ja, vi kan bare lade være med at klippe det.*”. Så det lod vi være med.” (Bilag 13).

Ovenstående viser, at hår, for Anna og Henriks datter, er en betydningsfuld del af dét at få et kvindeligt udtryk. Objektivt set kan hår i sig selv siges at være neutralt; det er biologisk betinget, og har som udgangspunkt en fysisk funktion for kroppen. Dét at Anna og Henriks datter tillægger det en kønsværdi, kan ses som udtryk for, hvordan de approprierer, altså forstår- samt handler med deres hår - set som en kønsregulerende teknologi - hvilket har været med til at ændre hendes hverdagsliv, netop fordi håret har haft en så stor kønnende betydning for hende. Det viser hvordan håret som teknologi, i samspillet med Anna og Henriks datter som humane agenter, har virket transformerende for deres hverdagsliv (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4).

Annas underviser Laura fortæller hertil også om hårets- men også tøjets- betydning for Annas proces. Hun fortæller at det blev nemmere at huske at kalde Anna for Anna ”*Da der begyndte at komme langt hår og andet tøj (...)*” (Bilag 11). Citatet kan ses som udtryk for, at de teknologier Anna bruger virker efter hensigten; De feminint-kønsregulerende teknologier hun benytter sig af gør, at i hvert fald hendes underviser finder det lettere at kalde hende ved

hendes rigtige navn. Det vidner om, at Anna dermed inkluderes i det kvindelige køn socialt, eftersom hun bliver set som en ung kvinde af Laura (Larsen & Andersen, 2013; Bilfeldt et al. 2016: 9). Da Anna passerer mere kvindeligt i Lauras øjne efter hun har foretaget ændringer i tøj og hår, kan ændringerne siges at have haft en vigtig betydning for Annas sociale inklusion i det kvindelige køn.

6.1.5 Den kvindelige krops udtryk og funktion

I det følgende citat beskriver Anna hvordan hormonbehandlingen har ændret hendes hverdagsliv, udover at give hende kvindelige kønstræk: *“Jeg har jo selvfølgelig de der mærkelige problemstillinger med ”Hov, jeg skal lige hjem og skifte mit plaster (...) to gange om ugen”* (Bilag 9). Anna fortæller, at den hormonbehandling hun får gennem Sexologisk Klinik med hormonplastre, har medført, at hun hver uge skal huske at skifte sit plaster. Dette kan ses som et udtryk for det, Schraube kalder materialiseret handling, hvilket han beskriver som en indlejret subjektivitet der findes i objekter, der udløser magt gennem sin materialitet (Schraube 2009: 300; Jensen & Otte 2019: 14). Objekter kræver altså noget af de subjekter, der benytter sig af dem. Da Anna får sit ønske opfyldt om at få hormonbehandling, skaber det en ny hverdag med ‘mærkelige problemstillinger’, som hun selv beskriver det, hvor hun to gange om ugen er nødt til at minde sig selv om, er hun må tage hjem for at skifte sit plaster. Plasteret indeholder dermed en særlig subjektivitet, som medfører at Anna skal strukturere sin hverdag anderledes end før. Dette kan ses som et eksempel på, hvordan teknologier, ud fra Schraubes perspektiv, ikke kan forstås deterministisk; At få et hormonplaster, hvilket (som det læses tidligere i dette afsnit) har været Annas ønske i et stykke tid, gør ikke, at Annas ‘problem’ blot løses og ophører. Det skaber tværtimod nye betingelser for måden Anna kan leve sit liv på.

Transkønnede, hvis de er i officiel behandling, har mulighed for at modtage kønskorregerende kirurgi, såfremt de ønsker det, og er over 18 år. Anna har ikke fået foretaget et sådant indgreb, hvilket hun beskriver som havende betydning for hendes tanker om eget køn i

hendes hverdagsliv: “ (...) *på toilettet står jeg op og tisser. Det kan folk høre og se. Det er sådan noget jeg tænker over (...)* ” (Bilag 9). Her fortæller Anna, at hun tænker over, at andre mennesker kan høre og se, at hun bruger toilettet som en mand ville bruge det, når hun tisser. Dette viser implicit, hvordan kønskorigerende kirurgi kan have en betydning for den subjektive oplevelse af eget køn, Anna har i situationer hvor hun benytter toilettet. Dermed kan det antages, at objektificeringen - formålet og intentionen - (Schraube 2009: 300; Jensen & Otte 2019: 14) der findes i det kirurgiske indgreb, (nemlig at blive mere feminin) stemmer overens med, hvordan det vil opleves af subjekterne der får den, netop fordi Anna fortæller at hun bliver mindet om sin gamle kønsidentitet i hendes nuværende situation, uden at have fået foretaget kirurgien.

6.1.6 Tøjets betydning

At gå i feminint tøj synes også at være en vigtig del af transitionsprocessen for et par af vores informanter. Tobias nævner, at han er begyndt at gå i mere feminint tøj siden han sprang ud, og Henrik fortæller, at hans datter, da hun var omkring to år, ønskede sig en kjole: ” (...) *Der var det største ønske altså bare en kjole ligesom Elsa. (...) Og det gav vi så. Og det var den bedste gave nogensinde... Og den skulle aldrig af, den kjole. (...) den skulle jo vaskes, så... (...) Så måtte vi jo finde nogle flere kjoler. (...) Ved treårsalderen, så havde hun ikke andet end kjoler på... Hver dag. (...) Og hun blev vred, hvis man fandt bukser frem...* ” (Bilag 13).

Henrik beskriver, at hans datter, efter hun først havde fået én kjole i gave, altid ville have den på, og at forældrene endte med at måtte købe flere kjoler fordi den første skulle til vask engang imellem. Senere i interviewet fortæller han, at hun nægtede at gå i bukser: “ (...) *Hun ville ikke have overtræksbukser på - fordi det var jo bukser! Og hun ville i hvert fald ikke gå i bukser...* ” (Bilag 13). Citatet kan være udtryk for, at datteren valgte at bruge kjoler, der som udgangspunkt har et feminint kønnet udtryk, til at få et feminint kønsudtryk. Det fremgår i Henriks fortælling, at hans datter nægtede at gå i bukser og, efter en proces hvor der blev købt flere og flere kjoler, udelukkende ønskede at gå i dem. Dette viser hvordan datteren

approprierer kjolerne ved at bruge dem til at skabe et feminint kønsudtryk for sig selv (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4).

Fortællingen kan også ses i et anerkendelsesteoretisk perspektiv, hvorved faderen- og familiens rolle bliver det analytiske genstandsfelt; Dét, at familien overhovedet vælger at forære datteren, som de på daværende tidspunkt har anskuet som deres søn, kjoler, som netop har et feminint udtryk, når hun ønsker sig det, viser, at de billiger og bekræfter hende- og hendes ønsker om at gå i kjole, på trods af at det er i strid med det køn hun er født med. Det kan altså vidne om, at Henrik og resten af familien er med til at hjælpe datteren til at opnå et positivt selvforhold (Honneth 2003: 85).

6.1.7 Navnet

Éns navn synes yderligere at være af stor betydning for vores informanter; Anna fortæller at hun valgte at foretage navneskifte til et feminint navn som 17-årig, gennem en undtagelse i lovgivningen på området, og Tobias fortæller os, at han, i marts måned 2019 vil springe ud socialt med et kvindeligt navn (Bilag 9; 10). Henrik fortæller ligeledes, at hans datter udviste et ønske om at skifte navn i sin transitionsproces: *“Så sagde hun så hvad hun ville hedde. Et godt, gammeldags, dansk pigenavn... Der var vi ikke så obs på reglerne, fordi det må man jo ikke hedde, når man har et ulige CPR-nummer... (...) Så skal man jo have noget fra drengelisten, eller et unisex navn. Det havde vi ikke tænkt over.”* (Bilag 13).

Hans datter ønskede at hedde et pigenavn, på trods af, at reglerne på området gør, at der er begrænsede muligheder for at skifte til et navn af det modsatte køn af det, man er født som. Dette viser, at navne tillægges en betydning for subjekters egen kønsopfattelse, hvilket dermed kan ses som approprieringen af navne ved, at de får en subjektiv - nemlig kønsregulerende - betydning for subjekter (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4). Her kan det dog ses, i modsætning til de andre steder vi har benyttet begrebet appropriering, at det ikke kun er Henriks datter selv der tillægger sit navn denne kønnende værdi. Det er tværtimod strukturelt betinget ved, at der findes drenge-, pige- og unisexnavnelister, hvorfra man kun må vælge navn ud fra sit biologiske køn.

Henrik fortæller derudover, at datterens navne- og pronomenændring lettede familiens tilværelse: *"Det blev så meget lettere med et [andet] pronomen, og at der også fulgte et pigenavn med (...) jeg tror, at vi startede med at skifte pronomen, men brugte stadigvæk drengenavn. Det er virkelig svært at sige "hun" om et drengenavn (...) det var heller ikke nemt at skifte pronomen (...) vi prøvede helt at undgå at sige 'han eller 'hun' til hende, men at sige 'vores barn', og... Men meget gik lettere, da vi sagde 'hun'. Og da vi så også kunne gøre det med et pigenavn, så var (...) det egentligt meget naturligt."* (Bilag 13). I citatet fremgår det, at familien oplevede at hverdagen blev lettere, da de først begyndte at kalde datteren ved det rette navn og pronomen. Det kan ses som udtryk for, at approprieringen af navnet og pronomenet, altså dét, at de har valgt at ændre det, har transformeret den måde, familien dagligt fører deres familieliv (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4).

Tobias fortæller ligeledes, at han er fast besluttet på at skifte pronomen til 'hun', og at han har gjort sig tanker om sit kommende navn, men at han endnu ikke er landet på det endelige valg. Han forklarer: *" (...) altså allerhelst vil jeg jo bare gerne hedde Tobias og have, at det var et pigenavn (...) Okay altså det sociale, der vil jeg jo gerne fuldt ud komme ud som transkønnet, blive kaldt 'hun' og så også ændre navnet (...) "* (Bilag 10). I ovenstående citat kan vi se, at Tobias har tænkt sig at foretage en navne-og pronomenændring, for at komme tættere på sin oplevede kønsidentitet; Han ønsker at passere som pige, med et navn svarende til det kvindelige køn og med et feminint pronomen.

Vi ser dermed, hvordan Tobias, på samme måde som Henriks datter, approprierer navn og pronomen ved at han vil foretage en aktiv handling ved at ændre sit navn og pronomen, for dermed at kunne ændre sit hverdagsliv og passere som pige (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4).

Dog ser vi, at Tobias ikke på samme måde som vores to andre transkønnede informanter går med på præmissen om, at navne er kønsdefinerende, eftersom han gerne vil beholde sit nuværende maskuline navn, på trods af at han identificerer sig som pige. Men dét, at vi mennesker har valgt at konstruere navne som tilhørende et bestemt køn, har således medført at Tobias, på trods af hans egentlige ønske om fortsat at hedde Tobias, vælger at skifte navn

til et feminint, for at gøre sin transitionsproces lettere. Vi finder det interessant, at et navn, som i bund og grund blot er et ord bestående af tilfældigt sammensatte lyde, får tildelt så afgørende en betydning for menneskers kønsidentitet, at Tobias finder sig nødsaget til at skifte sit navn, som han ønsker at beholde.

På lige fod med CPR-nummeret, som kategoriserer mennesker til enten at være ‘mand’ eller ‘kvinde’, ser vi, at der findes et interessant aspekt i at navne i det hele taget indeholder en kønsdefinerende værdi. Til dette kunne man stille spørgsmålstejn ved, om vi som samfund burde åbne op for, at man kunne få lov til at hedde det navn, man bedst kan identificere sig med.

Annas situation ser anderledes ud end Tobias’, i og med at Anna både har fået ændret sit navn og sit pronomen, således at det passer bedre til hende og hendes oplevede kønsidentitet. I følgende citat opholder Anna sig ved, hvad det betyder for hende, at hun i bestemte situationer stadigvæk bliver konfronteret med sit gamle navn: *“Ja, hvad det betyder for mig? “Det betyder jo at jeg ikke rigtigt tør at vise mit sygesikringsbevis. Og det betyder at jeg får det dårligt, når folk siger mit gamle navn og nævner det. Det vil jeg helst ikke høre. Og jeg vil bare gerne af med det. Det passer ikke, det er irriterende, stressende.”* (Bilag 9). Ligesom i Tobias’ kommende ændring ser vi, at Anna har givet sig selv muligheden for at forandre sin situation, netop ved at ændre dét navn og pronomen, som hun tidligere har gået under. Dette er udtryk for hvordan Anna approprierer sit navn, og at hun igennem navneændringen, har ændret sit hverdagsliv således at hun er kommet længere væk fra sit ‘tidligere jeg’ tilsvarende den pointe, vi har fremhævet for Tobias’ og Henriks datters situation (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4). Dét, at Anna oplever ubehag ved at blive mindet om sin forhenværende kønsidentitet, kan samtidigt siges at være et udtryk for, at hun oplever at blive nægtet anerkendelse af andre, for hendes valg af navneændring og dermed samtidigt hendes kønsidentitet. Set igennem Honneths perspektiv kan dét, at Annas navn og pronomen ikke altid anerkendes risikere at gå ud over hendes identitetsdannelse, eftersom anerkendelse er et udgangspunkt for at opnå netop en vellykket identitetsdannelse (Honneth 2003: 43).

At Anna får det dårligt, når folk anvender hendes gamle navn trods navneændringen, indeholder i vores optik en problematik, som generelt kan gøre sig gældende når folk vælger at skifte navn. For de personer i omgangskredsen, som har kendt den respektive person før navneændringen, kan det være svært at vænne sig til det nye navn, hvorfor der kan opstå situationer, hvor det gamle navn anvendes, hvilket potentielt kan være ubehageligt for den person, som aktivt har fravalgt sit tidligere navn. Vi ser derfor at en navneændring i sig selv kan være problematisk i interaktionen med andre mennesker, da det kan være svært for dem at huske at ændringen har fundet sted. Dog ser vi, at navneændring- og betydningen heraf indeholder et ekstra lag af ubehag for transpersoner, da de transpersoner, som ændrer navn, ikke kun ændrer deres navn for at tage afstand fra det navn - men også det køn - som de er blevet tildelt ved fødslen.

I denne analysekategori har vi kunnet påvise, at transpersoner kan anvende adskillige former for teknologier, som kan være med til at regulere- og ændre deres kønsudtryk. Disse forskellige ændringer, eksempelvis at gro håret langt, iføre sig en anden type tøj, træne sin stemme til et vænne sig til et lysere stemmeleje m.fl., er alle med til at påvirke informanternes kønsudtryk til et mere feminint.

6.2 Daginstitutioners- og almene uddannelsesinstitutioners juridiske rammers betydning for transkønnede elever

I denne analysekategori vil vi belyse hvordan de juridiske rammer, som daginstitutioner og almene uddannelsesinstitutioner er underlagt, kan virke krænkende for de elever, som ikke har en ciskønnet kønsidentitet samt hvordan disse rammer gør det muligt for lærerne at kunne rumme og anerkende sådanne elever. Vi vil ydermere komme ind på, hvordan disse rammer gør det muligt for underviserne at samarbejde iht. at hjælpe og støtte de transkønnede piger i transitionsprocessen. Slutteligt vil vi belyse hvordan anerkendende og inkluderende relationer har betydning for elevernes identitetsudvikling.

6.2.1 CPR-nummeret som juridisk ramme i daginstitutioner og almene uddannelsesinstitutioner

Anna oplyser, at der i Lectio (et intranet anvendt af landets gymnasier og erhvervsskoler) stod registreret, at hun var en dreng, fordi systemet var koblet op på CPR-nummeret. Da denne registrering ikke kunne ændres før hun fik sit CPR-nummer ændret juridisk, betød det, at lærerne ifm. navneopråb, anvendte Annas gamle navn, hvilket hun giver udtryk for var problematisk: *“Vi kører Lectio (...) det er åbenbart forbundet til CPR-registret på en eller anden måde, så vi kunne ikke ændre det, før jeg fik det juridisk ændret, og det var lidt et problem (...)”* (Bilag 9). Citatet kan indikere, hvordan samfundets lovmæssigheder gør det svært for skolen at imødekomme Annas ønske om at få ændret sit navn i Lectio. Man kan argumentere for, at de juridiske foranstaltninger dermed bevirker, at skolen ikke har mulighed for at anerkende Anna for den hun er, hvilket, med et teoretisk begreb fra Honneth, kan defineres som værende krænkende. Dét, at Anna mindes om sit gamle navn og forkerte køn hver gang hun logger på skolens intranet, kan opfattes som værende krænkende for hende, eftersom hendes forudsætninger for individuel handlingsdygtighed ødelægges, da hun ikke får lov at hedde sit valgte navn i systemet, grundet opkoblingen på CPR-registret (Honneth 2003: 85).

Anna udtrykker senere i interviewet, at lærerne aktivt valgte at imødekomme hendes ønske om at blive identificeret som Anna på trods af de juridiske rammer, som skolen var underlagt. Hun indleder citatet med at fortælle om, hvordan hun holdt et 30-minutters langt oplæg for sine medstuderende ifm. at hun sprang ud som transkønnet: *“(...) Jeg sprang ud i marts med en halv times langt powerpoint midt i klassen, foran 30 mennesker. Og så fik lærerne så nys om det, fordi jeg sagde det til dem. Og så sendte de så en mail rundt, tror jeg, og sagde "Okay, hun hedder Anna nu", og så, når de kom til mig på listen, så skiftede de det mentalt ud. (...) det var de gode til, men jeg ved stadig godt, at der stod det forkerte [navn] på listen.”* (Bilag 9). Ifølge Anna valgte lærerne efter hendes offentliggørelse at kalde hende ved hendes valgte navn, på trods af, at det gamle navn stadig stod registreret på listerne. Dette vidner om

at lærerne, på trods af førnævnte juridiske rammer, ønsker at imødekomme hendes ønske om at blive omtalt som Anna, og at de på denne måde anerkender Anna som den hun er. Ovenstående kan anskues som en måde hvorpå lærerne aktivt vælger at omgå teknologien, som listerne her repræsenterer, hvilket ifølge Schraube defineres som appropriering, grundet at de handler på en særlig måde med listen (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4). Man må antage at lærerne oplever systemet og teknologien som begrænsende ift. at kunne imødekomme Annas ønske om at blive kaldt Anna, og at de derfor vælger at handle på- og håndtere objektet, som listerne repræsenterer, for at kunne imødekomme netop dette ønske. Lærerne engagerer sig altså i selve konstruktionen af listernes betydning og handler på en måde, som skolens juridiske rammer ikke umiddelbart tillader, i og med de vælger at kalde hende Anna og på den måde omgår systemet (Ibid.).

Vi ser samtidigt, at det at Anna fik mulighed for at holde et foredrag for klassen har betydet, at hendes lærer fandt det meningsfuldt at afsætte tid til netop at informere klassen om hendes beslutning. Denne beslutning kan opfattes som værende udtryk for at læreren anerkender Anna socialt og respekterer hendes ønske om at transitionere (Honneth 2003: 43). Vi ser anerkendelsen i, at læreren ønsker at give Anna de bedste forudsætninger for at gennemgå transitionsprocessen i skolen, ved netop at lade hende fortælle hendes klasse om hendes situation.

Følgende citat fra Laura kan ligeledes vidne om, at hun ønskede at imødekomme Anna og hendes ønske om at blive råbt op ved sit nye navn: “ (...) så blev det ændret (...) jeg stod med sedlen en dag og så læste jeg navnet op, og så blev jeg simpelthen så glad da jeg så at navnet var der, og jeg kom til at sige det højt i klassen at "Ej, hvor fedt! Du har ændret dit navn!" (...) ” (Bilag 11). I Lauras udtalelse kan det ses, hvordan hun glædede sig på Annas vegne over, at hendes navn var blevet ændret administrativt, hvilket er udtryk for en klasselærer, som anerkender sin elev følelsesmæssigt (Honneth 2003: 43). Denne følelsesmæssige kontakt ser vi gør sig gældende fra Lauras side, da hendes entusiasme for den administrative navneændring var så stor, at hun ikke kunne holde sin begejstring tilbage.

Også Henrik og hans hustru har været nødsaget til at omgå systemet i og med at deres barn står registreret som dreng i skolens databaser og lister, da disse er knyttet op på CPR-nummeret: “ (...) fordi CPR-nummeret er som det er, så ryger hun på ‘drengelisten’(...) ”. Dernæst oplyser han at: “ (...) inde på Forældreintra, der kan du trække sådan en ‘drengeliste’ og en ‘pigeliste’. Og det er jo super smart, hvis man skal invitere til fødselsdag, og så ikke helt kan overskue at skulle invitere hele klassen, så kan man lige... vælge den ene eller den anden del (...) Og der har vi jo været nødt til at få fat i alle forældrene, og sikre os at de godt ved, at hun jo ikke automatisk står på pigelisten. (...) Vi skal jo sørge for, at hun også kommer med! Det der sociale der, er jo forfærdeligt at blive udstødt fra, bare på grund af et nummer i en database.” (Bilag 13).

Vi ser her, hvordan Henrik og hans hustru aktivt vælger at omgå systemet ved selv at opsøge de andre forældre og informere dem om, at selvom deres barn ikke fremgår af pigelisten, så hører hun til på den. Denne ageren kan henføres til Schraubes begreb appropriering, da Henrik vælger at omgå det, teknologien er tiltænkt - at gøre det nemt for forældrene at identificere alle elever med det samme køn - for at sørge for at hans datter bliver inviteret til fødselsdage (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4).

De juridiske rammer skolen er underlagt, kan opfattes som værende begrænsende for Henriks datter, og Henrik ser sig dermed nødsaget til at omgå teknologien, da han frygter at den kan være medvirkende til at hun bliver socialt ekskluderet fra pigegruppen, på trods af, at hun opfører sig og handler på samme måde, som de andre piger i klassen gør (Bilfeldt et. al. 2016: 7).

Ud fra ovenstående eksempler, ser vi, at man kan anse CPR-nummeret som værende begrænsende, og man kan undre sig over, hvorfor CPR-nummeret som teknologi ikke er skabt til at rumme alle. Da CPR-nummeret i sin tid blev opfundet, var transkønnethed formodentlig ikke et (velkendt) fænomen, ydermere var behovet for- og intentionen med CPR-nummeret blot at gøre det nemmere at identificere den enkelte borger (Jf. afsnit 2.2). Den oprindelige hensigt med CPR-nummeret blev altså skabt ud fra et anderledes behov, end de som vi ser, gør sig gældende for transkønnede personer i dag. Vi undrer os over hvorfor CPR-nummeret skal definere en persons køn i det sidste ciffer, da vi ser at man sagtens vil

kunne identificere Danmarks borgere ud fra CPR-nummerets resterende cifre, uden at den enkeltes køn behøver at blive defineret.

Vi har dermed identificeret et behov for, at vi som samfund burde gentænke CPR-nummeret, mhp. at flere mennesker, uafhængigt af kønsidentitet, ville kunne føle sig inkluderet i et system, som vi alle er underlagt.

6.2.2 Inklusion og anerkendelse i daginstitutioner og almene uddannelsesinstitutioner

Da Henriks datters børnehave blev informeret om at hans datter var transkønnet, tog de andre børn det pænt: *“Nede i børnehaven, der tog børnegruppen faktisk også rigtig fint imod det. Hun fik rigtig mange legeaftaler, hun fik rigtig mange veninder. Hun har altid leget meget med pigerne”* (Bilag 13). Han oplyser hvordan datteren, efter offentliggørelsen af ovenstående, fik mange legeaftaler og samtidig har fået adskillige veninder. Ud fra dette kan man få et indtryk af, at børnegruppens forældre, i hvert fald dem der var en del af legeaftalerne, ikke opfattede det som problematisk at deres barn skulle lege med Henriks datter, hvorfor der heri ligger et anerkendende og inkluderende element. Vi ser, at børnene anerkender Henriks datter socialt, eftersom de vælger at støtte dét, at hun identificerer sig som en pige, og gerne vil lege med hende. Vi befinder os dermed i Honneths første opdeling af den sociale anerkendelse, som netop udtrykkes i *“den følelsesmæssige kontakt i intime relationer”* som venskabet med de andre børn repræsenterer (Honneth 2003: 43).

Også på skolen finder der en inkluderende og anerkendende handling sted, i og med at Henriks datter får mulighed for at klæde om sammen med de andre piger: *“ (...) Der er jo i forhold til omklædning. I skolen (...) Der er de jo ret bekymrede for at nogen på et tidspunkt skal (...) synes at dét er underligt. At hun er derinde med pigerne (...) Hun klæder om sammen med pigerne. Lige når det er noget med underbukser, så er det lige for sig selv (...) Og bader for sig selv.”* (Bilag 13). Henrik oplyser hvordan hans datter, trods det, at hun anatomisk fortsat har mandlige kønsorganer, har fået lov til at klæde om sammen med pigerne i skolen.

Dog fortæller han, at datteren, når hun er helt afklædt, går for sig selv. Dette kan være udtryk for at skolen prøver, så vidt det er forsvarligt at anerkende og imødegå datterens kønsidentitet. Anerkendelsen som skolen her udviser kan ses som værende essentiel for at datteren kan udvikle et positivt selvforhold, eftersom det, ifølge Honneth, er betinget af, at menneskene omkring én støtter én (Honneth 2003: 85).

6.2.3 Vigtigheden af samarbejde på tværs

Simone fortæller, hvordan hun som den første voksne fik at vide, at hendes elev havde en flydende kønsidentitet, hvilket medførte en ansvarsfølelse hos hende: “ (...) i og med at han er kommet til mig, synes jeg jo også at jeg har et ansvar for at hjælpe ham igennem det, og især sørge for at han trives og ikke går og tænker på om det ville være bedre, hvis han ikke fandtes (...) Og så kom der lidt en aftale om, hvor drengen også var indforstået med det, at hvis det var lettere at sige tingene til mig, så var det fint at sige det til mig, og så snakkede jeg med hans forældre om det efterfølgende. Og det var forældrene også helt med på” (Bilag 12). Citatet udtrykker, hvordan Simones opfattelse af situationen bærer præg af, at hun anerkender sin elev. At Simone beskriver at hun har ansvaret for at hjælpe eleven og bekymrer sig om hans trivsel viser, at hun vil gøre sit for at hendes elev kommer nemmere igennem processen.

Det kan dermed antages, at Simone har en essentiel rolle i elevens identitetsudvikling, eftersom hun netop tilbyder ham social anerkendelse gennem den følelsesmæssige kontakt, hun beskriver at de to synes at have (Honneth 2003: 43).

Efter hun var blevet informeret om elevens kønsidentitet, blev både forældre, ledelsen, lærerstaben og en AKT'er (adfærd, kontakt og trivselsmedarbejder) kontaktet. Hun fortæller desuden, at hun ville lave noget forberedende med klassen om rummelighed, hvor temaet var “identitet”. Hun fortæller yderligere, at de efterfølgende informerede de resterende lærere om, at der gik en elev med en flydende kønsidentitet på skolen: “ (...) vi havde det selvfølgelig oppe på et lærermøde, sådan så alle lærere var klar over, at der var den her dreng som måske/måske ikke kom i pigetøj. (...) [så] alle lærere ligesom vidste det, også hvis de er

gårdvagter ude i skolegården og der skulle komme nogen bemærkninger eller et eller andet, at nogen skulle være efter ham. Vi satte en masse ting i værk, fordi vi var så bange for hvad der kunne ske (...) ” (Bilag 12). Man kan udlede af citatet hvordan skolen forsøger at klæde lærerne på til at håndtere potentielle konflikter mellem andre elever og Simones elev. I dette ser vi at skolens ledelse har prioriteret at alle lærere på tværs af årgangene bliver tilstrækkeligt informerede om elevens kønsidentitet, hvilket vidner om at skolen forsøger at rumme den pågældende elev. Dette kan ses som et forsøg på at sikre, at eleven inkluderes i skolens interne sociale fællesskab, eftersom skolen forsøger at sikre, at han kan færdes på skolens område med samme vilkår som de øvrige elever (Larsen & Andersen, 2013; Bilfeldt et. al. 2016.: 9).

6.2.4 Samarbejdet med ledelsen

I interviewet med Simone fortæller hun, hvordan en nærværende ledelse har gjort det nemmere for hende at støtte hendes elev i processen: *“Jeg har generelt en meget nærværende ledelse der er med, når der er store ting med eleverne. Det gør nemlig også at man ved at man har skolens opbakning, at man ved 'dette her det er noget vi gør sammen', det er ikke bare mig der skal håndtere det som klasselærer. Så det er hele skolen der samarbejder om at netop denne her elev kan få en god skolegang og blive glad for den han er.”* (Bilag 12). Hun udtrykker, hvordan ledelsens opbakning giver hende følelsen af ikke at stå alene med ansvaret for at hjælpe eleven igennem processen. Ved at samarbejdet har nået et ledelsesmæssigt niveau, kan dette potentielt bevirke, at det ikke bare bliver nemmere for Simone og de andre lærere at skabe anerkendende og rummelige rammer i elevens klasse internt, men at disse rammer gælder i-, for- og på hele skolen. Da ledelsen danner rammerne for, hvordan lærerne på tværs af årgangene kan sikre at den pågældende elev får en god skolegang, kan vi dermed argumentere for, at samarbejdet med ledelsen har en indirekte positiv indvirkning på elevens selvforhold, hvilket netop afhænger af, at menneskene omkring én støtter og billiger én (Honneth 2003: 87). Således kan samarbejdet på tværs af skolens ansatte kan altså medvirke til skabe en positiv selvbillende hos Simones elev.

Netop ift. til skolens samarbejde, kommer det i følgende citat til udtryk, hvordan de andre klasser på skolen, på samme måde som lærerne, forberedes på at gå i skole med en elev med en flydende kønsidentitet: “ (...) *Jeg ved at de andre klassetrin, især omkring vores klasse, altså lidt under og lidt over, også kørte noget identitetsforløb, for ligesom at gøre klar til, at der måske var en lidt anderledes dreng ude i skolegården. (...) Men ellers var det bare noget vi selv ligesom blev enige om var en god idé, uden at sætte et navn på eleven, så bare køre noget rummelighed i alle klassetrin, så de havde haft det, hvis de nu skulle gå ud i skolegården og møde én der var anderledes.*” (Bilag 12). Det ses her, hvordan skolens måde at håndtere situationen på indeholder et inkluderende element, da de andre klasser netop beskæftigede sig med emner såsom “identitet” og “rummelighed” for at være klædt ordentligt på til, hvis de skulle møde én der var anderledes i skolegården. Det inkluderende element kommer til udtryk ved at de forskellige klassetrin arbejder med rummelighed, hvorfor vi hermed kan udlede, at skolen sender et signal om, at man som elev på deres skole skal kunne rumme forskelligheder. Denne inkluderende tanke medvirker, med et perspektiv fra Larsen & Andersen, til at give Simones elev større magt over sin egen situation, eftersom skolens inkluderende tankegang potentielt kan medvirke til at give eleven en større med- og selvbestemmelse over egen livssituation. Dette ser vi ved, at skolen forsøger at give eleven de samme rettigheder som resten af skolens elever, netop ved at forberede de andre elever på at møde en anderledes elev - altså Simones elev - i skolegården (Larsen & Andersen, 2013; Bilfeldt et al. 2016: 9).

Dét, at samarbejdet mellem lærerne overhovedet var en mulighed formoder vi var betinget af, at samtlige lærere rummede det faktum, at Simones elev har en flydende kønsidentitet. Dermed kan det ikke garanteres, at en elev med en flydende kønsidentitet på en anden skole, vil have de samme forudsætninger for at kunne blive rummet i skolen, eftersom det afhænger af de enkelte læreres holdninger til netop dette. Vi anskuer dermed den pågældende lærerstabs sammensætning som værende afgørende for at elever med flydende kønsidentiteter kan trives i deres skoler.

Vi har i denne analysekategori belyst hvordan vores informanter har oplevet skolernes rammer som værende begrænsende, hvor vi både har opholdt os ved CPR-nummeret med

dertilhørende registreringer i skole-og børnehavesammenhæng, samt hvordan de juridiske rammer, CPR-nummeret skaber, har medført at såvel lærere som forældre har skullet omgå systemet. Derudover har vi belyst hvordan skolens interne samarbejde har haft stor betydning for, hvordan eleverne kunne rummes bedst muligt på skolerne, samt hvordan lærerens relation til de pågældende elever har haft positiv indflydelse på elevernes selvforhold.

6.3 Betydningen af andre menneskers forståelse for unge transkønnedes særlige situation ift. CPR-nummeret

I denne analysekategori vil vi opholde os ved de udtalelser som har vist, at den transitionsproces vores informanter har været igennem har været direkte afhængig af, at menneskene omkring dem, eksempelvis medarbejdere i børnehaven eller i skolen, har været forstående og omgået det bindende CPR-nummersystem.

Henrik fortæller, at han og hans hustru talte med deres datters børnehave om, at datteren er transkønnet: “Vi fik så talt med børnehaven om... Det gjorde vi allerede, da vi havde forstået at det var transkønnethed der var på spil - der bad vi børnehaven om at rette hende til ‘en af pigerne’... (...) Og det gjorde de. Da vi fortalte om hvad hendes pigenavn skulle være, så rettede de samme dag. Alle lister, alle steder, labels, navne i tøj.” (Bilag 13).

Det fremgår af citatet, at medarbejderne i børnehaven var meget støttende ang. datterens kønsidentitet, og at de hurtigt fik rettet hendes navn alle de steder, hvor navnet bruges i børnehaven. Dét, at børnehavens medarbejdere reagerede så hurtigt på datterens valg af navn, vidner om at medarbejderne anerkender datteren retligt, netop ved, at de godtager at hun bedst selv kender sin kønsidentitet, og dermed anskuer datteren som et tilregneligt samfundsmedlem, på lige fod med andre (Honneth 2003: 43).

Henrik fortsætter, og fortæller, at børnehaven kort efter fik indført et nyt check-in-system, hvilket ændrede betingelserne for, at datteren kunne hedde sit rigtige navn: “ (...) Så gik der en måned, så blev der indført sådan et digitalt system til at kunne checke ind om morgenen. (...) Det trak på CPR-registeret, og så (...) var det gamle navn jo dukket op igen. (...) ” (Bilag

13). Citatet viser, at medarbejderne, på trods af at være anerkendende overfor datterens kønsidentitet, er underlagt det system, der benyttes i børnehaven til at checke børn ind om morgenen. Og eftersom systemet trækker på CPR-nummerregisteret, er det pludseligt det gamle navn der kommer op på skærmen ved check-in. Dette bliver udtryk for Honneths tanke om, hvordan det er de socialstrukturelle årsager, der “ (...) *er ansvarlige for forvrængningen i den sociale anerkendelsesstruktur*” (Honneth 2003: 42). Dette ser vi ved, at systemet - og dermed strukturen - får lov til at overskygge datterens ønske om, at blive kaldt ved sit rigtige navn, samtidigt med at det overskygger medarbejdernes anerkendelse af dette ønske. Dermed kan det siges, at systemet krænker datteren socialt, eftersom det, gennem sit virke, nægter hende at hedde hendes rigtige navn (Honneth 2003: 88-89).

Som følge heraf, fortæller Henrik, at han og hans hustru måtte have fat i adskillige supportmedarbejdere, for at få ændret navnet i systemet igen: “*Så skulle vi så... (...) have fat i alle mulige supportmedarbejdere, og jeg ved ikke hvad. Det fik vi så nogenlunde styr på.*” (Bilag 13). Dét, at Henrik og hans familie fik løst et systemisk problem ved at tale med supportmedarbejderne, kan ses som udtryk for den måde, teknologier fungerer i samspil med subjekter. Ovenstående eksempel kan siges at vise, at supportmedarbejderne bruger teknologien bag check-in-systemet anderledes end det er tiltænkt, hvori der ses en appropriering af teknologien (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4). At familien fik ændret datterens navn i systemet, kan ses som udtryk for, at supportmedarbejderne kunne sætte sig i familiens sted, og derfor valgte at omgå systemets regler.

Dette eksempel kan ses som udtryk for, at datterens hverdagsliv er direkte afhængigt af, at der sidder en supportmedarbejder i den anden ende, som forstår- og hjælper hende i hendes situation. Henrik var heldig at blive mødt af en forstående supportmedarbejder, men det kan ikke garanteres at alle transkønnede børn og unge i lignende situationer vil kunne blive mødt af lige så imødekommende personer. Derfor ser vi, at det bliver enkeltpersoners ansvar at sørge for, at samfundets medlemmer rummes systemisk, hvor vi i højere grad mener, at det burde være systemet der, som udgangspunkt, kunne rumme alle mennesker, uanset kønsidentitet.

Navnet har, ifølge Laura, også haft en betydning i hendes arbejde som underviser for Anna:

“ (...) jeg kan ikke huske om det er mig der spørger hende om hun så vil kaldes et andet navn, eller om det er hende der siger det til mig. Så begynder jeg at kalde hende Anna. (...) vi har jo lister, hvor vi råber navne op, og man engang imellem glemmer det, og altså, der har jeg jo også været henne ved hende engang imellem og sige "Ved du hvad, det må du virkelig undskylde, det glemmer jeg! Jeg skal nok gøre mit bedste", og det har hun egentligt syntes var helt okay” (Bilag 11). Laura beskriver, at hun begyndte at kalde Anna for Anna, lige så snart hun fandt ud af, at det var hendes ønske. Dog fortæller hun dertil, at der både ved navneopråb, men også grundet glemsomhed, har været tilfælde hvor hun er kommet til at kalde Anna ved hendes gamle navn. Men alene dét, at Laura forsøger, samt undskylder når hun kalder Anna ved hendes forkerte navn, er nok til at Anna synes at det er helt okay, ifølge Laura. Denne pointe understøtter Anna i sit interview, eftersom hun fortæller, at hun ikke har oplevet ubehagelige situationer i skolen (Bilag 9; 11).

Det vidner om, hvordan Laura, ved at hun oftest kalder Anna ved hendes rigtige navn, og undskylder når hun glemmer det, kan antages at være med til at danne et positivt selvforhold for Anna, hvilket kun kan opbygges vha. andre menneskers bekræftende reaktioner, eftersom Laura billiger hendes ønske om at hedde sit rigtige navn (Honneth 2003: 85).

Eksemplet giver samtidigt indblik i hvordan navneopråbs-systemet, på samme måde som i eksemplet med Henriks datters børnehaves check-in-system, kan siges at nægte Anna hendes navn, hvorved vi ser, at Anna krænkes socialt, eftersom navneopråbs-systemet overskygger Annas ønske om at blive kaldt ved sit rigtige navn (Honneth 2003: 88-89).

Følgende citat fra Henrik viser dog, at der, indenfor systemets rammer, er mulighed for, at få lov til at hedde sit rigtige navn som transkønnet, på trods af at navnet tilhører det modsatte biologiske køn end dét, den enkelte transkønnede juridisk er defineret som: *“ (...) hvis man ikke lige surfer rundt på [Retsinformation.dk] til dagligt. (...) så ved man ikke, at det faktisk er en mulighed... Men der kan man faktisk søge om det! Og så skal den først til sognets registrant, eller kommune - det kommer an på hvor i landet man bor! Og så sender de den videre til Statsforvaltningen, og Statsforvaltningen skal... klø sig lidt i hovedbunden over dét, og så skal de sende det videre til Sexologisk [Klinik], og inde på Sexologisk [Klinik] der skal*

de så komme med en udtalelse om 'det nu også kan være rigtigt, det her'. Det gør de så, og så sender de det hele vejen tilbage igen... Så tager det nogle måneder...' (Bilag 13).

Henrik fortæller, at det er muligt at foretage navneændring, omend det er en lang proces, hvor ændringen skal godkendes af flere forskellige instanser - både kommunen, statsforvaltningen og Sexologisk Klinik skal godkende ændringen før den kan gå igennem. Men det vidner om, at den lovgivning der ligger bag⁷ kan ses som værende socialt anerkendende overfor unge transpersoner generelt, eftersom den muliggør at de kan ændre navn til ét fra det modsatte køns liste, hvilket de ellers ikke ville have kunnet grundet deres manglende mulighed for at foretage juridisk kønsskifte. Dermed kan det siges at denne konkrete lovgivning er udtryk for, at unge transpersoners evner at vurdere eget køn værdsættes (Honneth 2003: 43). Samtidigt er ovenstående udtryk for, at transkønnede, igennem den pågældende lov, inkluderes socialt i samfundet, da de netop får lov til at leve i overensstemmelse med deres oplevede køn via et navn som tilhører dét køn de føler sig som, og dermed sikres de større “ (...) adgang til samme levevilkår og rettigheder som flertallet i samfundet har adgang til” (Larsen & Andersen, 2013; Bilfeldt et. al. 2016.: 9). At man som transkønnet har mulighed for at ændre sit fornavn til ét tilhørende det modsatte køn forudsætter, at man i det hele taget er bekendt med at denne lovgivning, rettet specifikt mod transkønnede, findes. Dette pointeres, da vi første gang stiftede bekendtskab med den konkrete lovgivning i interviewet med Henrik.

At lovgivningen, som kan imødekomme transpersoners særlige ønske ang. navn eksisterer, ser vi som et vigtigt skridt på vejen for transpersoner og deres muligheder for at blive anerkendt i samfundet. Det kan dog ikke antages, at alle unge transpersoner er bekendte med lovgivningen, da vi mener, at det kræver visse ressourcer overhovedet at kunne danne sig et overblik over den danske lovgivning. Vi ser derfor, på trods af at lovgivningen findes, at det ikke nødvendigvis er alle unge transpersoner, der kan benytte sig af den, da ikke alle har samme forudsætninger for at sætte sig ind i den danske lovgivning.

⁷ Kapitel 3, Fornavne, § 13. Stk. 3: Social- og indenrigsministeren fastsætter nærmere regler om, at personer, der er transseksuelle eller ganske må ligestilles hermed, ikke er omfattet af forbuddet i stk. 2. (Stk. 2. Et fornavn må ikke betegne det modsatte køn i forhold til den, der skal bære navnet.) (Social- og Indenrigsministeriet 2015).

Henrik fortæller, at han og hans datter for nyligt var i svømmehallen, hvor de fandt et skilt hvorpå der stod, at piger over syv år skal klæde om i kvindeomklædningen, hvilket han ser vil kunne give ham og hans datter problemer i fremtiden, når hun ikke længere må klæde om med ham. Han ser dermed, at det bliver bademesterens ansvar at beslutte hvilket omklædningsrum transkønnede børn skal bruge: *“Og hvad i alverden ved en bademester om det! Og det er... simpelthen så synd... Det er mennesker, som ikke ved noget som helst om det her, og som egentligt bare passer deres arbejde, som lige pludselig skal stå og... tage stilling til, om de skal stå på et eller andet CPR-nummer, eller om de skal stå på et eller andet... et udseende.”* (Bilag 13). Citatet vidner om, at Henrik forestiller sig, at hvorvidt det transkønnede barn anerkendes eller krænkes står og falder med en enkelt bademesters individuelle vurdering af barnets køn. Derudfra kan det antages, at det transkønnede barns selvforhold vil afhænge af bademesteren, eftersom det netop bliver bademesterens enten billigende- eller krænkende reaktion der får lov at definere hvor barnet hører til (Honnet 2003: 85).

Yderligere beskriver Henrik, at de er afhængige af andre menneskers forståelse, fordi systemet kan virke forhindrende for hans datter i hendes generelle hverdagsliv: *“Øh, altså ja, der skal rigtig mange særaftaler til. Hele tiden. (...) vi er jo meget afhængige af andres forståelse, så længe de her... bureaukratiske forhindringer... de går ind og lægger sig i vejen. Så bliver vi jo nødt til at gå ind og bede andre om at begå civil ulydighed for at få ting til at ske alligevel.”* (Bilag 13). Han forklarer at han og familien er nødt til at bede menneskene omkring dem begå civil ulydighed, og dermed omgå de regler, samfundet har opstillet, for at hans transkønnede datter kan rummes. Det vidner om, hvordan reglerne kan approprieres forskelligt alt efter hvordan de er tiltænkt, netop fordi det er menneskelige subjekter, der håndhæver dem. Approprieringen ses ved, at der overhovedet indgås særaftaler, hvilke bryder med samfundets rammer, fordi menneskerne der er ansat til at sørge for at loven bliver overholdt omgår reglerne, formentlig grundet deres medmenneskelighed. Det viser at de mennesker, familien er afhængige af ifm. at omgå reglerne, har en transformerende effekt på datterens liv, eftersom de bliver afgørende for, at hun kan få lov til at blive rummet af systemet (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2017: 4).

I denne analysekategori har vi opholdt os ved hvordan vores informanter kan siges at være direkte afhængige af deres nærmeste, samt essentielle fagfolk (fx. medarbejdere i børnehaven eller i skolen) og deres håndteringer af den enkelte unges CPR-nummer i de situationer, hvor det forkerte juridiske køn begrænser de unge transkønnedes hverdagsliv.

6.4 Ubehagelige hverdagssituationer for transpersoner med et forkert CPR-nummer

I denne analysekategori vil vi opholde os ved informanternes udtalelser vedr. forskellige situationer, som bliver særligt ubehagelige for de unge transkønnede grundet forvirring og misforståelser, enten fordi de ikke har kunnet skifte CPR-nummeret juridisk, eller fordi folk omkring dem ikke ved, hvordan de skal forholde sig.

6.4.1 Rejsesituationer

Henrik, der taler på vegne af sin seksårige transkønnede datter og resten af sin familie, fortæller om, hvordan datterens situation påvirker hele familien direkte på ét område; nemlig at kunne tage på ferier eller i det hele taget at rejse ud af landet: “ (...) Der er steder, vi ikke tager til på ferie, for eksempel. Der er lande vi ikke kunne drømme om at besøge. Hvor vi ved at det her kunne blive et problem (...) i virkeligheden alle steder, hvor ens pas bliver gransket... grundigt. Og ja, og hvor der så ikke er en forståelse for transkønnethed. (...) vi [har ikke] lyst til at hun skal stå der og blive udspurgt af nogen. (...) altså igen, de passer også bare deres arbejde! Og det de jo kan se, det er at “Her er der et pas, som siger at jeg skal stå overfor en dreng, og nu kan jeg se at jeg står overfor en pige... Hvad er der med denne her familie, der ikke er som det skal være? (...) ” (Bilag 13). I citatpassagen fremgår det, at familien har fravalgt sig muligheden om at rejse rundt i verden, i håbet om at beskytte deres datter fra potentielt problematiske situationer, hvor hun kan komme ud for at der vil blive stillet spørgsmålstejn ved hendes kønsidentitet. At familien oplever at have geografiske

begrænsninger, og dermed ikke at have samme muligheder og rettigheder for at kunne forlade dansk territorium, som andre tilsvarende danske familier og borgere kan, taler ind i Honneths begreb ringeagt da vi ser at udtalelsen kan påvise at familien bliver systematisk udelukket fra besiddelsen af bestemte rettigheder, nærmere rettigheden om at kunne rejse ud af landet, i det samfund de er en del af (Honneth 2006: 177). Ligeledes ser vi, at Bilfeldt et. al.s definition af begrebet social eksklusion kommer frem i beskrivelsen af familiens manglende muligheder for at tage ud af landet. Begrebet indbefatter at marginaliserede eller ekskluderede grupper får “ (...) adgang til samme levevilkår og rettigheder som flertallet i samfundet har adgang til” (Larsen & Andersen, 2013; Bilfeldt. et al. 2016: 9). Læses denne beskrivelse med omvendt fortegn, kan den siges at svare til modsætningen af social inklusion, som her vil bestå af social eksklusion. Med forfatterens beskrivelse af social inklusion kan vi dermed, ved at vende citatet på hovedet, se, at familiens manglende levevilkår og rettigheder ifm. rejser ekskluderer dem fra at have samme muligheder som resten af samfundets borgere, der frit kan krydse landegrænser.

Sammenlignes familiens meget begrænsede rejsemuligheder med andre danske familier, ses der en mærkbar forskel på, hvad andre familier kan ift. Henriks familie. I skrivende stund giver det danske pas (og i nogle tilfælde kræves der ligeledes visumtilladelse) mulighed for at besøge 187 forskellige lande og regioner verden rundt (Politiken 2019). Det er tankevækkende at familien oplever at blive begrænset i at kunne rejse til andre lande, til trods for at det danske pas, giver mulighed for at rejse til 187 lande, alene grundet dét, at datterens pas indikerer at hun tilhører det maskuline køn, mens hendes udseende indikerer, at hun tilhører det feminine køn. Vi ser derfor, at det kan synes problematisk at passet skal indeholde menneskers køn, når dette netop kan have så store konsekvenser for transkønnede mennesker, hvis juridiske køn ikke stemmer overens med deres oplevede køn. Vi er dog opmærksomme på at vi i denne diskussion retter kritik mod et identifikationssystem som fungerer på internationalt plan, hvorfor det ikke synes lige så oplagt at ændre som CPR-nummeret, som blot fungerer som identifikationssystem i dansk kontekst. Dog ser vi, at der i passet forefindes flere identificerende markører, herunder bl.a. billede, fingeraftryk og CPR-nummeret, hvilke vi ser som værende tilstrækkelige til at identificere en person. Derfor vil vi alligevel argumentere for, at der er mulighed for at gentænke hvorvidt køn er en

afgørende identificerende markør i passet, eftersom ovenstående markører kan anvendes til at identificere en person.

Henrik er ikke ene om at fortælle om de betydninger, hans datters uoverensstemmelse mellem udseende og juridisk køn har haft for hende selv og familien hvad angår rejser, da Anna ligeledes opholder sig ved aspektet. I og med at Anna er 17 år gammel, har hendes tanker angående kommende rejser en anden karakter end Henriks: “ (...) *nu skal jeg jo til Athen, og jeg kan ikke få mit juridiske kønsskifte (...) Jeg fylder 18 i august, jeg skal til Athen i september, og der er en 6 måneders venteperiode vi ikke kan få ophævet. (...) jeg har snakket med CPR-administrationen, men de vil ikke ophæve det. (...) Så det bliver sjovt, for jeg ved at der er et led i de der sikkerhedsscannere hvor det skal indstilles til køn (...) de der metaldetektorer. (...) Så går man ind i én, så finder de lige pludselig en eller anden ukendt genstand [peger ned på kønsorganområdet]. Åh gud (...) der står jo stadig ‘M’ [Male] i mit pas. Og det kan jeg ikke få ændret før 2020.*” (Bilag 9). Citatet fra Anna bærer præg af, at hun snart er 18 år, og dermed får muligheden for at ændre sit køn juridisk. Modsat Henriks udtalelse, giver Anna ikke udtryk for, at rejsen ikke kommer til at finde sted, tværtimod lyder det som om hun regner med at komme afsted. Hun opholder sig dog ved, at der er sandsynlighed for, at hun kan komme ud for en situation, hvor sikkerhedsfolkene i hhv. den danske- og den græske lufthavn kan stille sig undrende overfor Anna, da hun har attributter som sender modstridende signaler: At hun hedder Anna, at hun ligner en pige, at hun i hendes pas går under ‘Male’-betegnelsen, og at skanningen af hendes krop måske kan give udsving, som personalet efterfølgende skal forholde sig til. Med Honneths begreb selvforhold kan vi i Annas fortælling om den kommende tur til Athen se, at hendes forhold til sig selv påvirkes af, at hun allerede forbereder sig på, at lufthavnenes personale vil stille spørgsmålstegn ved hende (Honneth 2003: 85). Dette kan, hvis Anna oplever turen som værende ubehagelig eller krænkende, potentielt medvirke til, at den vil kunne have stor negativ betydning for hvordan Anna fremadrettet vil opfatte sig selv på.

Tobias beretter ligeledes om rejsesituationer, hvor uoverensstemmelsen mellem hans fysiske fremtræden og kønnet på passet har skabt forvirring hos ham selv. Især mindes han én

hjemrejse tydeligt: “ (...) i Egyptens lufthavn, der er det åbenbart opdelt i sådan drenge og piger (...) og jeg var sådan lidt “hvor skal jeg gå hen?”, fordi (...) I ved jeg er transkønnet og, så jeg gik over i mændenes, men jeg blev så, hende der damen der stod, de skulle, sådan, røre ved én hvis der var noget, så (...) hende der damen blev, sådan, kom nu, kom nu, kom nu, kom nu, og så gik jeg hen og talte til hende, (...) jeg har jo ikke den lyseste stemme, så hun vidste godt at jeg (...) nok ikke var en kvinde (...) og så begyndte hun bare at stå og grine af mig (...) ” (Bilag 10). I Tobias’ fortælling kan vi således høre, at hjemrejse-situationen ikke blev oplevet som værende behagelig for ham, og at mødet med lufthavnens kvindelige sikkerhedsperson heller ikke var rar. Ligesom i eksemplet med Anna, ser vi i citatet fra Tobias, at hans selvforhold fremadrettet kan ændre sig på negativ vis, grundet den ubehagelige måde den kvindelige sikkerhedsmedarbejder håndterede situationen på (Honneth 2003: 85).

6.4.2 Kønsopdelte rum og situationer

At stå i situationer, hvor man skal tage stilling til om man ‘hører til’ det ene eller det andet køn var ligeledes noget, som kom til udtryk under flere af interviewene. Tilfældigvis havde Anna, dagen før interviewet med hende fandt sted, befundet sig i en ny situation, som hun aldrig havde skullet forholde sig til før, da toiletterne på hendes gymnasium er kønsneutrale. Hun fortæller: “Jeg brugte et kvindeligt offentligt toilet for første gang i går, efter halvandet år. Og det er ikke fordi jeg brugte herretoilettet før, jeg har været ekstremt heldig. Ret tilfældigt, at alle de situationer hvor jeg har skullet bruge et offentligt toilet, der har det været [køns]neutralt (...) så jeg skulle tænke over det for første gang i går. Det er jo så lidt mærkeligt alligevel, fordi man er vant til det nu, men det er alligevel en ny situation man ikke har siddet i før, så føler man sig helt mærkelig, som om, “jeg passer ikke helt ind her”. ” (Bilag 9). Med Schraubes teoretiske perspektiv kan vi i Annas fortælling se, hvordan toiletterne har en indlejret materialiseret handling i sig, eftersom de var kønsopdelte, hvilket medførte at Anna følte sig forkert (Jensen & Otte 2019: 14; Schraube 2009: 300).

Hun beskriver at hun valgte at anvende dametoilettet, men at hun både følte at hele situationen var mærkelig, at hun selv følte sig mærkelig og ikke i tilstrækkelig grad oplevede at tilhøre det kvindelige køn i, som rummet egentligt var tiltænkt. Dette kan vidne om, at selvom Anna højst sandsynligt ikke ville blive konfronteret af andre piger eller kvinder i situationen, som ville fortælle hende at hun ikke var velkommen på *deres* toilet, så blev hun alligevel konfronteret af indikationerne af, at det rum hun skulle til at træde ind i, kun var godkendt for piger og kvinder til at kunne benytte sig af. Eksemplet viser, at Anna kan siges at have internaliseret den materialiserede handling som ligger indlejret i kønsopdelingen i toiletterne, eftersom hun udelukkende handler- og føler sig mærkelig grundet et kønnende skilt.

Situationen med det første møde med det kvindelige toilet siden sin transition, var ikke den eneste oplevelse vedr. hvilket rum hun 'hørte til', som Anna kunne berette om. Ifm. at hendes gymnasieårgang var på studietur, hvor de skulle overnatte flere nætter, vidste hverken de ansvarlige undervisere eller eleverne (heriblandt Anna selv) på hvilket værelse hun skulle placeres grundet hendes juridiske køn: "*(...) jeg tror der var et eller andet med værelserne her, med at jeg måtte ikke komme sammen med de andre piger fordi et eller andet, et eller andet med at det ikke juridisk er gået igennem. (...) Men det endte med at jeg fik et enkeltværelse.*" (Bilag 9). Ses citatet igennem Bilfeldt et. als. definition af social eksklusion, hvilket bl.a. omhandler at aktører kan blive udelukket fra fællesskaber grundet eksempelvis en bestemt etnicitet, et bestemt fysisk træk eller en bestemt seksuel orientering (Bilfeldt, Jensen & Andersen 2016: 7), kan vi se, at Anna, på trods af at hun har mange kvindelige attributter (hendes navn, hormonelle niveau, pronomen, tøj, hår etc.) der kunne indikere at hun 'hører til pigerne', alligevel ender med at blive ekskluderet fra at komme på et pigeværelse grundet hendes juridiske køn. Dermed vurderes det, af de som fordelte værelser, anså det som værende nemmere at placere Anna på et særskilt værelse, frem for at forsøge at løse situationen og placere hende på et pigeværelse, hvor hun selv oplever at høre til.

Anna er dog langt fra ene om at have stået i situationer, hvor hun er blevet behandlet anderledes end sine klassekammerater. Også Tobias kan berette om særlige situationer, hvor man ikke har kunnet finde frem til, hvilket køn man kunne kategorisere ham som: "*Omkleedningsrummet især, og også det der med når man skal deles op i grupper hvor det,*

sådan, er drenge og piger. Det er ikke så meget mere nu hvor vi er blevet ældre og hvor det sådan lidt er lige meget, men især i omklædningsrummet. Men der talte jeg så med min lærer om det, og jeg gik bare op på det normale toilet, sådan, det der oppe ved siden af klassen og skiftede, så [jeg] kom så ikke i bad alligevel, men altså det tænker jeg sgu er ligemeget. (...) Altså jeg følte mig sådan (...) lidt anderledes og lidt mærkelig (...) så skulle jeg stå lige der i midten og tænke 'hvor skal jeg gå hen?'. ” (Bilag 10). Som påvist med Annas situation ift. værelsesfordelingen, ses det i Tobias’ citat ligeledes, at det fra skolens side i omklædningssituationer har virket nemmere at finde en ‘hverken-eller’-løsning, som lyder på at pigerne og drengene fortsat klæder om hver for sig i deres respektive omklædnings- og baderum, mens Tobias særskilt klæder om inde på et almindeligt skoletoilet, som ikke er tiltænkt omklædning, hvorfor der derfor ikke er mulighed for at komme i bad efter idrætsundervisningen. Som påpeget i Annas situation kan det dermed også i Tobias’ tilfælde ses, at Bilfeldt et. al.s definition af social eksklusion gør sig gældende, eftersom han, grundet sin kønsidentitet, bliver udelukket fra at tilhøre både drenge- og pigegruppen (Bilfeldt, Jensen & Andersen 2016: 7).

6.4.3 Øvrige og mere generelle situationer

Udover de ovenstående konkrete eksempler fra de tre unge transkønnede pigers hverdag vedr. rejsesituationer og kønsopdelte rum eller situationer, fortæller både Tobias og Henrik også om generelle tanker og oplevelser, som de (og Henriks datter) har stået overfor ifm. transitionen fra dreng til pige og tiden derefter.

Tobias sætter ord på, at han, ifm. sin transition, er stødt på problemer i sin hverdag, som han ikke har skullet forholde sig til førhen: “ (...) der er også nogle problemer i hverdagen med det (...) der er nogen jeg kender godt, som måske kan komme med nogle af de dumme jokes (...) sådan random mennesker, eller nej, dem er der faktisk heller ikke så mange kommentarer fra dem af, men der er faktisk ikke så mange der kommenterer det længere (...) Det er mest nok på nettet af eller sådan på Facebook-opslag og sådan, men det gider jeg ikke læse, fordi det er bare sådan nogle gamle mænd der synes det er sjovt at skrive.” (Bilag 10). Man kan

forestille sig, at de venner og bekendte, som kommer med dumme jokes, samt de fremmede mennesker på Facebook, som skriver kommentarer, ikke har intentioner om at påvirke Tobias' forhold til sig selv. Dog kan det tænkes, at handlinger som disse, i værste fald, lige netop kan have negativ indflydelse på Tobias' selvforhold. Honneth, som har udviklet begrebet selvforhold, beskriver at menneskelige subjekter “ (...) *kun er i stand til at opbygge og opretholde et positivt selvforhold ved hjælp af andre subjekters billigende eller bekræftende reaktioner*” (Honneth 2003: 85). Dette betyder, at hvis et menneskeligt subjekt møder det modsatte, altså misbilligende og afkræftende reaktioner, vil dette menneskelige subjekt opbygge og opretholde et negativt selvforhold.

Ligeledes beretter Henrik om, hvordan han tidligere har oplevet sin datter i de situationer, hvor andre mennesker har sat spørgsmålstejn ved hendes køn og den måde, hun oplevede sig selv på. Han fortæller: “ (...) *da hun var... fire - der havde været sådan nogle konflikter i børnehaven (...) de skulle lave sådan nogle ting om morgenen ved morgensamling, hvor man skulle sige noget om sig selv. (...) Man skulle sige navne, man skulle sige hvor gammel man var, og man skulle sige hvad ens forældre hed. (...) Det kunne også være at man skulle sige om man var dreng eller pige. (...) Og når det så var hendes tur, så sagde hun altid “pige” (...) Så kunne det jo ske at - eller, det gjorde det jo så! - at de rettede hende: “Nej! Du er jo en dreng”* (Bilag 13). Henriks udtalelse kan påvise, at datterens forståelse af sig selv blev afvist, og dermed ikke anerkendt, hvilket ifølge Honneth kan vidne om at datteren blev udsat for ringeagt af børnehavens personale (Honneth 2006: 175). Selvom pædagogernes intention sikkert ikke har været at negligere eller på anden vis så tvivl i Henriks datter om hvorvidt hun var en pige, kan disse verbale rettelser af hendes oplevelse af egen kønsidentitet have haft betydning for, hvordan hun så sig selv.

Henrik kan dertil fortælle, at hans datter reagerer stærkt på situationer, hvor udefrakommende sætter spørgsmålstejn ved hendes køn: “ (...) *når hun bliver konfronteret med det. I en situation hun ikke kan styre. Altså hvor hun ikke har kontrol over det, hvor det ikke er hende der beslutter. Så bliver hun.... sindssygt... ked af det! Kan man se. Altså hun bliver sådan helt.... knuger helt sammen, og ligner en person, der bliver udsat for et overgreb (...) altså,*

det er det værste man kan sige til hende. "Jeg tror ikke på, at du er den du er." (...) Det er jo dét hun hører. (...) Det er meget ubehageligt for hende." (Bilag 13). I citatet ses det, at datteren finder konfrontationerne meget ubehagelige, og at disse konfronterende situationer har stor negativ effekt på hendes selvfølelse. Dette kan ses igennem Honneths begreb om selvforhold, hvortil det kan antages at datterens personlighed potentielt skades, når hendes identitet ikke anerkendes (Honneth 2003: 85). Med denne forståelse af de respektive situationer, hvor den transkønnede pige er blevet betvivlet, kan det således tænkes at disse har haft en beskadigende betydning for hende og den måde, hun forstår sig selv på.

I denne analysekategori har vi set på informanternes udtalelser om forskellige situationer, som har bevirket at forvirring og misforståelse er opstået. At disse misforståelser i det hele taget er opstået, har skyldtes, at det ikke har været muligt at kunne få foretaget juridisk kønsskifte, hvorfor de tre unge informanter udadtil ligner at tilhøre det feminine køn, mens deres respektive sygesikringsbevis og pas kategoriserer dem som det modsatte køn. Dette har mundet ud i at udenforstående mennesker ikke har vidst, hvordan de har skullet forholde sig i de respektive situationer.

6.5 De transkønnede unges udvikling efter deres transitioner

I denne analysekategori vil vi belyse de unge transpersoners oplevelser hhv. før- og efter deres transitioner.

Simone, som taler om de erfaringer, hun har erhvervet sig som klasselærer, beskriver hvordan hendes elev tidligere viste alvorlige tegn på mistrivsel inden han fortalte hende, at han følte sig forkert som dreng: "*(...) han har været rigtigt deprimeret i en lang periode, og jeg får at vide af forældrene at han har talt om selvmord og sådan, og det har jeg fået at vide af nogle andre elever også (...) Han var helt, helt nede, og stille i timerne, han var ellers en ret sprudlende dreng tidligere. Så en dag (...) fortæller han, at der er bare noget han har brug for at fortælle, og der er ikke nogen der ved det, og det er meget svært for ham, men at han i*

rigtigt lang tid har følt sig helt forkert, som om han er fanget i den forkerte krop. At han ønsker at være pige (...) ”. Da vi senere i interviewet spørger ind til, hvorvidt eleven stadig virker deprimeret og går rundt med selvmordstanker, fortæller Simone: *“Det ændrede sig lige med det samme. Det var jo så op til sommerferien det her, og så fik han så lov til, ligesom, i sommerferien, at erhverve sig noget pigetøj og gøre de ting han gerne ville, og så var han klar efter sommerferien til bare at være den han nu er. Og det er gået fuldstændigt væk.”* (Bilag 12). Fra de to citater udleder vi at elevens selvforhold har været negativt påvirket af, at han mistrivedes i sin krop og dét køn, han blev tildelt ved fødslen, eftersom han var deprimeret og havde talt om selvmord inden han åbnede op om sin kønsidentitet. Dertil ser vi, at hans selvforhold er blevet forbedret markant, efter han fortalte om sin kønsidentitet til sin lærer og sine forældre, som efterfølgende støttede ham i hans proces, hvilket understreger Honneths pointe om, at man som menneske har brug for støttende reaktioner fra andre for at kunne opnå et positivt selvforhold (Honneth 2003: 85). Dét, at han åbnede op for dem, medførte samtidigt, at han fik mulighed for at ændre sin situation, hvilket bl.a. skete vha. køb af mere feminint tøj og vha. at gøre de ting, han havde lyst til, uden at skulle tage højde for sit køn.

Laura mener tilsvarende at Annas transition har haft en positiv betydning for Anna og på hvad Laura oplever, Anna udsender: *“ (...) socialt kan jeg mærke, at hun er blevet mere feminin. Måske også trækker sig mere over mod pigerne end over mod drengene, men nej, jeg synes at Anna hun er Anna. Jeg føler at hun har fået en større ro i sig selv. Det er egentlig den største forandring jeg kan mærke. Jeg synes at det virker som om at hun er blevet mere grounded i hvem hun er.”* Dertil beskriver hun at Anna, ud over at have fundet mere ro i sig selv, ligeledes lader til at være gladere: *“Det er bare en generel følelse tror jeg. Hun virker gladere og mere tilpas, egentligt. Og det kan jo også være andre ting, det kan også være fordi vi har lært hinanden bedre at kende og forstår hinanden anderledes og bedre, det er svært at sige.”* (Bilag 11). Laura understreger i citaterne, at Anna opholder sig socialt mere hos pigerne nu end tidligere, og at hun især lægger mærke til at Anna lader til at besidde en større ro og glæde i sig selv end før. Dette kan, ligesom i Simones elevs tilfælde, vidne om at Annas forhold til sig selv er blevet forbedret efter hendes transition. Begrebet selvforhold indebærer

en forståelse af, at alle former for moralsk krænkelse er beskadigende for et menneskes personlighed (Honneth 2003: 85). Anvendes denne forståelse med omvendt fortegn kan det siges at enhver anerkendelse kan udgøre en akt, der styrker personligheden. Lauras beskrivelse af Anna kan synes at være udtryk for, at Anna generelt har mødt anerkendelse i sin transitionsproces, eftersom hun virker mere rolig og glad efter hun har gennemgået processen.

Henrik, som, modsat Simone og Laura, hovedsageligt oplever sin datter indenfor hjemmets fire vægge, kan på samme måde som underviserne berette om, at hans datter har ændret karakter betydeligt. Han fortæller: *“Før var hun jo... en lidt sær dreng. Lidt stille. Og lige pludselig, så var hun jo bare en af pigerne. Og det gjorde bare helt vildt meget ved hende. Hendes personlighed og hendes humør. Og hendes trivsel. Hun gik fra at være sådan... lidt mut, og sagt og forsigtig... Gjorde ikke det store væsen ud af sig. Og tænkso. (...) Altså sådan én som... som bare var der (...) Og så til at være med fuld fart på, og.... Virkelig glad pige!”* (Bilag 13). I citatpassagen ses det, at der skete en tydelig forandring i datteren efter familien forstod, at deres datter var en pige, og behandlede hende derefter. Henrik selv er af den overbevisning, at hans datters forvandlede karakter skyldtes, at datteren nu endelig bliver forstået og anerkendt: *“Men det der med at vi ikke hørte efter. Og at hun ikke blev forstået, og... Ja, at hun ikke var hjemme i egen krop... Og så lige pludselig til at blive anerkendt! (...) Hun blev bare så glad, hver gang hun hørte det navn!”* (Bilag 13). I citatet rammer Henrik således lige ned i dét, som Honneths anerkendelsesteori handler om: nemlig opnået anerkendelse fra andre. At datteren følte sig glad hver gang hun blev kaldt sit rigtige navn og følte sig forstået af sin familie, kan vidne om at hun oplevede at blive anerkendt følelsesmæssigt i hendes tætteste relationer, nemlig blandt familien (Honneth 2003: 43). Udover denne iagttagelse af datterens karakterskift har Henrik ligeledes lagt mærke til, at datteren endelig ‘hører til’: *“Så nu er hun bare ‘én af pigerne’. Hun har lige været til pigefødselsdag med klassen i dag (...) det er vildt godt! Fordi vi jo vidste rigtig mange ting og rigtig meget om det her emne her, så da hun startede i skolen. Så kunne vi jo sørge for, at hun kom til at starte som pige.”* (Bilag 13). Dét at Henriks datter inviteres med til pigefødselsdage i klassen, og dermed får adgang til at indgå på lige fod med de andre piger, viser, at hun

bliver inkluderet socialt i pigefællesskabet der findes heri (Larsen & Andersen, 2013; Bilfeldt et. al. 2016.: 9).

I denne analysekategori har vi berørt vores informanternes transitionsprocesser ved at sammenligne citater omhandlende både tiden før transitionens påbegyndelse og den efterfølgende tid. Via disse sammenligninger har vi kunnet belyse at transitionen har været en nødvendighed i den enkelte persons liv og selvforhold, da der ses tydelige positive forandringer i vores informanter efter deres transitioner, hvilket vi ser kommer til udtryk i deres generelle humør og dét, at de synes at hvile mere i sig selv.

6.6 Den manglende viden på trans-områdets betydning for den samfundsmæssige opfattelse af transkønnethed som kønsidentitet

I denne kategori vil vi belyse, hvordan informanterne tillægger viden stor værdi iht. at de transkønnede unge, igennem korrekt viden, kan få mulighed for at lære mere om sig selv, deres kønsidentitet og deres transition. Ligeledes vil vi i det nedenstående berøre, hvordan de transkønnede selv- samt deres omgangskreds sætter ord på, hvor vigtigt en medvirkende rolle viden har for omgangskredsens rummelighed og forståelse vedr. transkønnethed.

6.6.1 Den unge transkønnedes egen viden

Anna fortæller, at hun oplever at medierne ekskluderer transpersoner ved kun at have simplificerede repræsentationer af dem, hvorfor hun mener, at man ikke har mulighed for at lære gennem medier hvad transkønnethed er som kønsidentitet “ (...) fordi man lærer jo ikke noget om det [at være transkønnet] fra medierne og sådan noget, eller jo man lærer om det, men det er i hvert fald ikke på en god måde, og det er heller ikke tilpas visende.” (Bilag 9). Samtidigt beskriver hun, at det netop var igennem medierne, nemlig internettet, hun blev opmærksom på at hun selv er transkønnet: “ (...) Man ved jo ikke noget selv, og så lige

pludseligt finder man en eller anden side på nettet, og så ... "Hov, hvad øh...". Og så slog det mig ligesom [at jeg var transkønnet], og så begyndte jeg så at sige det til folk..." (Bilag 9).

Ligeledes mener hun, at " (...) jo mere folk ved om det, jo mere rigtige billeder vi får af det, jo flere folk tænker "Hov, der er måske noget ved det, måske kan jeg selv være det (...)". (Bilag 9). Det viser, at internettet har haft en afgørende betydning for Annas transition, eftersom hun blev bevidst om sin kønsidentitet herigennem. Ligeledes forestiller hun sig, at det kan have betydning for andre transkønnede at have mulighed for at få viden om transkønnethed ifm. deres transition.

Hvor personer, som tilhører den ciskønnede kønsmajoritet betragter medierne som værende informative og repræsenterende, kan Anna, som er transkønnet, ikke se sig selv som repræsenteret deri. Dét, at medierne, ifølge Anna, ikke repræsenterer transkønnede mennesker, kan dermed ses som værende problematisk, da den manglende information om kønsdiversiteten i samfundet kan medvirke til at ekskludere netop mennesker med anden kønsidentitet end den ciskønnede. Vi ser at udelukkelsen potentielt kan afstedkomme en form for eksklusion af transpersoner, eftersom dét, at de ikke har adgang til viden om deres kønsidentitet er med til at udelukke dem fra at have adgang til de livsvilkår som ciskønnede har adgang til, nemlig at leve i overensstemmelse med deres køn (Bilfeldt et. al. 2016: 8).

På samme måde som Anna, fandt Henrik også ud af at hans datter er transkønnet, efter at have indhentet viden udefra. I hans families tilfælde var det en børnepsykolog, som gjorde dem opmærksomme på muligheden for at deres datter var transkønnet, hvilket medførte at forældrene opsøgte viden om emnet: "*Vi kunne jo slet ikke forestille os at det var noget, man kunne. Hvordan i alverden skulle vi kunne vide det.... Øh, ja, og så satte vi os hjem og læste lidt på det. (...) det er lidt sparsomt, hvad der er opgivet - men på det vi nu kunne finde, der var der jo meget der tydede på, at der var dét [der var tilfældet hos deres datter]*" (Bilag 13). Ligesom i Annas tilfælde, fandt familien også at der ikke var meget tilgængelig information om transkønnethed. Dette viser, på samme måde som hos Anna, at transkønnede som minoritetsgruppe ikke repræsenteres tilstrækkeligt i de tilgængelige materialer som familien kunne finde, hvilket kan siges at ekskludere transkønnede (Bilfeldt et. al. 2016: 8).

Modsat Anna oplevede Henrik og hans hustru dog, at den tilgængelige information de kunne finde, indfangede hvad de så i deres datter. Dette kan indikere, at der kan ses flere nuancer i begreberne social eksklusion og -inklusion, forstået på den måde at transkønnede som gruppe, ikke bliver repræsenteret, men at Henriks transkønnede datter blev repræsenteret. Med andre ord kan det ses at disse to begreber kan operere på flere samfunds niveauer, altså på mikroniveau, ift. at Henrik kunne genkende sin datter i informationsmaterialerne, og på mesoniveau, ift. at minoritetsgruppen transkønnede, ifølge Anna, ikke repræsenteres fyldestgørende i den indhentede information.

Sammenholdes de to informanternes udsagn om medierne og transkønnethed kan disse vidne om, at de begge (hhv. Anna og Henrik på vegne af sin datter) kan siges at være blevet krænket socialt, eftersom de, som gruppe, ikke er repræsenterede i tilgængelige videnskilder. At informanterne ikke oplever sig som værende tilstrækkeligt repræsenterede, kan virke socialt krænkende for transkønnede som gruppe, eftersom de kan siges at blive stigmatiseret herigennem, hvilket i sidste ende kan have konsekvenser for deres selvforhold (Honneth 2003: 83, 88-89). Så på trods af, at det kan synes harmløst at medierne i det danske samfund ikke repræsenterer transkønnede i særlig grad, kan det potentielt have store konsekvenser for de transkønnede subjekter, der ikke repræsenteres.

Informanten Laura opholder sig også ved den viden om transkønnede som medierne frembringer. Hun ytrer, modsat de to andre informanter, at hun oplever at transkønnethed er meget oppe i medierne: *“Men så tror jeg nemlig også, at fordi det [transkønnethed] netop er noget som der er så meget oppe i medierne, og der er så meget fokus på, at man begynder at tænke på, jamen det er jo normen at vi ikke er ens.”* (Bilag 11).

Dog bør der tages højde for, at Laura tager udgangspunkt i medierne anno 2019, hvor de øvrige informanter fortæller om deres oplevelse af medierne i retrospekt, og dermed har udgangspunkt i tidligere erfaringer, fra hhv. 2017 i Annas tilfælde og i 2015 i Henriks tilfælde. Dette kan være udtryk for, at transkønnethed er kommet på dagsordenen i det danske samfund i højere grad end tidligere (eksempelvis via lovændringen i 2014; Jf. afsnit 1.2), hvilket kan have indflydelse på at den almene borger bliver eksponeret for transkønnethed som kønsidentitet gennem medierne.

Laura mener altså at transkønnede repræsenteres i medierne i højere grad end før, hvilket står i modsætning til den tidligere udtalelse fra Anna, som netop mente at transkønnede ikke var repræsenteret i medierne. Selvom det ville være et ønskværdigt scenarie, er det nødvendigt at vi her forholder os kritiske til det faktum, at Laura er ciskønnet, og dermed tilhører kønsmajoriteten i Danmark. Derfor ser vi, på trods af at det er positivt at hun oplever at der er mere fokus på området, at dét, at Laura ikke selv er transkønnet, kan gøre at hun ikke er opmærksom på samme måde som en transkønnet vil være, på at der ikke findes tilstrækkelige repræsentationer, og at hendes udtalelse derfor ikke nødvendigvis kan ses som værende udtryk for hvorvidt transkønnede repræsenteres tilstrækkeligt.

I interviewet med Anna, fortæller hun om at være under hormonbehandling ifm. hendes transition. Følgende citat viser, at hun, inden hun påbegyndte sin behandling på Sexologisk Klinik, ikke var bekendt med at hun havde denne mulighed: *“Ja. Før det [Behandlingen på Sexologisk Klinik], der vidste jeg jo ikke rigtigt noget, så tænkte jeg ikke at det [hormonbehandling] var muligt, jeg tænkte ikke særligt meget over det, men lige så snart jeg kom ud med det, og begyndte at få informationer, så er det bare sådan "Okay, nu vil jeg gerne have det der tak.”* (Bilag 9). Citatet kan indikere at samfundets manglende information om transkønnethed har medført, at Anna ikke har påbegyndt sin hormonbehandling, hvilket igen skriver sig ind i at transkønnede kan siges at udelukkes fra det generelle vidensbillede, eftersom det ikke er almen viden, at hormonbehandling er en reel behandlingsmulighed for mennesker, der ønsker at leve som det modsatte køn, hvilket kan ses som værende ekskluderende (Bilfeldt et. al. 2016: 8). Det kan i Annas tilfælde ses, hvordan den manglende information vedr. behandlingsmulighederne for transkønnede kan afstedkomme en diskriminering af transkønnede som gruppe, hvilket af Honneth defineres som retlig krænkelse (Honneth 2003: 88). Citatet fra Anna fortæller ydermere, at den viden om muligheden for hormonbehandling som hun blev bekendt med, havde en afgørende betydning for hendes transitionsproces. Denne manglende viden vedr. muligheden for at få hormonbehandling tegner et billede af, at ovenstående retlige krænkelse har haft direkte negativ betydning for Annas selvforhold, eftersom det kan siges at have forsinket hendes transitionsproces, at hun ikke havde denne viden (Honneth 2003: 87). Tidligere havde Anna

ikke været bekendt med, at hun havde mulighed for- og ret til hormonbehandling, men citatet viser at hun, så snart hun blev informeret om muligheden, satte processen i gang. Dette kan betyde, at Anna, havde hun kendt til hormonbehandling før, ville have påbegyndt processen tidligere i livet.

Henrik giver ligeledes udtryk for, at den begrænsede information omhandlende transkønnethed gjorde det svært for ham og hans hustru at forstå, at deres barn gav udtryk for ønsket om at være en pige: *“Altså... Det havde jo slået mig, at det var dét der kunne være på spil! Men jeg havde ingen idé om, at det også - altså, at det kunne være en mulighed som barn.”* (Bilag 13). I citatet ses det således, at det ikke er almen viden, at der findes en mulig kobling mellem små børn og transkønnethed. Den begrænsede information kan, som vi tidligere har fundet i denne analysekategori, siges at udtrykke hvordan transkønnede ekskluderes, hvilket potentielt kan virke krænkende for de transkønnede subjekter (Bilfeldt et. al. 2016: 8; Honneth 2003: 88-89).

Dét, at Henrik affærdigede at hans datter kunne være transkønnet grundet dét at hun er et lille barn, er udtryk for den problematik der ligger grund for dette speciales tilblivelse. At udenforstående ikke mener at små børn evner at være bevidste om deres kønsidentitet, blot fordi de er børn kan siges at tale sig ind i den forståelse der ligger bag den nuværende lovgivning om at man skal være myndig for at kunne foretage juridisk kønsskifte. At Henrik ikke var klar over, at hans dengang toårige datter kunne være bevidst om at hun var transkønnet, kan formodes at være betinget af den måde, vi som samfund forstår børn som værende umyndige - og dermed ubevidste om dem selv - indtil de fylder 18 år. Vi ser herudfra et behov for at omstrukturere måden vi anskuer børn og deres evner til at være bevidste om sig selv, hvilket vi bl.a. ser vil kunne gøres ved at lovliggøre juridisk kønsskifte for transkønnede under 18 år.

6.6.2 Andre menneskers viden

I det følgende citat beskriver Anna hvordan transpersoner til tider portrætteres stereotypt i medierne, men at de billeder der vises, ikke altid er retvisende: *“De her stereotyper de hjælper heller ikke, de der dragqueens der, så blander folk det sammen og tror "Okay, transpersoner det er bare mænd der godt kan lide at gå i kjole og makeup" (...) det er problematisk uvidenhed. Man har de forkerte billeder. Og så bliver de også altid sådan en joke. Sådan; "Haha, det er faktisk en mand" (...).”* (Bilag 9). Citatet viser, at Anna finder det problematisk at transpersoner bliver portrætteret simplificeret og stereotypt, eksempelvis som værende mænd der bare godt kan lide at gå i kjole og makeup, eftersom det giver den almene befolkning et forkert videns-billede af, hvad transkønnethed er. Set igennem Honneths perspektiv kan citatet vidne om, at den fejlrepræsentation der finder sted i samfundet, ifølge Anna, kan have en negativ effekt på transkønnedes selvforhold, eftersom subjekterne omkring dem, grundet disse forkerte billeder af transkønnede, anser transpersoner som en form for joke. Ifølge Honneth er det, for at opretholde et positivt selvforhold, nødvendigt at menneskerne omkring én giver *“billigende eller bekræftende reaktioner”* (Honneth 2003: 85), hvilket dét at blive set som en joke ikke kan siges at være.

Ud fra ovenstående pointe ser vi hvordan mediernes unuancerede fremstilling af transkønnede medfører negative konsekvenser for transpersoner, da netop en sådan ukorrekt fremstilling står alene, hvorfor dette bliver det eneste billede de danske tv-seere bliver mødt af. Vi ser derfor at medierne både har en vigtig rolle- og et stort ansvar i at fremstille transkønnede retvisende og på den måde oplyse den danske befolkning om emnet. Vi vil hermed advokere for, at medierne bør fremvise et mere nuanceret billede af transkønnethed netop for at sikre, at transkønnede kan leve i overensstemmelse med deres kønsidentitet, men også at befolkningen vil udvise en større accept af transkønnede.

Tobias fortæller, at hans klasse er blevet mere accepterende over for det faktum at han er transkønnet. Denne accept tillægger han dét, at de har fået større viden på området: *“Jeg*

synes ofte det er meget med, at når man er uvidende om noget, så har man også svært ved at sætte sig ind i det, og sådan, kunne forholde sig til det (...), jeg har også lige haft en fremlæggelse om det, sådan, i projektugen, om at være transkønnet, med min veninde, og nu synes jeg folk er meget bedre til, sådan, at håndtere det.” (Bilag 10). Tobias oplever at folk, i takt med at de har opnået større viden om transkønnethed, bedre håndterer hans kønsidentitet, kønsidentitet, hvorfor det kan antages at Tobias’ selvforhold, som ifølge Honneth er afhængigt af andre subjekters bekræftende reaktioner, påvirkes positivt af hans klassekammerater da de, ifølge Tobias, er blevet bedre til at håndtere at han er transkønnet (Honneth 2003: 85).

Som nævnt i afsnit 6.2.1 holdt Anna ligeledes en fremlæggelse for sin klasse om transkønnethed, da hun sprang ud. Anna opholder sig ikke ved hvorvidt fremlæggelsen medførte en ændring hos hendes klassekammerater, men Tobias fortæller at hans klassekammerater blev bedre til at håndtere hans kønsidentitet, hvorfor det kan siges at have haft positiv indflydelse på hans proces.

Dét faktum, at Anna og Tobias overhovedet er i stand til at fremlægge for klasserne, vidner om at de er to ressourcestærke unge mennesker, som formår at tage ejerskab over eget liv, hvilket kan have været en væsentlig faktor for at de har besluttet sig for at stille sig op foran deres respektive klasser og fremlagt. Vi ser således, at det ikke er en selvfølge at alle unge transpersoner per automatik har tilsvarende ressourcer som Anna og Tobias, hvorfor det ikke kan formodes at alle andre unge transpersoner vil have mulighed for at gøre det samme. Vi stiller os samtidigt kritiske overfor, hvorvidt det bør være den enkelte transkønnede elevs ansvar at skulle oplyse sine klassekammerater om kønsidentiteten transkønnethed. Hertil tænker vi, at ansvaret om at få udbredt- og oplyst om en mere mangfoldig kønsforståelse i højere grad bør pålægges de institutioner, børn og unge opholder sig i.

Laura fortæller, at hun som underviser har oplevet at hendes elever irettesatte hende ifm. køn, da eleverne i en undervisningssammenhæng skulle lære at udarbejde spørgeskemaundersøgelser. Hertil beskriver hun, at hun har ændret sin forståelse af køn, hvortil hun sagde til sine elever at de, i angivelsen af køn i spørgeskemaundersøgelser, selv

må vurdere hvad de finder relevant: *"Jamen det [kønnet] må i definere i forhold til hvad i ønsker der skal med i jeres undersøgelse, hvis i ønsker at der skal stå transkønnet eller de forskellige betegnelser, så gør det, det er helt okay". (...) Så på den måde, så lærer man jo, (...) også fordi eleverne stiller nogle krav og nogle spørgsmål, hvor man selv lige må vende og sige "Gud ja, det var da egentligt et forstokket syn jeg havde på det". Og så snakker vi jo om det."* (Bilag 11). Citatet vidner om, at Laura udvikler sin forståelse af køn til at være mere rummelig, netop på baggrund af elevernes krav, hvilket skriver sig ind i pointen fra forrige afsnit om, at mere viden kan medføre en større billigelse af forskellige kønsidentiteter. Dette kan antages i sidste ende at medføre en udvikling af et positivt selvforhold hos de af Lauras elever, herunder Anna, som muligvis ikke er ciskønnede (Honneth 2003: 85). Ydermere kan dét, at Laura medtænker forskellige kønsminoriteter i undervisningen om spørgeskemaer, være udtryk for, at hun, med sin nye viden, anerkender mennesker med andre kønsidentiteter retligt, eftersom hun netop forsøger at inkludere dem på lige fod med ciskønnede mennesker, fremfor at udelukke dem, hvilket kan ses som værende stigmatiserende (Honneth 2003: 43).

I denne analysekategori har vi, via specialets teoretiske analysebegreber, fundet at tilgængelig viden og større rummelighed for transpersoner hænger (uløseligt) sammen, hvorfor viden er en vigtig medfaktor for både transpersonerne selv og for andre omkring dem, til bedre at kunne forstå transkønnethed. Hvad vi ydermere har fundet er, at den tilgængelige viden ikke er nok i sig selv - det er ligeledes væsentligt, at den viden som den enkelte person kan finde frem til, også er nuanceret og formår at fremvise det korrekte billede af transpersoner og transkønnethed.

6.7 Forældrenes betydning for det transkønnede barns transitionsproces

I denne analysekategori vil vi belyse, hvordan vores informanter beskriver og oplever de situationer, hvor de fortalte familien, at de var transkønnede. Yderligere vil vi komme ind på, hvilken rolle forældrene spiller i de transkønnede unges transitionsprocesser - herunder

hvordan forældres anerkendelse (eller mangel derpå) har betydning for de unge transkønnedes identitetsdannelse.

6.7.1 Forældrenes reaktion - set fra den enkelte unges perspektiv

Anna fortæller i interviewet, hvordan hendes forældre i starten håndterede det, da hun fortalte dem at hun var transkønnet, og at de forsøgte at ignorere hendes kønsidentitet, ved ikke at tale om den: “ (...) Og så prøvede de at glemme det, de snakkede ikke rigtigt om det, og sådan. Prøvede lidt at ignorere det fuldstændigt, kaldte mig stadigvæk det forkerte [navn] - det gør de stadigvæk - de er de eneste der ikke er med på den. Men de vil gerne skrive under på mine papirer når jeg kommer med dem i hånden (...) de prøver bare sådan at glemme det, tænker jeg. De vil ikke stå ved det. (...) ” (Bilag 9). Citatet antyder hvordan forældrene, som de eneste, stadigvæk kalder Anna ved sit gamle navn og dermed ikke vælger at imødekomme hendes ønske om at blive omtalt som Anna. Dette kan vidne om, at de tillægger hendes ønske om at være en pige en meget lille værdi, og at de ydermere aktivt vælger at nægte Anna anerkendelse for at være den hun er, hvilket, ifølge Honneth, kan betegnes som værende ringeagtende (Honneth 2006: 175). Vi ser i eksemplet, at Annas forældre kan siges at overtræde en moralsk norm ved at nægte at kalde hende ved hendes rigtige navn, og derigennem ikke lader hende være den person hun er (Ibid.: 183).

Annas følgende udtalelse viser, hvordan forældrene i interaktionen med hende, anvender non-verbal kommunikation i form af tegn og fagter i kontakten med hende, og at de dermed bevidst vælger ikke at hilse på hende ved navn: “Og så holdt de op med at nævne mit navn, så nu hedder jeg ikke noget. "Hallo" - de peger på mig. De vil ikke sige det. De peger på mig, går hen til mig og siger “hej” i stedet for mit navn.” (Bilag 9). Dét at hun nævner, at hun nu ikke hedder noget, kan indikere, hvordan forældrene, som nævnt ovenfor, udviser en anerkendelses-benægtende adfærd overfor Anna som person, hvorfor man kan argumentere for, at kommunikationen imellem Anna og forældrene indeholder et krænkelser-aspekt.

Den form for krænkelse, vi ser Anna udsættes for, via forældrenes ringeagt, kan ifølge Honneth defineres som en social krænkelse, eftersom forældrene nægter at hilse på hende ved navn (Honneth 2003: 88-89).

Annas far havde givet udtryk for, at når Anna havde skiftet sit navn juridisk, så ville han begynde at kalde hende Anna: “ (...) ”Ej, når du så har skiftet navn juridisk, så skal jeg nok begynde”. (...) Ja, og er han begyndt? Nej.” (Bilag 9). Denne udtalelse giver et indtryk af, at Annas far stadig ikke har valgt at anerkende Anna som den hun er, på trods af at han havde givet udtryk for at han ville anvende hendes nye navn. Dette udviser såvel en misbilligende adfærd og reaktion fra hans side, som en manglende vilje til at anerkende sin datter som den hun er, og kan ifølge Honneth have konsekvenser for Annas selvforhold, da selvforhold er betinget af bekræftende reaktioner fra menneskene omkring én (Honneth 2003: 85).

Den anerkendelse, Anna ikke oplever at modtage fra sine forældre, kan bunde i at forældrene hverken er blevet vejledt- eller støttet i, hvordan de bedst muligt kan håndtere dét, at der er et transkønnet barn i familien. I Henriks families tilfælde blev der bl.a. tilbudt hjælp fra en børnepsykolog fra PPR, som var med til at støtte familien i at støtte deres datter. Denne eksterne hjælp har vi ikke kunnet udlede fra Annas interview. Hertil kan det formodes, såfremt Annas forældre var blevet vejledt på lige fod med Henrik og hans hustru, at familien bedre havde kunnet støtte deres datter.

Vi forestiller os dertil, at de fleste forældre generelt har de bedste intentioner ift. at hjælpe, støtte og nære omsorg for deres børn, men samtidigt ser vi, at de vilkår, som den enkelte familie er underlagt, er af afgørende betydning for hvordan disse intentioner reelt udføres i praksis. Henriks familie har tilsyneladende haft de rette forudsætninger for at kunne støtte- og rumme datterens kønsidentitet. Dette kan dog ikke forventes at alle andre familier med transkønnede børn ville have mulighed for, eftersom forskellige familier vil være underlagt forskellige betingelser for at kunne rumme og forstå transkønnethed.

Modsat Anna, oplever Tobias en mere anerkendende og imødekommende tilgang fra sine forældre. Dog havde de brug for tid til at bearbejde dét, at Tobias er transkønnet: “*Altså i starten, der var de meget, sådan, kritiske overfor det, og de havde (...) meget svært ved at*

sætte sig ind i det, fordi at det var jo meget nyt, det der med at være transkønnet for dem (...) ” (Bilag 10). Citatet kan antyde, at Tobias har haft en vis forståelse for, at det i starten var svært for forældrene, hvorfor de var kritiske overfor deres søns situation, da transkønnethed for dem var et nyt fænomen. Han udtrykker dog samtidig, at “ (...) *her med tiden er det blevet meget bedre og det har også udviklet sig fra jeg ikke måtte (...) gå med taske til, at nu må jeg, sådan, stort set de fleste ting.* ” (Bilag 10). Tobias’ forældre har med tiden fået informationen bearbejdet, og som citatet indikerer imødekommer de nu de fleste af hans ønsker. Den anerkendelse de udviser, kan af Honneth betegnes som værende en social anerkendelse, hvilken er essentielt for en “*vellykket identitetsdannelse*” (Honneth 2003: 43). Tobias’ forældres anerkendende reaktion og adfærd over for ham kan derfor ses som havende en vigtig og positiv indflydelse på hans identitetsdannelse som transkønnet pige.

6.7.2 Forældrenes reaktion - set fra en forælder og en lærers perspektiv

Simone oplever at hendes elevs forældre har haft en anerkendende tilgang til deres barns kønsidentitet. Simone udtrykker, hvordan elevens mor imødekommer sit barns ønske om at gå i pigetøj: “ (...) *så havde han aftalt med sin mor, at efter han havde sagt det den samme dag, så skulle han i H&M og købe tøj fra pigeafdelingen.* ” (Bilag 12). Ifølge Honneth, er alle menneskers identitetsdannelse betinget af, at de bliver anerkendt af andre, herunder mennesker man er i intime relationer med (Honneth 2003: 43). Vi ser, at elevens forældre har en særlig rolle i hans identitetsdannelse, eftersom de må antages at være i en intim relation med ham.

For Henrik og hustruen spillede FSTB og netværket heri en stor rolle i hvordan de kunne forstå deres datters kønsidentitet: “ (...) *at spejle sig lidt i dem, det var helt vildt så meget det gjorde. For os som forældre, så var det rigtig rart at se at... ja, at det faktisk ér noget, man kan, det her. Den er god nok. Så vi kan trygt støtte vores barn (...)* ”. Dertil fortæller han, at han og hans hustru valgte at give deres datter mulighed for selv at vælge, hvordan hun ønskede at blive omtalt- og tiltalt: “ (...) *Og det sagde vi så til hende. At “nu forstod vi godt*

at hun var en pige, og at hun selv selvfølgelig kunne have lov til at vælge sit navn". Og at hun også selv måtte bestemme om vi skulle sige "han" eller "hun" (...) " (Bilag 13). For Henrik var dét at kunne spejle sig i- og støtte sig til andre forældre i lignende situationer medvirkende til, at han og hustruen kunne støtte deres barn. Desuden fortæller han, at familien valgte at lade deres datter vælge sit navn og pronomen. Dét at familien støtter datteren i hendes ønske om at være pige, indikerer, at de anerkender hende, og derfor kan der her, på samme måde som i Simones elevs tilfælde, siges at være tale om social anerkendelse i intime relationer, hvilket vi antager der findes mellem familien og datteren (Honneth 2003: 43).

Senere i interviewet kommer Henrik ind på, hvordan datterens ønske om at gå i pigetøj gav anledning til bekymring: *" (...) Og jeg skulle virkelig arbejde meget med det [At hans datter ville have pigetøj på]. Vi havde det virkelig svært med det. Vi var bange for at hun skulle blive drillet (...) "* (Bilag 13). Denne bekymring omhandlende det faktum, at Henriks datter er født som dreng, men gerne vil gå i pigetøj, kan overføres til Bilfeldt et. als. forståelse af, hvordan praksisser, der ikke stemmer overens med dét som samfundet finder passende, potentielt kan afstedkomme en social eksklusion (Bilfeldt et al. 2016: 7). Man kan argumentere for, at samfundets forestilling om, hvordan piger og drenge bør gå klædt, har givet Henrik anledning til bekymring, og at hans datter som konsekvens af hendes kønsidentitet, potentielt kan opleve at blive ekskluderet fra fællesskabet.

I denne analysekategori har vi illustreret hvordan unge transpersoners selvforhold påvirkes af hvorvidt deres forældre hhv. anerkender eller ikke anerkender deres kønsidentitet og ønsker, og at støttende forældre kan siges at have en positiv indflydelse på transkønnede unges identitetsudvikling.

7.0 Diskussion af specialets metodiske implikationer

I det følgende vil vi diskutere nærværende speciales resultaters anvendelighed, hvortil vi vender tilbage til de metodiske overvejelser og valg, vi tidligere har beskrevet i kapitel 5.

Hertil finder vi det relevant at diskutere hvorvidt undersøgelsen lever op til de tre kvalitetskriterier reliabilitet, intersubjektivitet og refleksivitet, som nu vil uddybes. Dertil vil det diskuteres, hvorvidt analysens resultater vil kunne overføres til lignende sammenhænge.

7.1 Reliabilitet

Hvor reliabilitet dækker over hvorvidt forskeren har anvendt de rette måleredskaber indenfor kvantitativ forskning, samt hvorvidt éns forskningsresultater kan reproduceres, omhandler reliabilitet, i den kvalitative forståelse som Christensen et. al. præsenterer, hvorvidt forskeren har begået systematiske fejl - såsom hvorvidt de rette informanter er valgt til et interviewstudie, og hvorvidt forskeren har valgt at indhente den rette empiri ifm. at belyse sit forskningsspørgsmål. Dertil må det nævnes, at det indenfor kvalitativ forskning hverken er muligt at genskabe sine resultater, eftersom det analytiske fund afhænger af forskerens fokus (2008: 82).

Som tidligere nævnt (Jf. afsnit 5.2.3) har vi interviewet hhv. to transkønnede unge, én folkeskolelærer, én gymnasielærer samt én far til en transkønnet pige. Hertil knytter sig forskellige diskussioner;

1) Med dette speciale har vi ønsket at undersøge hvilken betydning dét, at have et fejlkønnende CPR-nummer uden mulighed for at ændre det før man fylder 18 år, har for unge transpersoner. Dette har vi forsøgt at besvare ved at foretage to interviews af transkønnede unge. Det kan her diskuteres hvorvidt to menneskers udsagn kan bruges til at sige noget om unge transpersoner *generelt*.

Her finder vi det aktuelt at inddrage Klaus Holzkamps begreb ‘mulig almengørelse’. Dette begreb rummer forståelsen af, at “*bestemte typiske grundsituationer af menneskelige handlemuligheder*” kan almengøres (Holzkamp 2005: 30). Holzkamp mener, at man med udgangspunkt i et specifikt tilfælde, med dertilhørende specifikke betingelser og dermed handlemuligheder, kan udlede, at andre mennesker under samme betingelser må have de samme muligheder for at handle (Ibid.). Deri ligger en forståelse af, at man, på sin vis, kan generalisere ud fra enkeltstående tilfælde. Samtidigt argumenterer han for, at der findes

særlige samfundsmæssigt betingede grundsituationer, netop ud fra måden samfundet er struktureret på (Ibid.). Dermed kan der, ud fra denne tanke, argumenteres for, at de to piger, alene fordi de begge bor i Danmark, befinder sig i nogenlunde ens grundsituationer. Dét, at de to unge pigers historier minder om hinanden, bl.a. ved at de begge går i skole, har lignende tanker ang. det at rejse, at de begge har fremlagt for deres klasser om transkønnethed ifm. deres transition mm. understøtter tanken om mulig almengørelse, eftersom disse ligheder giver indblik i hvordan deres hverdag er præget af lignende sammenhænge. Ud fra dette kan det antages, at andre unge transkønnede piger potentielt kan opleve dét at være transkønnet på samme måde som vores to informanter beskriver.

2) På samme måde som i ovenstående tilfælde, har vi ønsket at undersøge hvordan transkønnede unge rummes i institutionelle sammenhænge, hvilket vi belyser gennem to interviews af hhv. en folkeskolelærer og en gymnasielærer, samt ved at have fokus på institutionelle sammenhænge i de øvrige interviews. Her kan det diskuteres, hvorvidt man kan sammenligne lærere fra to forskellige institutioner. Vi vil igen henvise til Holzkamps begreb om mulig almengørelse, eftersom vi vil argumentere for, at folkeskolen og gymnasier strukturelt set kan sammenlignes med hinanden. Dette mener vi bl.a. at de kan, eftersom opbygningen af de to institutioner er meget ens; Hierarkisk er de bygget op med en rektor, øvrig ledelse og dernæst lærere. Derudover bliver eleverne delt ind i klasser på forskellige årgange. Med andre ord kan skolerne ses som nogenlunde ens samfundsmæssigt strukturerede grundsituationer, hvorfor vi mener, at de kan anskues som værende sammenlignelige (Holzkamp 2005: 30).

Som vi påbegyndte transskriptionen af de foretagne interviews, blev vi opmærksomme på, at Tobias' udtalelser adskilte sig fra de øvrige informanternes. Han tilbød os generelt meget korte svar, og uddybede ikke sine udsagn i nogen særlig grad, når vi forsøgte at spørge ind til hans oplevelser (Bilag 10). Vi har reflekteret over, hvorvidt hans alder har haft betydning for hans måde at formulere sig på. Tobias er den yngste informant vi har benyttet i specialet med sine 15 år, og han går i folkeskole. Muligvis bevirker dette, at han endnu ikke, i samme grad som de andre informanter har udviklet et så reflekteret sprog for at kunne uddybe specifikke hændelser, da han, til trods for at kunne betegnes som værende 'ung' befinder sig tættest på

den grænse der findes mellem dét at være barn og ung. Som vi arbejdede med materialet, ærgrede vi os over, at vi ikke selv var bedre til at spørge mere uddybende ind til hans korte svar, da der flere steder i interviewet findes passager med stort potentiale for emner til analysen. Dog mener vi stadig, at interviewet kan bruges, da han flere gange svarede meget fyldestgørende på vores spørgsmål.

En anden informant som vi mener kan have en særlig betydning for vores empiris kvalitet er Henrik. Henrik taler, som nævnt, på sin datters vegne (Jf. afsnit 5.2.3). Dette er noget vi, undervejs igennem analysen, har reflekteret over, eftersom han i nogle citater udtaler sig om, hvordan hans datter oplevede specifikke situationer. I et citat beskriver han eksempelvis hvordan hans datter, i en svømmehal, blev konfronteret med at hendes biologiske køn ikke stemte overens med hendes oplevede køn, og hvordan man, ifølge Henrik, kunne se at datteren blev frustreret og ked af det og at situationen var meget ubehagelig for hende (Bilag 13). Det vi især har opholdt os ved, er tanken om, hvorvidt Henrik er i stand til at tale om hvordan hans datter oplever ting, eftersom han kan siges at være en sekundær kilde til datterens oplevelser. Vi vurderer, at Henrik er tæt på sin datter, hvilket må medføre en stor viden om, hvordan hun har det og oplever verden, hvorfor vi valgte at interviewe ham. Men man kan reflektere over, hvorvidt den information han tilbyder, afspejler datterens faktiske oplevelser fuldstændigt, eller om der findes elementer, vi ikke får indblik i.

7.2 Intersubjektivitet

Kriteriet intersubjektivitet kan siges at dække over de subjektive valg, der er foretaget i løbet af undersøgelses- og analyseprocessen. Christensen et. al. nævner at eksempler kan være, hvorvidt man har anvendt logiske citater og passager i empirien ifm. at illustrere analytiske pointer, og mere overordnet, hvorvidt læseren kan følge den forskningsproces, der har fundet sted og se sammenhæng mellem forskningsspørgsmål, metode, analyse og resultater. Derudover bør man som forsker også forholde sig til, hvorvidt éns resultater er begribelige og meningsfulde ifm. forskningsspørgsmålet (2008: 82-83).

For at sikre at læseren har kunnet følge vores forskningsproces, har vi tilstræbt at gøre specialet transparent. Derfor har vi løbende igennem specialet defineret de refleksioner og tanker, der har ligget til grund for de valg vi har truffet, både ifm. projektets omhandling, men også metodisk og teoretisk. Derfor har vi valgt, i de indledende kapitler, at udforme et refleksionsafsnit, således at læseren har kunnet få indblik i netop refleksioner og grundlag for disse valg. Derudover har vi løbende, undervejs i analysen reflekteret over vores analytiske fund.

7.3 Refleksivitet

Refleksivitet som kvalitetskriterium indebærer, at man som forsker bør være bevidst om den kontekst man befinder sig i, og hvilken indflydelse den har haft på tilblivelsen af undersøgelsen, samt hvilken indflydelse man selv har haft på forskningsprocessen, herunder ved at definere sine forudfattede mening (Ibid.: 83). Som beskrevet i kapitel 3, har den kritiske teori, hvilken vi har arbejdet med som udgangspunkt i denne undersøgelse, et udgangspunkt i forskerens opfattelse af hvordan tingene *bør* være; altså forskerens normativitet. Derfor finder vi det relevant at reflektere over- og forholde os kritisk til vores normativitets indflydelse på tilblivelsen af dette speciale.

Specialet er, som tidligere nævnt (Jf. afsnit 2.4) udsprunget af et ønske om at sætte fokus på hvorvidt det bør være muligt for unge transpersoner at få foretaget juridisk kønsskifte - netop fordi vi mener, at det bør være muligt.

Hvorvidt vi, tre ciskønnede kvinder, som aldrig har- eller kommer til at opleve uoverensstemmelser mellem vores sociale- og juridiske køn, har ret til at foretage en vurdering af, at juridisk kønsskifte for unge transpersoner er det vigtigste emne på transområdet, kan diskuteres. Som allerede nævnt (Jf. afsnit 2.4) valgte vi oprindeligt at arbejde med dette emne efter at have været i kontakt med FSTB ifm. et tidligere semester. Derfor er det ikke et emne vi alene har vurderet som værende vigtigt. Og eftersom vi har valgt at tale med de unge transpersoner selv, mener vi, at vi har gjort hvad vi kan, for at

stemmen som høres i dette speciale, ikke er vores, men tværtimod de unge transkønnedes, som trods alt er de personer, vi har skrevet dette speciale på vegne af.

8.0 Konklusion

I dette speciale har vi været optagede af at undersøge hvilke betydninger det juridiske kønsskifte har for transkønnede børn og unge, for at få indblik i hvorvidt unge transkønnede krænkes af det danske samfunds eksisterende rammer. Vi har været særligt nysgerrige på at få indblik i førstepersonsperspektivet fra hhv. to transkønnede unge, en far til en transkønnet datter, samt to lærere, hvoraf den ene har en transkønnet pige i sin klasse, mens den anden har en elev med en flydende kønsidentitet.

Specialets analyse består af syv kategorier, hhv. *'CPR-nummeret og andre kønsregulerende teknologier'*, *'Daginstitutioners- og almene uddannelsesinstitutioners juridiske rammers betydning for transkønnede elever'*, *'Betydningen af andre menneskers forståelse for unge transkønnedes særlige situation ift. CPR-nummeret'*, *'Ubehagelige hverdagssituationer for transpersoner med et forkert CPR-nummer'*, *'De transkønnede unges udvikling efter deres transitioner'*, *'Den manglende viden på trans-områdets betydning for den samfundsmæssige opfattelse af transkønnethed som kønsidentitet'* og *'Forældrenes betydning for det transkønnede barns transitionsproces'*. Under hver analysekategori er forskellige elementer i informanternes liv blevet belyst gennem vores anvendte teoris begreber. Derudover indeholder kategorierne forskellige diskussioner af specifikke udsagn, som vækkede yderligere refleksioner. På baggrund heraf, vil vi nu besvare vores problemformulering:

Hvordan påvirker de juridiske rammer, som CPR-nummeret sætter, hverdagslivet for transkønnede personer under 18 år, og hvilke fordele og ulemper findes der i en eventuel muliggørelse af juridisk kønsskifte for transkønnede under 18 år?

8.1 CPR-nummerets betydning og anerkendelsespotentialitet i, at lovliggøre juridisk kønsskifte for unge transpersoner

I dette indledende afsnit vil vi besvare vores problemformulering, og dermed både komme ind på hvilke særlige rammer CPR-nummeret sætter for transkønnede unge, hvilke betydninger dette har for dem samt hvilket anerkendelsespotentialitet der findes i at muliggøre det juridiske kønsskifte for transpersoner under 18 år.

8.1.1 CPR-nummeret i digitale- og institutionelle sammenhænge

Vi har kunnet påvise at transpersoner kan anvende adskillige former for teknologier, som kan være med til at regulere og dermed ændre deres udtryk. Vi har fundet, at CPR-nummeret har en særlig relevans ifm. især digitale systemer, bl.a. E-boks og ens lægejournal, hvor personlig data er knyttet til ens CPR-nummer. Her opstår en problematik, når man opnår juridisk kønsskifte, ved at denne personlige data går tabt.

Vi har derudover fundet, at vores informanter har oplevet institutionelle rammer som værende begrænsende i både skolen og børnehaven ifm. CPR-nummeret, eftersom skolens intranet og børnehavens check-in-system er bundet op herpå, hvilket betyder at eleverne og børnene, på trods af at underviserne og pædagogerne er bekendte med- og respekterer elevernes kønsidentitet, alligevel konfronteres med deres køn når de logger på intranettet eller råbes op om morgenen.

Samtidigt har vi fundet, at de rammer, som CPR-nummeret skaber, har medført, at både lærere, pædagoger og forældre har skullet omgå CPR-nummersystemet, for at kunne anerkende deres elever og børn, når der har opstået uoverensstemmelser mellem det sociale køn og det juridiske køn. Ud over CPR-nummerets begrænsende virke, har vi fundet at både lærere-, pædagoger-, samt medelever i høj grad rummer de transkønnede elever- og børns forskellighed fra dem selv.

8.1.2 Omkringværende menneskers betydning for CPR-nummerets brug

Vi har derudover belyst hvordan vores transkønnede informanter har været direkte afhængige af, at menneskene omkring dem (både personlige relationer, men også fagfolk), og at de har haft en afgørende betydning for vores informanternes muligheder for at kunne trives i deres kønsidentitet med deres forkerte CPR-nummer.

8.1.3 CPR-nummerets betydning ved rejser

Vi har derudover fundet, at der findes særlige situationer i hverdagslivet for transkønnede, hvor de konfronteres med deres kønsidentitet. Dette sker bl.a. når informanterne har skullet rejse, hvor de har benyttet deres pas med et forkert-kønnende CPR-nummer skrevet ind deri. Ligeledes forekommer der situationer, hvor selve de fysiske omgivelser skaber forvirrende- eller begrænsende rammer for transkønnede - nemlig i valget af, hvorvidt man skal benytte herre- eller dametoilettet. Ydermere har vi fundet, at der i løbet af informanternes transitionsproces har været opstået misforståelser grundet uoverensstemmelser mellem deres juridiske- og sociale køn, hvilke informanterne har oplevet som værende meget ubehagelige. At disse situationer i det hele taget er opstået, kan siges at have været forårsaget af, at det ikke har været muligt for informanterne at få foretaget juridisk kønsskifte.

8.1.4 Fordele og ulemper ved muliggørelsen af juridisk kønsskifte

Ovenstående tegner et billede af, at muligheden for juridisk kønsskifte for transkønnede under 18 år ville have en stor betydning den måde, de kan bruge de digitale systemer der findes i de institutioner de færdes i, hhv. i børnehaven og i skolen. Selvom underviserne i skolerne samt medarbejderne i børnehaven har støttet informanterne ved at kalde dem deres selvvalgte navne, kan der argumenteres for, at et juridisk kønsskifte ville gøre deres arbejde nemmere, eftersom de ikke ville skulle omgå systemet for at rumme deres transkønnede skoleelever og børnehavebørn.

Ud over ovenstående pointer, har vi fundet, at specialets informanter generelt har oplevet positive forandringer i eget liv og selvforhold som følge af deres transitionsprocesser.

Dog har vi fundet, når det juridiske kønsskifte foretages, at data fra hhv. E-boks og éns lægejournal forsvinder, hvorfor vi ser, at det juridiske kønsskifte også har sine negative betydninger for transpersoners hverdagsliv.

På den måde ser vi, at de fordele der findes i, at tillade juridisk kønsskifte for børn og unge transkønnede overskygger ulempen i at man muligvis mister data fra E-boks og éns lægejournal, eftersom det juridiske kønsskifte vil lette transpersoners færden i digitale systemer, samtidigt med at det ville skabe bedre rammer for, at de professionelle, de omgås i hverdagen ville kunne kalde dem ved deres rigtige navn og køn. Derudover kan man antage, at det juridiske kønsskifte vil være en støtte til selve transitionsprocessen, da de transkønnede unge derigennem hurtigere vil kunne skifte navn og juridisk køn, og dermed skabe mulighed for at være sig selv, hvilket vil kunne medføre en hurtigere udvikling af ovennævnte positive selvforhold.

8.2 Andre afgørende faktorer for transkønnede unges transitionsproces

I vores undersøgelse er vi blevet opmærksomme på, at der findes områder, som synes vigtige for transkønnede børn og unge, ud over CPR-nummerets juridiske betydning. Disse fund vil belyses i dette afsluttende afsnit.

8.2.1 Navnet og pronomenets betydning

Vi har fundet, at både ændringen af navn og pronomen er af stor betydning for transkønnedes kønsidentitet, og at disse synes at fylde mere i hverdagen end CPR-nummeret gør, hvilket formentlig hænger sammen med, at man oftere omtales af menneskene omkring én ved navn eller pronomen, end man bliver bedt om at oplyse sit CPR-nummer.

Det har vist sig, at navne- og pronomenændring kan gøre tilværelsen lettere for informanterne. Men dertil fandt vi, at denne ændring samtidigt kan medføre en ny risiko for krænkelse, eftersom man kan risikere at blive kaldt ved sit gamle navn og pronomen, hvilket opleves som værende meget ubehageligt.

Et juridisk kønsskifte vil medføre at processen om at skifte navn til ét fra navnelisten tilhørende det modsatte køn end det man er født som vil være muligt, hvilket dermed er betydeligt lettere, end hvis man fortsat tilhører det forkerte køn, hvortil man er nødt til at ansøge gennem navnelovens § 13. Stk. 3 før man *måske* kan få lov til at vælge et navn fra den modsat-kønnede navneliste.

8.2.2 Fysiske ændrings relevans

Vi har derudover fundet, at særlige fysiske ændringer, eksempelvis at gro håret langt, at iføre sig en anden type tøj, at træne sin stemme til at vænne sig til et lysere stemmeleje m.fl., alle er med til at påvirke de unge transkønnede informanternes selvforhold i en positiv retning, hvilket indikerer at disse kønsregulerende teknologier har værdifuld betydning for den enkelte transperson ifm. at føle sig tryk i sin kønsidentitet.

8.2.3 Den manglende viden på trans-områdets betydning for den samfundsmæssige opfattelse af transkønnethed som kønsidentitet

Et andet analytisk fund vi har gjort os er, at vores informanter mener, at viden er et essentielt element i dét, at vi som samfund kan rumme transkønnede, og at viden i sig selv også er en vigtig faktor for såvel transkønnede unge som for deres omgangskreds iht. at kunne forstå transkønnethed. Et andet fund vi har gjort os i denne forbindelse er, at den information der i dag er tilgængelig om transkønnethed, ikke belyser området tilstrækkeligt eller korrekt, hvorfor dette fremadrettet fordrer, at den information vi fremskaffer, skal være mere nuanceret og samtidig formår at fremstille transpersoner og transkønnethed sandfærdigt. Vi

ser derfor, at en mere nuanceret og korrekt fremstilling af transpersoner potentielt vil kunne medføre en mere positiv opfattelse af transkønnethed som kønsidentitet.

8.2.4 Forældrenes betydning for den transkønnede unges transitionsproces

Vi har ydermere fundet, at de transkønnede unge hvis forældre har været anerkendende og har hjulpet dem i deres transitionsproces, har haft en positiv indvirkning på børnenes selvforståelse, hvilket yderligere har bevirket, at deres identitetsudvikling har været positivt influeret. Derudover har disse forældre såvel hjulpet som støttet deres børn i situationer, hvor de har været udfordrede af, at deres sociale køn ikke har stemt overens med det juridiske. Forældrene har altså haft en vigtig, positiv betydning i konkrete hverdagssituationer, som har været ubehagelige for vores informanter.

9.0 Perspektivering

I nedenstående afsnit vil vi beskæftige os med nye perspektiver, som den frembragte viden i specialet har åbnet op for. Vi vil komme ind på nye og andre forslag til en videre undersøgelse på området, samt hvordan disse undersøgelser potentielt kunne foretages mhp. at belyse disse perspektiver.

Igennem vores analytiske arbejde i dette speciale har vi opnået viden om, at der findes særlige samfundsmæssige omstændigheder som kan have en negativ effekt på transkønnede mennesker under 18 år, men som ikke er påvirkede af CPR-nummeret.

Vi blev gjort opmærksomme på, at der ikke er særligt megen tilgængelig viden omhandlende transkønnethed som kønsidentitet, hvilket har skabt konsekvenser for én af de transkønnede informanternes transitionsproces. Informanten fortalte os, at hun ikke havde lært om transkønnethed i skolen, men derimod havde fundet oplysninger på internettet herom. Derudover blev vi gjort opmærksomme på, at de fremstillinger der findes af transkønnede i medierne, har en tendens til at være karikerede, hvilket ifølge informanten synes at påvirke

måden transkønnede opfattes på generelt. Disse udsagn vidner om, at vi på samfundsplan mangler oplysning på trans-området.

Denne frembragte viden fik os til at reflektere videre over muligheden for at udvikle undervisning- og undervisningsmateriale omhandlende forskellige kønsidentiteter, så man allerede i folkeskolen kunne blive bekendt med at disse findes. Da vi i vores fund ser, hvordan informanternes identitet lader sig influere af den heteronormative kønsforståelse, som dominerer det danske samfund, er tanken bag- og ønsket med at lade børn i folkeskolen stifte bekendtskab med forskellige kønsidentiteter, som eksempelvis transkønnethed, at dette skal medvirke til at skabe såvel en generel forståelse for- som accept af, at der findes disse forskellige kønsidentiteter.

I en fremtidig undersøgelse kunne det således have været interessant at undersøge- og evaluere det tilgængelige undervisningsmateriale der eksisterer på området nu, eventuelt i kombination med observationer af selve undervisningen på området, for ligeledes at evaluere herpå. En sådan undersøgelse ville altså give anledning til at arbejde med andre metodiske tilgange, og ville potentielt kunne åbne op for perspektiver og aspekter af de samfundsmæssige omstændigheder som negativt påvirker transkønnede under 18 år, vi ikke har belyst i nærværende speciale.

10.0 Litteraturliste

- Andersen, J., & Bilfeldt, A. (2014). Social innovation og aktionsforskning: eksempler fra plejehjemsområdet og biblioteker som medborgercentre. I: A. Bilfeldt, I. Jensen, & J. Andersen (red.) (2014): *Rettigheder, empowerment og læring* (s. 15-41). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag
- Bacchi, C. (2009): *Analysing Policy: What's the problem represented to be?*, Pearson Australia
- Bilfeldt, A. (2007): Metodekombination med kritisk teoretisk analyse. I: Fuglsang et. al (red) (2007): *Teknikker i samfundsvidenskaberne*. Roskilde Universitetsforlag
- Bilfeldt, A., Jensen, I., & Andersen, J. (red.) (2016). *Social eksklusion, læring og forandring*. (1 udg.) Aalborg Universitetsforlag. Serie om lærings-, forandrings- og organisationsudviklingsprocesser, Bind. 7
- Brinkmann, S. (2015): Etik i en kvalitativ verden, I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Red.) : *Kvalitative metoder - en grundbog*. (2. Udgave) Hans Reitzels Forlag
- Brinkmann, S., Kvale, S. (2015): *InterViews - Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. 3. Udgave. Sage Publications, London
- Børnerådet (2019): *Børnekonventionen*. Tilgængelig på: <https://www.boerneraadet.dk/boernekonventionen> [Besøgt d. 08.04.19]
- CPR-kontoret (1991): *CPR – Danmarks Folkeregister*. Tilgængelig på: <https://www.cpr.dk/media/17546/cpr-danmarks-folkeregister.pdf> [Besøgt d. 20.03.19]
- CPR-kontoret (2008): *Personnummeret i CPR-systemet*. Tilgængelig på: <https://cpr.dk/media/17534/personnummeret-i-cpr.pdf> [Besøgt d. 31.03.19]
- Foreningen for Støtte til Transkønnede Børn (2019): *Juridisk kønsskifte*. Tilgængelig på: <https://www.fstb.dk/juridisk-koensskifte/> [Besøgt d. 16.02.19]
- Holzkamp, K. (2005): Mennesket som subjekt for videnskabelig metodik, I: *Nordiske udkast: tidsskrift for kritisk samfundsforskning*, Årgang 33

- Honneth, A. (2003): "Foragstens sociale dynamik - Et forsøg på at bestemme, hvor en kritisk samfundsteori står i dag" I: Willig, R. (Red.) (2003): *Behovet for anerkendelse*. Hans Reitzels forlag, København
- Honneth, A. (2006): *Kamp om anerkendelse - sociale konflikters moralske grammatik*. Hans Reitzels Forlag, København
- Jensen & Otte (2019): "Men jeg er faktisk en mand" - et kandidatsemesterprojekt om CPR-nummerets betydning for transpersoner", Roskilde Universitet
- Larsen, J. E., & Andersen, J. (2013). Fattigdom, marginalisering og social eksklusion. I J. Guldager, & M. Skytte (red.), *Socialt arbejde: teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag.
- LGBT Danmark (2015): *LGBT ordbog*. Tilgængelig på: <http://lgbt.dk/ordbog/> [Besøgt d. 11.02.19]
- LGBT Danmark (2019): *LGBT historie i Danmark*. Tilgængelig på: <http://lgbt.dk/om-os/historie/> [Besøgt d. 11.02.19]
- Politiken 2019: "Se de ni nye destinationer: Dansk pas giver visumfri adgang til 187 lande og regioner". Tilgængelig på: <https://politiken.dk/rejser/art6968548/Dansk-pas-giver-visumfri-adgang-til-187-lande-og-regioner> [Besøgt d. 25.04.2019]
- Poulsen, B. (2016). Semistrukturerede interviews. I: Juul Kristensen, C., Azhar Hussain, M. (Red.) (2016). *Metoder i samfundsvidenskaberne*. Samfundslitteratur, Frederiksberg
- Rasmussen, K., Warming, H. & Kampmann, J. (2017): Indledning. I: Rasmussen, K., Warming, H. & Kampmann, J. (Red.) (2017). *Interview med børn* (1. Udgave) Hans Reitzels Forlag
- Schraube, E. (2017, in press). Technology and the practice of everyday living. In H. J. Stam & H. Looren de Jong (Eds.), *The SAGE handbook of theoretical psychology*. London: Sage.
- Stortinget (2016): *Vedtak til lov om endring av juridisk kjønn*. Tilgængelig på: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Beslutninger/Lovvedtak/2015-2016/vedtak-201516-071/> [Besøgt d. 01.02.19]

- Social- og Indenrigsministeriet (2015): *Bekendtgørelse af navneloven*. Tilgængelig på: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=173271> [Besøgt d. 06.05.19]
- Szulevicz, T. (2015): *Deltagerobservation*, I: Brinkmann, S., Tanggaard, L. (Red) (2015). *Kvalitative metoder - en grundbog* (2. Udgave) Hans Reitzels Forlag
- UNICEF Danmark (2019): *Vi kæmper også for danske børn*. Tilgængelig på: <https://www.unicef.dk/vi-arbejder-i-190-lande/arbejdet-for-boern-i-danmark/> [Besøgt d. 08.04.19]
- Vidensbanken om kønsidentitet (2019): *Maltas lov om kønsidentitet, kønsudtryk og kønskarakteristika af 1. april 2015*. Tilgængelig på: <http://www.transviden.dk/maltas-lov-om-koensidentitet-2015/> [Besøgt d. 01.02.19]
- WHO (2019): *Constitution*. Tilgængelig på: <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution> [Besøgt d. 21.04.19]